

Beczásy István

**BEKERÍTETT
ÉLET**

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Beczásy István

BEKERÍTETT ÉLET

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A borítót **Fábián Zsombor** tervezte
Szerkesztette: **Fábián Imre**

A könyv a magyar Művelődési és Közoktatási
Minisztérium támogatásával készült.

ISBN 975-96552-7-0

Felelős kiadó: **Fábián—Méri**

Nyomdai ívek száma: 5

Megjelenés éve: 1995

Tehnoredactare computerizatã: **Editura Literator**

Tiparul executat sub comanda nr. 52/1995

la Imprimeria de Vest, Oradea

ROMÂNIA

© Beczásy István © Literator Kiadó

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Unokáim emlékezetébe.

1947 karácsonya előtt, nagy lelkesedéssel jön a községi bírósághoz: azonnal tessék jönni a telefonhoz, Varga őrnagy, a szigetszentmiklósi megyei parancsnok hivatja. Nem nagy örömmel megyek, a magamfajta ember csak rosszat sejt a hasonló üzenetéből. Jelentkezem és mondja: figyeljen ide, holnap reggel Luka László pénzügyminiszterrel megyünk Dálnokra, a vadászatot rendezze meg. Eredetileg a vadászterület az enyém volt, mindenféle vad létezett ott, egyszóval ő tudta, hová kell menni. Mit csinálhattam volna mást, beszélek a falubeli vadászokkal — igaz, most már ők szintén fegyver nélkül! —, na meg a hajtókkal és várjuk az urak érkezését. Kapumon befordul egy orosz dzsip, utána a Rolls-Royce — végül is pénzügyminiszter —, majd két másik autó. Kiszállás után mondják: na, mehetünk! Kérdezem, mire akarnak vadászni? Fölsorolom: nyúl, róka, farkas, vaddisznó, szarvas, medve. Ezekből volt bővíben, csak más és más helyeken. A miniszter udvariasan mondja, hogy kicsit késő van, messzire ne menjünk, így aztán távolba nem mentünk az erdőben. Látom, tőle úgy ötven méterre állandóan két pofa kíséri. Biztos, gondolta jó lesz vigyázni, mikor egy színtiszta székely faluba megy.

A vadászat jól sikerült, nagy kedve van a miniszterünknek. Reggel hívtam indulás előtt a társaságot egy pohár pálinkára. Felelte, majd a vadászat után benéznek. Így aztán a feleségem jó vacsorával várta. Visszaérkezve a puskákat berakják az autóba. Egy kísérő kint marad. Úgy tizenketten lehettek. Köztük volt Szenkovits, az országos szakszervezetek elnöke is. Előveszem a már pár éves megsárgult hatvanfokos szilvapálinkát, amit sikerült megmentenem. Töltöm a poharakat, igyunk a jól sikerült vadászatra. Pár éves szilvórium, ki van finomodva. Csúszik, mint az olaj. A miniszter hunyorít, hát ugyanbiza, honnan? Újra töltök. Mondom, igyunk a miniszter úr egészségére. Így aztán, míg behozták a vacsorát, a vadakat is éltettük! Tudtam, meglesz a szilvórium hatása. Nagyan magyarázzák a történeteket, a vadászok ugye nagyotmondásaikról híresek. Itt is: épp látta, rálőtt a rókára és az felmászott a fára. A vacsora finom. Éhesek is, a pálinka működött. Ettek, mint a farkasok, amelyeket nem lőttek meg. Vacsora végeztével a miniszter odamegy a feleségemhez, kérdezi, tud-e oroszul? Feleli: ő szlovák. A miniszter mindent nagyon köszön, s ígéri, legközelebb a feleségét is hozza. Másnap reggel a szobalányunk jön nagy szégyenkezve, ugyan milyen vendégek voltak az este, a csontokat az asztal alól szedte föl. Hát, milyenek is voltak?

Pár hét múlva újra jelentkeznek, aztán még egy párszor, amikor már jön a feleség is. Elegáns orosz nő, hat világnyelvet tökéletesen beszél. Feleségemmel nagyban tárgyálnak, hol németül, hol franciául, hol angolul beszél, bemutatta, hogy nem akar ki. De ki is volt? Egy orosz kémnő, aki leleplezte a Pauker Anna, Tehorai, Luka-féle átállást. Úgyhogy, amikor 1952-ben engemet a szekuritáté elhurcolt, ők már bezárva, majd jó szokás szerint nyomtalanul eltűntek. A nagy vadászatoknak aztán én ittam meg a levét, amit később le is írok.

1948 júliusában államosítják a gyárosok üzemeit, végül is mindenüket elvették, viszont házukban maradnak, más megszorítás nélkül élnek tovább. Tudtuk, ránk is majd sor kerül. Úgy számítjuk, megvárják amíg a földeket elvetjük, és aztán. Ez lett volna a logikus. Akkor még nem tudtuk, ahová a kommunizmus beteszi a lábát, ott logika többé nincs. Még felmegyek Bukarestbe a Cukorrépmag-Társaság igazgatójához, akivel jó viszonyba kerültem az évek folyamán és kifizetik a magért a kétszáz ezer lejt, ami akkoriban hatalmas összeg, és azt is hazaviszem. Meghal édesanyám. A jó Isten szerette, megszabadul a pár hét múlva bekövetkező borzalmaktól.

1949. március 2-án éjjel egy órakor annyit hallok, hogy a három hatalmas házőrző kutya borzalmasan ugat. Kicsi idő múlva jön a leány: tessék jönni, a tüzifa tetején öt ember, nem mernek lejönni. Már tudtam, hogy ezek nem rablók, azoknál sokkal rosszabbak. Úgy is volt. A kutyákat a leányok nagy nehezen megkötözik. Egyenként lemásznak, bejönnek és kijelentik, hogy a mai nappal minden vagyonom államosítva van. Húsz kilós csomagot vihetünk magunkkal, de az is ruhanemű lehet. A két kisgyermeket éjnek idején fölszedjük, indulunk a parkon keresztül. Egy teherautó még más dálnoki sorstársunkkal ott vár. Az őseimtől örökölt és általam megőrzött, becsülettel megtartott minden, de minden egyik pillanatról a másikra semmivé vált, földönfutókká lettünk. Elkezdődött az a borzalmas időszak, amit úgy kellett átvészelnünk, mint a kommunista rendszer legádázabb ellenségei. A második világháború következtében több országban sok minden megtörtént, de amit nekünk a következő tizenöt éven keresztül végig kellett csinálnunk, az sehol sem volt. És most leírok mindent. Ideáig le sem mertem volna írni, nehogy a pribékek kezébe kerüljön, hogy a negyven év alatt mit követtek el azokkal, akiknek csak az volt a hibájuk, hogy törekvő őseik voltak, s azt az örökséget nem dorbézolták el.

De eljött az óra, 1989. december 22, amikor a kártyavárként felépített aljas rendszer összeomlott. A vezetője mint üldözött vad futott, amíg a végzet utolérte. Ó, amit csak én tudok! Milyen végnélküli volt a negyven év; kértem a jó Istent szabadítson meg tőlük. És a sok kínzások után épségben megértem! Csak azt mondhatom bárkinek, olyan nehéz megpróbáltatás nincs, amit ne tudna átvészelni az ember. Hitet és reményt elveszteni nem szabad, bízni kell a jó Istenben; az igazakat megőrzi.

Így aztán fölmásztunk a teherautóra és elindultunk Sepsiszentgyörgyre. Ott a rendőrségen már jócskán vannak. Aztán tudtam meg, amikor érdeklődtek tőlük, hogy miért késtek: voltak bajba, a mi három kutyánk miatt jó fél órát a farakáson ültek, nem mertek lejönni. Lőni pedig nem volt szabad, nehogy a falusiak észrevegyék.

A rendőrségen a régi nóta: ki vagy, születés stb. Csak egyet nem kérdeztek, hogy van-e vagyonod? Kijelentik, hogy a város területét elhagyni nem szabad, s minden hétfőn jelentkezni kell. Szállást kiki keressen magának. S ez volt a legnehezebb! Ha leprások lettünk volna, akkor is könnyebben kaptunk volna szobát. Úgy félt mindenki! Félttek, nehogy rájuk süssék, kikkel barátkoznak. Végül egy barátomnál húzódtunk meg, egy kicsi konyhában az

egész család. Mi a feleségemmel, mint a macska mikor kidobják, s lábra áll. Prágai gyógyszerészeti diplomával elmegy a szakszervezeti gyógyszertárba; nagy szükség van patikusra, azonnal fölveszik, s már jár dolgozni. Én elmegyek az ecetgyáros ismerősömhöz, ó, de sok szeszt szállítottam neki. Így lesz, két ló, szekér, s ami kell; most már avanzsáltam, beállhatok kocsisnak. Az istálló körül nagy rakás trágya, a munkától nem féltem, hisz még otthon is segítettem a hordásban, ha kellett. A városi ismerősök megrökönyödésére egy Beczásy a trágyás szekéren. Ez mentette meg a házigazdát. Neki műhelye volt, s ijesztgették, hogy ha nem áll be a pártba, elveszik a műhelyét. Végül engedett. Na de most már hívták a párthoz, hogy merészelt nekem, a dicső párt legnagyobb ellenségének helyet adni? Ő is székely lévén, kapcsolt: bárki láthatja, ül a trágyás szekéren, dolgozik, az ilyen nem lehet ellenség. Egy és fél éven keresztül maradtunk nála, mikor egy szép éjjel megint kiszednek az ágyunkból, s irány Dobrudzsa. De majd erről később.

Megtudom, hogy Brassó—Kézdivásárhely között építik a műutat, jól lehet keresni, beszervezem hát egyik sorstársamat. Ő is rendez egy jó pár lovat szekérral. Igaz, a várost nem szabad elhagyni, de

nem számít, hát még mit tudnak nekem csinálni? Főlpakolódunk egy korán reggel, még sötétben, mint a tolvajok elindulunk. Úgy tizenöt kilométerre, a faluba egyik ismerősömnél beszállásoljuk magunkat. Megyek jelentkezni, hogy két szekérral akarunk fuvarozni. A vezető útmérnök gyanúsán méreget, gondolja, ezek vajon milyen fuvarosok lehetnek? Kérdezősködik, hol vannak a szekerek, milyenek a lovak, sajátunk-e, hol alszunk? Végül kinyögöm: mi államosítottak vagyunk, szeretnénk dolgozni. Hát nekikezdünk! Aki már csinálta, tudja, hogy puha földről kavicsot szekérra rakni nehéz munka. Mi csináljuk. A beosztást reggelenként a főmérnök rendezi: mit, honnan, hányas kilométerre viszünk. Fizetés súly, távolság szerint. Barátomnak egyik este mondom, milyen szerencsénk van, ahol legjobban fizetnek ott dolgozunk. Aztán megtudom, a főmérnök apja hasonló sorsú, mint mi. Egyszer csak hírt kapok: ügyeljek, mert a hóhérok megtudták, hol dolgozunk, s el akarnak csípni. Így aztán félbemarad a fuvarozás, pedig jól kerestünk. Új munkahely után kellett nézni, az pedig gond: hol? Összeállunk munkabírók; az állomás melletti homokbányában dolgozunk, éjjelenként a vagon pakoljuk. Ez is eltart egy jó hónapot.

Közelgett az ősz. A város központjában 1940-ben félbemaradt templom hatalmas pincéjében almaraktárt terveznek. Ehhez pedig nem elég, hogy valaki a mellén viseli a vörös csillagot, ehhez már érteni is kell. Tudják, otthon gyümölcsösöm volt, így aztán ráfanyalodnak, s megbíznak; csináljam úgy, ahogy jónak látom. Így aztán a sorstársak közül hívtam tíz személyt, akik fajta és minőség szerint harminckilós ládába rakták a hibamentes almát. Két méter magasan rakva vagy tizenöt vagonnal fért a pincébe. Fajta és minőség szerint pontosan írtuk, hogy mi van a ládában. Éppen készen voltunk a munkálatokkal, a fővárosból jöttek valamilyen elvtársak: nézelődnek, csodálkoznak közben. Hivatnak az irodába, mondják, ilyen tökéletes munkát még nem láttak. Egy biztos: a szentgyörgyiek nem dicsekedtek el, nem mondták meg, hogy ki is vagyok én!

Ahogy azokban az időkben szokás volt, jött a parancs: bárhol dolgozunk, onnan ki kell rúgni bennünket. A feleségemet is kitették, nehogy a munkásosztályunkat megmérgezze. De segít a jó Isten! Az állami gyógyszertárat egy fővárosi inspektor ellenőrzi, s nem volt elegendő végzett gyógyszerészük. Egy susztert még sem tehettek oda, bár később kiderült, hogy államelnök lehet suszter is,

sikerült is neki létrehozni az aranykorszakot. Na, a feleségem újra állásban van. Tizenketten voltunk munkaképesek, még jó munkaerőben, s megint csak szereztünk állást. Egy jóakarónk villájába Sugásfürdön ütöttük fel a főhadiszállást, hétfőtől szombatig ölfát vágtunk a város részére. Aki télen térdigérő hóban fát nem vágott, az nem tudja, milyen is az.

Közbe nagy bánatunkra hat éves leánykánk — járvány volt — gyermekparalízises lett. Elkülönítve, heteken keresztül a kórházban fekszik. Csodák csodája, egészségesen kerül ki. Még rágondolni is rossz, mit csináltunk volna a tizenöt évig tartó nyomorúságunkban egy béna gyermekkel? A favágásnak vége szakad. Végül is nincs semmink, úgy hurcoltak el a rabló kommunisták, s munkahely után kell nézzek. Egy régebbi ismerősömhöz, Ármeánka mérnökhöz tartozott a városközeli legelők rendbentartása. Negyven hektáros rész, amelyik tele volt párszázéves cserefa tuskókkal. Ezeket gyökerestül kellett kiszedni. Egyszóval komoly vállalkozás. Sorstársak, akik nem féltek a nehéz munkától, többen a feleségükkel: voltunk tizenöten. S ami fontos, innen biztos nem tesznek ki senkit, mert évek óta erre a munkára nem kaptak vállalkozót. Ide nemcsak erő, de ész is kellett. Egy

tuskó kisedése a következőképpen zajlott le. Méteres területben 50cm mélyen kiástuk a földet, hogy a gyökérzetet fejszével átvághassuk. Maradt a lefele menő főgyökér, s ezzel volt a legnehezebb! Úgy oldottuk meg, hogy a tuskóra két hat méter hosszú rudat láncokkal rákötöztünk, majd kereken csavartuk, míg elszakadt a főgyökér is.

Ősz felé járt az idő, a szomszéd erdőségben gazdag a vadalma és körtefa termés. Kitalálom, hogy csináljunk ecetet. Közben a faiskolák jól fizetik a magot. Így most már két fronton megy a munka. Hordókba kerül a léecetnek való, nálam a hosszú folyosón száradni kiterítve a mag. Ekkor csapott le ránk a borzalom. Én akkor éjjel éppen otthon aludtam, hogy reggel az ügyeket intézni tudjam. Szeptember 23. éjjeli egy óra, mi négyen a kicsi szobában, enyhe az éjszaka, az ablak nyitva. Félálomban hallom, hogy a vaskaput irgalmatlanul verik, utána csend. Ágyam az ablaknál. Azt veszem észre, rajtam keresztül valakik beugranak. Egyiknek a kezében revolver. Románok voltak. Kérdi a nevünket, majd mondja, hogy azonnal öltözzünk fel abba a ruhába, amiben tegnap voltunk. A hatéves kicsi leánykába belerug, hogy miért nem öltözik gyorsabban. A feleségem el akar venni egy darab kenyeret, nem engedik, és már visznek, de hová? Kapunk előtt nagy te-

herautó tele sorstársakkal. A rendőrség előtt állunk meg, ahová sorjába érkeznek a tele autók. Mikor együtt van a társaság, irány a brassói teherpályaudvar.

Mielőtt hozzákezdenék az elkövetkező tizenhárom és fél évig tartó borzalmak elmondásához, leírom, miért is történt ez csak velünk, háromszéki birtokosokkal, mert mások megmaradtak abban a városban, ahova otthonukból elvitték őket Szeptember 20 körül a városhoz tíz kilométerre eső Gidófalván, fejetetejére állt a világ. Ugye, akkor kezdték a nép kívánságára a kollektivizálást; a gazda följánlja a földjét, a gazdasági fölszerelését, az állatokat a közösnek. Ingyen elvesznek mindent, mert addig nem tudta, mit, hogyan kell csinálni. Majd a közös munka, majd az megtanítja! Akik megérték, el is jutottak a Ceauşescu-féle aranykorszakba. Ahogy akkor mondták: közös akarattal lépnek be. Na de Gidófalván másképp történt. A kommunista hatalom kettős játékot űzött: részben keményen agitált, hogy a gazdák lépjenek be a kollektívbe; s ugyancsak a saját embereit — ez később derült ki — elindította, hogy a falusiakat ellenállásra biztassák: ne lépjenek be a közösbe! Az amúgy is elkeseredett népet nem volt nehéz meggyőzni. Mikor látták, hogy a bizottság méregeti az őseiktől örökölt földet, s lát-

ták, hogy kezdik összeszántani a barázdákat, botot, kapát ragadtak, s ki a mezőre. Így kezdődött a zendülés, de a hatalom fel volt rá készülve, s egykettőre szétverte a tömeget, belé is lövetett az emberekbe. Többen megsebesültek, s haláleset is történt! Mit érdekelte őket, nekik arra volt jó az egész, hogy a székelységet megfélemlítsék, mert a gyilkolásnak gyorsan híre ment, s a félelmet elültették az emberek lelkében. A gidófalvi eseményeket követően már nem mert senki ellentmondani. A véres színjáték ugyanakkor arra is jó volt, hogy a nagygazdákra süssék a vétkesség bélyegét. Bukarestből jöttek, nagy vizsgálat lett, hogy ki a hibás? A nép nem, hiszen ők önként adják be a földjeiket a közösbé. S kitalálták, hogy a szentgyörgyi volt birtokosok bérelték fel az embereket. Így aztán nagy megkönnyebbüléssel határozták el, hogy mint bűnösöket, el kell vitetni bennünket.

Na, a brassói teherpályaudvaron letesznek. Hetvenhatan vagyunk, közöttünk egy hathetes csecsemő, s nagyobb részt öregek, agyongyötörten, betegen, elkínzottan. Hiszen már másfél éve hurcoltak el az otthonunkból. Úgyszólván tehetetlenek, minden lehetőség nélkül nyomorultan tengették az életüket, s a jövő kilátástalan. Szánalom lehet ránk

nézni. A fiatal kevés. Akiknél emberségesebbek voltak, azoknak még valami csomagjuk van, a sínek között arra ülnek. Nekünk semmi. Ülünk a földön s várjuk mi lesz, hogy lesz? Őríz bennünket tíz gépfegyveres katona, látszik rajtuk, hogy szégyellik magukat. De őrizni kell bennünket, mint lázadókat. Végre begördül egy mozdony három vagonnal. Marhavagonok. Abban a mi helyünk! Nagy nehezen fölemelgetjük a sok öreg beteget, el is indul a mozdony. De hová? Szibériába? Első megállás Ploieștien. Háros asszony, köztük a feleségem leszállnak, s úgy ott leguggolnak. Az öregek nem mernek leszállni, probléma a visszajutás. Aztán egész éjjel utazunk, mind csak kelet felé. Most már Szibériát ki sem merjük mondani. Végül megállunk: az állomás neve Cataloi. Ez Dobrudzsában a konstancai vonal egy szárnyának végállomása. Tovább szállítanak bennünket, áll ott három katonai teherautó. Felülünk nagynehezen, baj van a gyerekekkel, az öregekkel. Az autó négy sarkánál négy fegyveres katona, ügyelni kell ám, nehogy e meghurcolt társaság újból kiáltsa a királyságot. Végnélküli órák utazása után érkezünk meg, utólag tudtam meg, Traian nevű, bolgárok lakta községbe. Jóformán éjjel van, járjuk a falut hosszában-széltében, mint kerge juhok. Az orezeriába kellett vigyenek — a rizstelepre —, de

hol az út, nem kapják meg. Abban az időben még úthálózat sem volt itt. Tavasszal egy szekér elindult, s a többi a nyomában. Abban az évben ott lett az út. Aztán végre világosodni kezdett és megtalálták az úgynevezett utat. Úgy hét kilométer után végre megérkeztünk. A Duna mellett távol a falvaktól egy hosszú, szimpla deszkából épített barakk. Belül emeletes priccsek gyékénnyel letakarva. Ez minden. Mikor bemegyünk jobbról, balról álmosan, borzosan nézegetnek a munkások, akik ott dolgoznak. Nem tudták, hogy érkezni fog díszes társaságunk, csodálkoznak, hogy ezek itt milyen nyelvet beszélnek. Minden esetre az őslakókat kirámolták, úgy mint minket két nappal előbb. Nekik persze otthonuk volt valamelyik környékbeli faluban. Na aztán mindenki kezdte kipakolni, ami kicsi csomagja volt. Itt megint szerencsések voltunk, mert nem volt semmink. A szentgyörgyi másfél év alatt két kezünk munkájával pedig sikerült télire az élelmet beszerezni: lisztet, zsírt, szalonnát, olajat. De mindent ott kellett hagynunk.

A finom utazás után sokaknak kellett menni nagyra és kicsire. Kérdezősködtünk, hol a WC? Úgy néztek ránk, mintha meglennénk bolondulva. Mutogatjuk, hogy a férfiak állva, a nők guggolva... Na megértik végre! Most már ők mutatják meg,

hogy a védőgáton túl vannak hatalmas gödrök, ők oda járnak. Így ez is megoldódott: két-három családnak megvolt a gödre, csak ügyelni kellett senki se essen birtokháborítás gyanújába. A baj akkor ütött be, amikor a Duna megáradt, s a lyukak megteltek vízzel. Na, de ilyen csekélységeken fennakadni, mikor ott a víz széle? Feljebb a falusiak szintén ezt csinálták. A baj ott kezdődött, hogy a víz csak lefelé folyik, s a Duna vizét isszuk, más lehetőség nincs. Akik értettek a kémiához megnyugtatták a társaságot, hogy a víz, folyása közben saját magát tisztítja. Amikor Európában nagy esőzések vannak, a folyó vize sárgán hömpölyög. Este a vedreket megmértük, reggelre két-három centi vastagon leülepedett az iszap a veder alján. A felettünk eső falvakban — később a saját szememmel láttam —, a trágyát a Dunához vitték, oda fordították bele.

A barakkban az alsó fertályba kapunk helyet. Egyszer csak látom, a deszka között a résen lóg egy egérfarok. Gyorsan megfogom, így nem tudott elfutni. Hívom a szomszédot, üsse meg! Annyi az egér, olyan jámborok, nappal is jönnek-mennek, mintha egy családhoz tartoznánk.

A vezetőség ugyanúgy mint a falusiak megtudták, hogy kisajátított földbirtokosok vagyunk Háromszék megyéből. A tizenhétezer hektáros állami gazdasá-

got Dr. Petru Alexandrov vezette, jóindulatú valaki. Összeírták mire van szükségünk. Nekünk igazán semmink: tányér, kanál, kés, villa, legalább egy takaró, hiszen két gyermekünk van. Nemcsak a vezetőség részéről tapasztaljuk a megértést, az egyszerű falusi emberek az első időben tejet, s amit lehetett mindent hoztak, s pénzt nem fogadtak el. A kommunisták nem érték el a céljukat, itt igazán részvétellel voltak irányunkba. Mivel közülünk a többség nem tudott románul, én is alig-alig tudtam, az igazgató javasolta, hogy válasszunk két személyt, akiken keresztül értekezni tud. Szombathy Gáborra s rám esik a választás, s e megbízásnak évek múlva szomorú következményei lettek. Vasárnap érkeztünk, s másnap az első munkanap: merthát dolgozni hoztak bennünket. Sokan azt sem tudják, mit jelent rizsét aratni, mert aratás idejére érkeztünk. A parcellák területe negyed hektár: egymástól töltéssel elválasztva, árkokkal övezve. A víznek szabályos az útja; az egyikben beeresztették, a másikon kiengedték. Na, mondom, kivonultunk! Végülis kényszerlakhely, kényszermunka. Aki nem dolgozik, nem kap ételt, s ebből lettek a bajok: mi lesz a gyermekekkel, öregekkel, betegekkel? A rizsét sarlóval aratjuk, térdig érő vízben dolgozunk. A levágott rizset csomókban kirakjuk a száraz részre. Közben sikoltozás hallat-

szik, a víz ugyanis tele van piócával. Ha belecsim-
paszkodik a húsba, nem lehet levenni, amíg meg
nem szívja magát vérrel. Magamon tapasztalom ki:
ha a csimpaszkodást követően rögtön rácsapok
tenyérrrel, akkor leesik. Ahol a vizet előre leeresztet-
ték, ott könnyebb volt a munka. S ez heteken át tar-
tott. Majd a cséplés tette próbára a társaságot.
Amikor a sártól megszáradt rizs bekerült a csép-
lőgépbe, hát az olyan porfelleget csinált, alig
lehetett látni s lélegezni. Ránktapadt, megült raj-
tunk a por. Szerencsére novemberben akkor olyan
melegek voltak, hogy munka után megfürödhett-
ünk a Dunában. S a szenvedés másik forrását a
szunyogok jelentették. A rizsben elszaporodtak, mil-
liárd számra rajzottak. A helybeliekben kialakult az
immunitás, de minket ettek meg. A csipéseket
elvakartuk, fölhólyagzott, befertőzött. Egyszóval
borzalom! A brigádosunk jóindulatú volt, épp csak
olvasni, írni alig tudott. Láta, hogy én értek hozzá,
s kezdtem neki segíteni.

Meglesz a cséplés is, jön a főmérnök, hív az
irodába. Fel kell szántani a rizstelepet, mit szólok
hozzá? Ő ad mindent, amire szükség van, az én dol-
gom marad az emberekkel elvégezni. Összehívom a
társaságot, nézzük ki akar, jobban mondva ki tud

részt venni. Azt már felmértem, hogy megszántani egy rizstelepet nem egyszerű, csak 600 méter hosszú területen tizenkétszer kell az ekét átemelni a parcellákon, az ökrököt átvezetni. Számolni kell azzal, hogy a föld vizes, ragadós, tele sás- és nádgyökérrel. Nem közönséges szántás. Gyorsan számításokat végzek: egy ekéhez kell két pár ökör, egy erőskezű férfi, aki fogja az ekét, két nő, akik vezetik az ökrököt. Számbavéve a lehetőségeket, módunkban lesz tizenkét ekét beállítani. Az adatokat összesítve szükség lesz harminchat emberre, negyvennyolc ökörré. Hamarosan jön a főmérnök, s mondom neki, milyen lehetőség lenne! Mikor végighallgat, örömeiben még a száját sem tudja összefogni. Ősszel a rizstelep fel kell legyen szántva, s ezért ő felel. A gondot így átvállaltuk, s mi is csak örültünk, hogy a munkát önállóan végezzük, úgy ahogy a legjobbnak látjuk. Rövidesen meg is érkeztek az ökrök, s megkezdődött a szántás, ami aztán heteken át tartott. Hogy leírjam mindazt, amik ott történtek, mindaból egy külön regényre futná. Csak a hölgyekről annyit, hogy legtöbbjük még ökröt sem látott, s hogy velük egyikük se bánt, az is nyilvánvaló.

Közben jönnek a bajok, mert nincs orvos, nincs gyógyszer, nincs fogorvos. Az egyik sorstárs a tüdejével beteg. Száraz, poros a levegő. Késő őszig egy

szikra eső nem hullott. Amikor a falusi csorda elvonul, olyan porfelleg keletkezik, hogy látni nem lehet. Szél nincs, a levegő moccanatlan, csak a por, a por? A beteg társunk fulladozik, vért hány, s két napra rá meghal. Marad a feleség két kicsi gyermekkel. Az én gyermekeim is napról napra száradnak el. Nincs rendes alvási lehetőség, nem tudjuk a tisztálkodást úgy biztosítani, ahogy kellene. Ennyi embernek egyetlen mosdótál sincs. S az étel! Étél? Kezdjük azzal, hogy a forró napsütésben kell rá várni; s még elképzelni is hihetetlen, hogy ahol rizst termelnek, ott minden nap a nyúlós kinézésű árpakását adják aszaltszilvával összekeverve. Gyermekek számára egyszerűen ehetetlen, s nincs más lehetőség. S ők, akik még megmaradtak nekünk, a szemünk láttára napról napra mennek tönkre. Amikor a legnagyobb a kétségbeesésünk, akkor segít meg bennünket az Isten, s jön a megoldás. Egy szomszédbirtokos feleségének a testvére a milicián teljesít szolgálatot, s a fiatalember tudta, hogy pénzzel és ismeretséggel Romániában mindent el lehet intézni. No, ez a család volt a kezdeményező, mivel nekik is volt kisgyermekük. S jött a fiatalember, jött kiszabadítani a gyermekeket. Először elment Galacra a szekuritátéra, hogy megpróbálja a lehetetlent. Én közben Turcaian, a tőlünk tíz kilo-

méterre levő faluban felkerestem az orvost, s elmondtam neki a sorsunkat, s a reménytelennek látszó helyzetet a két gyermekkel. Kértem, hogy segítsen! És az orvos szó nélkül, anélkül hogy elfogadott volna egy banit is, megírta az igazolványt: a gyermekek menthetetlenek, sürgősen kell változtatni a környezetet. Most már orvosi igazolvány is volt a fiatalember kezében. S vártuk, vártuk, milyen hírral jön vissza. Elképzelni is nehéz, milyen bizonytalanságban voltunk. És, és... megérkezik a fiú, lobogtatja a papírost a kezében, a három gyermeket viheti. Ó de sokat sírtunk, örömkönből, hogy mehetnek, bánatunkban, hogyan lesz a sorsuk, nem leszünk mellettük, ha baj van, nem tudunk segíteni. Istenem, micsoda helyzet, amikor a szülőnek örvendeni kell, hogy megválik a gyermekétől. Idejuttatott bennünket a kommunista világ. Jött a reggeli hajó, amelyik Brailába megy, s vitte a fiú magával a gyermekeket. Az egész magyarság ott állt a gát tetején, s láttuk, hogy a három gyermek ott áll a hajó korlátjának támaszkodva. Könnyeztünk, nem is tudom elmondani azt az érzést, hogy mi fáj jobban. Sirattuk magunkat is, de legalább ők megszabadultak a poklból. Feleségemmel szó nélkül néztünk egymásra: a kis hat éves Tányánk kis batyúval a kezében, s a tíz éves Erzsébet... Ő már tudja, okos kislány, hogy itt

mire megy ki a játék. Elnehezíti szívünket a fájdalom, összeszorul a torkunk. Látjuk-e még őket?

Mindentől távol, elzártan élünk. Akiknek rokonságuk maradt otthon, azoktól érkeznek kisebb küldemények, főleg gyógyszerek. Nagy Lajos volt repülőstiszt társunk sógora Kézdivásárhelyen orvos, fogorvos. Mi mintha itt Afrikából kiszakított távoli terület lennénk — az egyik bukaresti ellenőr szóhasználatával élek —, fogorvos a környéken nincs. Laji, mivel ő sem lát más megoldást, levelet írt a sógorának, küldjön mindenféle fogót, ami a foghúzáshoz szükséges. Majd jön is a csomag benne a fogókkal, s mellette az útmutatás, hogy mikor melyiket, s hogyan kell használni. S eljön a nap, amikor munka után Laji fogat húz. Az egyik páciens már napok óta jajgat, nincs mentség, rá kell szánja magát.

Látni kellene a nekikészülődést: Laji még jobban izgul, mint a beteg. Na, az áldozat a pad végére ül, mert ugye, szék az nincsen. A doktor úr, nézi, méregeti a fájós fogat, a biztonság kedvéért még egyszer beleolvas az útmutatóba, hogy biztosan a megfelelő fogót választotta ki?, s kezdetét veszi a művelet. Természetesen mindez fájdalomcsillapító nélkül. Ott állunk körben, mindenki kíváncsi az eredményre, hiszen sokak szenvednek a fogfájástól. Ohó, azt látjuk rögtön: fáj a fogunk, de nem a Laji

tudományára! Közben azt is tudni kell, hogy Laji huszonöt éves keménykötésű ember, s az utasításban nem volt beleírva: finoman kell bánni a fogóval. Az eredmény egy nagy reccsenés, s a korona letörött. Na, gyorsan elő az útmutatást, Laji tanulmányozza, s kiválasztja a gyökérhúzáshoz szükséges fogót. Igaz, hogy közben a páciens jajgat, s köpködi a vért, de a második próbálkozás sikerül, Laji felemeli a fogót, s mutatja a kihúzott gyökeret. A műveletnek azzal lesz vége, hogy mind a kettőjükről csepeg a veríték. Aznap — már a barakkban — vacsora után családokban, csoportokban mindenki a foghúzást tárgyalta. A látvány eredménye az lett hogy napokig senki sem mert jelentkezni foghúzásra. De a szükség nagy úr! Akinek baja volt, végülis ráadta a fejét a kényes műveletre. S Laji is egyre jobban belejött a húzásba. Mint később kiderült, 25 kilométerre tőlünk csak volt egy fogorvos, méghozzá sarlatán; szabadulásunk után a televízióban mutatták, hogy a falusiaknak konzervdobozból csinálta a koronát a fogakra, amiért is a bíróság előtt kellett felelnie.

Az idősebbek a kertészetben dolgoztak, s micso-da örömet jelentett, ha a nadrág szárában, zsebben egy-két szem burgonyát elhozhattak. Nagy szó volt! Az őszi munkáknál, amíg mi szántottunk, ők takarították az árkokat. Reggelente kaszával, kapával,

lapáttal, gereblyével — ki mivel — vonultak ki. Decemberben, ahogy hűvösre fordult az idő, igyekeztünk melegen öltözni, ami gyakorlatilag azt jelentette, hogy mindenki mindent magára vett, ringyot-rongyot, úgy nézett ki a társaság, mintha a szegénység karneváljára neveztek volna be. A töltés tetején mentek libasorban, elől Dr. Sólyom Miklós a kaszával a vállán. Egyiket másikat a rongyok miatt csak közről lehetett felismerni, úgy be volt bugyolálva. Szerencsére az Isten még ilyen körülmények között is megőrizte humorérzékünket, egyik a szántók közül felkiabált: jön a halálbrigád! S a nyomorúság dacára kitört a kacagás, csak később lett belőle sértődés, mikor valaki csúfolódóan is hangoztatni kezdte.

A közös nagy barakknak a végében a brigádosok részére külön bejárattal leválasztottak egy szobát. Este lefekvés után, hogy miről tárgyalhattak, nem tudni, minden esetre ott néhányan a vékony falon áthallatszó beszédből azt hámozták ki, hogy visznek bennünket tovább. Már pedig ha visznek, ezek után most már csak Szibéria következhet. S nem tudunk elaludni, rengeteg a szúnyog, a szárnyra kapott hír felborzolja az idegeket. Hát soha nem lesz már ennek vége? Az alvás gyötrelmek közepette telepszik a társaságra, s alig szenderedünk el, erős motorzúgás-

ra ébredünk, az érkező kocsik reflektorfénye a barakkfalon valószerűtlen árnyakat rajzol. S minden okunk megvan a félelemre. Akik az ablakon kinéztek, már mondják is: teherautók, három nagy teherautó! Olyanok, mint amilyenekkel ide hoztak bennünket. S a nagy izgalomtól — csak attól lehetett, hiszen árpakását ettünk s nem ricinust — egyszerre jött rá mindenkire a szükség. De már szaladni is kellett; sápadtan, az idegességtől elgyengülve támolyogtunk vissza.

Hogy lesz, mint lesz?; a szemünket nem tudjuk lehunyni. S a nagy csendben megnyílik az ajtó, szótlanul meresztjük a szemünket... A részlegvezető. Előadja, a sofőrökkel már tárgyalt, mit lehetne csinálni? Hoztak három autó műtrágyát, mennének is, ahogy lehet vissza. Le kellene rakni a műtrágyát... Na, lett nagy megkönnyebbülés. A férfinép lapáttal, kapával percek alatt leürítette a kocsikat. A sofőrök csak néztek százfelé, nem gondolták, ilyen simán mennek a dolgok.

Elérkezett december 24, az első karácsony Dobrudzsában. Megérkezik hozzánk több ökrösszekér, s átvisznek egy másik telepre, Puiernițara. Nem volt nehéz összeszedni a dolgainkat, s indult is a szekérkaraván. Jó két óra út után megérkeztünk, itt

már sokkal jobb körülmények voltak. Szintén barakk, de ebben már kitelelni is ki lehet. Hiányoztak viszont a priccsek, helyette szalmát terítettünk le. Nekünk, ugye így is jó. Sokat zörgettük a szalmát; mielőtt elaludtam, a születő Jézusra gondoltam, sügtam is a feleségemnek: karácsony van, karácsony...

Másnap az állatgondozáshoz osztottak be. Mondják, hova hány ember kell: a tehén mellé, a borjakhoz, a lovakhoz, a disznókhöz s a tyúkokhoz. A legfinomabb szag, s a legnehezebb munka a disznóknál van. Már emberségből is oda jelentkezem feleségemmel együtt. Egyik reggel korán jön a részleg főnöke. Egész öltözéke, juhbőrből összetákolt suba. Mi románul keveset, ő természetesen magyarul semmit se tud. Megszólal németül, velem beszél; majd a feleségemmel angolul, s franciául beszél tökéletesen. Ilyen műveltséggel mit keres Dobrudzsában — szaladt ki a számon. De ki volt ő? Párizsban végezte az egyetemet, a Furnalache előkelő nagybirtokos család sarja, kisajátítás után megszökött, tudta, ha idejön, itt a kutya sem keresi. Amikor idekerült, akkor kezdték adni az új személyazonosságai igazolványokat. A vezetőség örvendett, hogy szakember intézi a dolgokat, sohasem érdeklődtek a múltja felől. Az istálló végében szolgálati kicsi szobában rendezkedett be, s élt kedve

szerint, nyilván nagyon szerény körülmények közepe. Megismerkedésünket követően, néhány hét múlva leplezte le a szekuritáté. Mit tesz a véletlen. Gyűlésen voltak, ahol összeszólalkozott az aligazgatóval. Szakmai kérdésben kellett döntenet, s az aligazgatót, civilben lipován halászt, arról akarta meggyőzni, hogy ehhez ő jobban ért. S mivel az csak tovább okoskodott, dühében visszaküldte a kaptafához azaz halászathoz, s tanácsolta, ne üsse bele az orrát olyasmibe, amihez nem ért; az ő párizsi diplomája, s tapasztalata mégiscsak többet ér... S az aligazgató feljelentette. A szekusok rászálltak, s kiderítették, hogy a részleg főnöke bojári család ivadéka. S egy éjjel elvitték, soha többé nem láttuk.

Pár napra rá egészen más ügyben keresik meg társaságunkat. A vesszőfutásnak megint olyan pillanatait éljük, hogy ránk van szükség. Kiderül ugyanis, hogy a tizenhétezer hektáros gazdaságnak könyvelőségi nyilvántartása úgyszólván nincs. A vezetőségből viszont tudják, hogy köztünk vannak gazdaszok, ügyvédek stb., s menjünk a központba, mutassuk meg mit csinálhatnak, hogy az évi zárás elkészülhessen. A feleségem mivel románul nem tud, marad a disznóknál, én ahogy tudok, jövök vissza.

Ahogy tavaszodik visznek vissza a Duna mellé, elő kell készíteni a rizstelepet a vetéshez. Akik mun-

kaképesek, azokkal elkezdjük a gyapotmag takarítását. Veszedelemes egy munka! A magon rajtamaradt gyapottot kénsavval kell leégetni. Precíz, kényes munka, nem veszélytelen. Nagyon kicsin múlhat: elég a mag vagy a gyapott marad rajta. A feleségem végzi a sav mérését, de az egyéb folyamatokra is nagyon oda kell figyelni. Csebrekben, állandóan cserélődő vízben mossák tisztára a magot, majd szárítógép segítségével szárítják. Gyakran jött oda hozzánk egy szimpatikus fiatal mérnök. Huszonöt év múltával, mint vezérinspektor találkoztam vele. Ő ismert rám. S aztán, ahogy beszélgettünk, névszerint visszaemlékezett az emberekre. Érdeklődött, hogyan alakul a sorsunk? Istenem hogyan is...?

Közben a számlátrán haladok előre, kantinos leszek. Az elődöm fiatal fiú — nem a kisajátítottak közül — egyszerűen olajra lépett. Biztos megvolt rá az oka, mert a saját érdekében szabálytalankodott, s addig ment, amíg mehetett. Az első lépésem volt, hogy helyére tegyem a dolgokat, s pontos nyilvántartást vezessek a raktáron maradt élelemről, közben a beérkező s a naponta kiadott termékekről. Ahol 250 munkás ételmezését kell megoldani, ott nem lehet a véletlenre bízni a készletet. Kiszámítjuk a személyekre szabott szükségleteket. Így tudjuk, hogy naponta mennyi cukor, olaj, kenyér stb. fogy.

S mindezt lekönyvelem. S közben a raktárban is gondjuk van, mert a szerszámok egyszerűen eltűntek. A raktáros ugyanis képtelen volt a nyilvántartást vezetni. Reggel kiadta a szerszámokat, s a szomszéd-falvakban lakók közül sokan vitték haza magukkal, s reggel újból felvették a raktárból a kapát vagy amire éppen szükségük volt. A vezetőség a türehtetlen állapot miatt úgy döntött, hogy engem a raktárba tesz át, helyembe pedig a feleségemet tették. A nehéz fizikai munkától így megszabadultunk, viszont nagy volt a felelőség.

A feleségem a kantinban, akár a patikában dolgozott volna, mindent grammnyi pontosságra követett. Az étkezéshez szükséges dolgok hiánytalanul bekerültek a konyhára, s e pontosságból nem várt bonyodalmak adódtak. Mert jött az ilyen-olyan főnök, jött az igazgató: cukorra, olajra lenne szüksége. A feleségem mondta, hogy ad, de csak akkor, ha lekönyvelheti. S az ilyesmit lekönyvelni — ők nagyon jól tudták — nem lehet? Hát nem irígylésre méltó helyzet, hogy a kiszolgáltatót fél tanítsa becsületességre a főnököt. S közben a sok visszaélés miatt mentek a feljelentések a központba. Feltűnt nekünk a feleségemmel, hogy nála olyanok jelentkeznek étkezésre, akik az én nyilvántartásomban nem szerepelnek, magyarán nem dolgoznak.

Kérdezem, kik lehetnek ezek? Azután tudtam meg, hogy a falun túl leszállt egy repülő öt személlyel. Hát ők voltak azok? Vizsgáló bizottság, akik az első napokban elvegyültek a munkások között, s érdeklődtek a fizetésről, a kosztról, a munka menetéről.

Hivat este a szekcióvezető, menjek a feleségemmel együtt a kantinba. S mit látok, ott áll az öt pofa. Az egyik előveszi az írást: control de stat, azaz állami ellenőrző bizottság. Beljebb megyünk, s kéri a registert. Hívnak két segítséget, s a raktárban levő összes élelmet lemérik. Most már ők intézkednek, írják a mennyiségeket. A fontos az, hogy a registerben szereplő adatok egyezzenek a raktári készlettel. A feleségem a kantinból addig soha nem jött ki, ha késő este is volt, amíg a napi kiadásokat be nem vezette a főkönyvbe. Én látom aztán, hogy ők mind néznek egymásra. Oda is jön az egyik, s kérdezi, hogy kik vagyunk, s mit keresünk itt? Ki a feleségem? S mondom, hogy Prágában végzett gyógyszerésznő, kisajátított földbirtokos felesége. Hogy ő sem volt a rendszer embere, egészen biztos! Befejezik az összehasonlítást, s ez az úr kezét csókol a feleségemnek. Megmondja a nevét, a címét, ha közben nehézségeink adódnak, amennyire tőle telik, próbál a dolgokon változtatni. De nehéz, nagyon

nehéz! S megintcsak visszakanyarodnak a kivizsgáláshoz. Írják a jegyzőkönyvet: egy példány marad nekünk, egyet visznek magukkal, egyet a központnál hagynak. Élelmiszerrel tele a raktár, s differenciát nem találnak. Ilyet elképzelni sem tudtak, pedig régen járnak az országot. A jegyzőkönyv eredménye az lett, hogy senki nekünk egy rossz szót nem mondott. Az új igazgató se jött többet cukorért, olajért.

Eltelik az 1951-es év. A gyerekeket egy éve nem láttuk, hol itt, hol ott hányódnak. Most már annyi pénzt keresünk, hogy tudjuk az ellátásukhoz szükséges pénzt küldeni. Magunkra nem költünk semmit. Választási lehetőség nincs, úgy látszik bele kell törődnünk a sorsunkba. Télire a társaság elindult a tavalyi helyre. Bányai Miklósékkal mi télen is maradunk, ügyelünk a gazdaság ingóságaira. Van szerünk, két lovunk. A kompon járunk át a brailai nagyszigetre fáért. Nekikészülünk a keményebb időnek. A barakkba házilag építettünk egy hatalmas téglakályhát. Szerencsére a tél nem volt különösebben hideg, az itt honos metsző szél szelidebb arcát mutatta; nehézség nélkül átvészeljük a második telet. S akkor még nem sejtettük, hány jön még? Nap, nap után munkában telik az idő, s a rosszba is

beleszokik az ember, csak a lélek mélyén dolgozik az akarat, s kitermeli a dacot: a reményt nem lehet feladni...

Életem nagy próbája 1952 nyarán szakad rám. A barakkban még éjjel is elviselhetetlen a hőség, elfáradva alszik a nép. Egyszer érzem, valaki költöget. Fölnézek, s látom, a részlegvezető. Int, hogy menjek ki. Nehogy valaki azt gondolja, pizsama van rajtam. Hát nem? Ami nappal is rajtam van, rövid sortféle, nyári ing, rossz használt cipő. Kilépek a barakkból, s látom a pecineagai csendőrt. Korábról már ismertem, a lelkiismeretem tiszta, semmi rossz nem fordult meg a fejemben. Mondja, ne haragudjak, parancsra jött utánam, be kell az őrsre kísérjen. Még csak vissza sem mentem a feleségemhez elbúcsúzni, gondoltam jövök vissza hamarosan, fölöslegesen ne izgassam fel. Az őrsön egy üres szobába kísérték, hogy várjak. Éjjel egy óra is elmúlhatott, elfáradva a földre fekszem, s el is aludtam. Csak arra ébredek, hogy valaki irtózatosan rugja az oldalamat. Fölnézek, látom, egy szekus tiszt, s odaszól a csendőrnek: ásta e?... Fölráncigálnak, kivisznek, ott áll egy orosz dzsip. Beültetnek, ő túlról beül és a koromsötét éjszakába elindulunk. A revolverét előveszi, közli velem, hogyha szökni próbálok, lelő. Én teljesen jóhiszeműen válaszoltam:

minek ugranék ki, mikor semmi rosszat nem csináltam? Keresztül a mezőn a szomszédfaluba érkezünk. Az őrs pincéjéből felhozzák másik sorstársamat, Szombathy Gabit, s beültetik. A negyven kilométerre eső Măcin városába visznek. A szekuritátén letesznek. Közben reggel lett. A szoba tele emberekkel, látszik rajtuk, nem rablók. Mint kiderült, annál sokkal veszedelmesebbek: volt prefektusok, főszolgabírók, a pártok vezető személyiségei. Válogatott társaság. Hallom tőlük, valami készülöben van, aminek nem lesz jó vége. Hosszas várakozás után berobog egy pléhduba, az ajtaját kinyitják, hát tele eltikkadt, verejtékező emberekkel, s még minket is odaparancsolnak. Állni alig lehet. Elképzelni is borzalom, negyvenfokos hőség a napon, a pléhfedelet süti a nap, s mi összezárva szellőzési lehetőség nélkül mint egy konzervdobozban. S így tettük meg az utat a galaci szekuritátéig, ami úgy 45 km távolság. Ömlik rólunk az izzadság, az ájulás szélén érzem én is magam. Sokan rosszul lettek, de még elesni se tudtak, úgy be voltunk préselve. Végre a kapuban leraknak. Gépfegyveresek vesznek körbe bennünket, s egyenként kísérek be. Legutolsóknak Gabival maradtunk, súgtam is neki: hátha megszabadulunk... De nem, minket is visznek. A börtön szalonjában — micsoda megnevezés! — maradunk

úgy tizenöten. A sok elegáns úr között úgy nézünk ki, mint két ágrólszakadt. Főleg én. Mind, mind román ajkúak, ebben a csoportban főleg volt pártvezetők vannak. Ez volt az az időszak, amikor a volt pártok vezetőit likvidálták. Amikor ezek az urak megtudták, hogy mi kik vagyunk, még ők sem, a sok jeles politikus sem talált magyarázatot, minket miért hoztak ide. Sok év után jutottam arra a meggyőződésre én is, hogy ezek a rablók úgy képzelték el, ha már egy megye földbirtokosai vezetőül megválasztottak (a dobrudzsai száműzetésben), akkor a politikához, parasztpárthoz is közünk kell legyen. Közben barátságba kerültem a liberális párt megyefőnökével. S hogy agyoncsapjuk az időt, kitaláljuk, hogy malmozunk. A földre malmot pingálunk, nagynehezen összeszedünk elegendő kétszínű gombot, nadrágról, ingról. De nekem még az sem volt, honnan szakítsak le, hogy ne maradjak csupaszon. Aztán majd kiderült, hogy mi ketten nagy malmozó tehetség vagyunk, úgy hogy mindenki körülöttünk állt, úgy követték a játékunkat. S egyszer megáll a hátunk mögött az ör. Na, jó Istenkém ebből mi lesz, mert az is kiderül, hogy játszani szigorúan tilos. Biztos, visznek az egyesbe, ha annyival megússzuk! A büntetés végül az lett, hogy három napig mi hordtuk a vascebreket. De biztosan vannak olyanok,

akik nem tudják, mi lehet az? A cigány szokta mondani, ha rosszat akar a másiknak: sarjál a vasvederbe! S ez tényleg büntetés. Ilyen helyen WC nincs, csak a sarokban egy vasceber, rajta fedő alkalmatosság. Kis- és nagy szükségletet elvégezni csak ott lehet. És betörik az ember! Na, mi ezeket a csebreket ürítettük ki három napon át.

Éjjel az időnk a poloskák elleni harcban őrlődött fel. S még szerencsésnek is mondhattuk magunkat, év elején ugyanis lecserélték a főnökséget. Külföldi nyomásra történt, annyira nyilvánvalóan, s nagyban ment a kínzás, gyilkolás s ennek az előnyét most mi élveztük. A kihallgatások símán történtek. Még a legelején átestünk azon, hogy a nyilvántartás végett lefényképeztek előlről, oldalról, ujjlenyomatot vettek. Akkor biztosan még nem tudták, hogy maguk ellen dolgoznak, dokumentumokat gyűjtöttek be a saját gáztetteiket alátámasztandó. A gazdaság igazgatója majd elmondta nekem, hogy a galaci szeku többször kért rólam véleményt. Végül, az ottani utolsó kihallgatásomon a tiszt kijelentette: elvisznek oda, ahol születtem, ha ott is tisztázni tudom a helyzetem, akkor örülhetek, máskülönben jaj a fejemnek! Még eltelt egy pár nap, s délelőtt nyílik az ajtó és valamit bekiabálnak, majd megint ismétlik.

Másodjára, egy magyarul is tudó: Beczásy István, Szombathy Gábor! Olyan két név, hogy aki nem tud magyarul, az nem boldogul, nem tudja helyesen kiejteni. Természetesen jelentkezünk. Nagy ordítózás: futu-vă Dumnezeu, să vă fută. Ennek a trágárságnak románul van igazán zöngéje, magyarra fordítva sete-suta; na, úgy ordít, mintha egyszerre kitüntetni s megvesszőzni akarna, hogy az állomáson fél órája vár a vonat. Gyorsan, gyorsan! Felteszik a bilincset, betaszígnak egy dubába, s irgalmatlan szirénázás közbe hajtanak ki az állomásra. Ott újabb szekusok. A váróteremből kihajtják a népet, az emberek csodálkoznak, vajon milyen rablógyilkosok lehetnek ezek? Alig állunk ott valamicskét visznek tovább, a vagonok mellett megyünk, s látom a vagonra kiírva: Galați—Ciceu. Tehát Erdélybe megyünk. S alig lépünk fel, indul a vonat. A fülkéből kizavarják az embereket, így izolálnak is bennünket. Összebilincselve ülünk, velünk szemben két szekus. A társamnak vastag a csuklója, a bilincs szorítja, s kezd feketedni a keze. Odaszól az egyik szekus tiszt, hogy fáj? S magyarázkodnia se kell, leveszi a vasakat. Lám, a legvadabbak között is van jóérezsű ember. Kérdezem tőle, hogy szabad-e beszélgetni? S még magam is elcsodálkozom rajta: igen! Az egyik nagyobb állomáson a százados leszáll és hoz nekünk

szőlőt és tésztát. Nagyon köszönjük, eszünk és hagyunk is belőle, bár egyszeriből be tudtuk volna kapni. Kérdezem, hová visznek? Rámnéz, s legnagyobb csodálkozásomra válaszol. Érthetően, világosan, mintha csak azt mondaná, derűs az ég, válaszolja: Marosvásárhelyre. Ezideig még nem fordult elő, hogy egy szekus igazat mondott volna. Madéfalván leszállunk, és milyen megkönnyebbülés, hogy nem tesz vissza a vasakat. Mondom, hogy a WC-re kell mennem, s egyedül enged. A koromsötét éjszakában el lehetett volna szökni, de mire lenne jó? Bűnösnek nem érzem magam, s a másik, hogy mi lesz akkor a családommal? Megyek vissza, s reménykedem abban, hogy a jó Isten megsegít. Brassó felől érkezik is a vonat, az átélt izgalmaktól fáradtnak, összetörtnek érzem magam, s hogyan lesz tovább? Mert persze, hogy ez a legégetőbb kérdés. Az érkezésnél nagyot nézek, hogy valóban a vásárhelyi állomáson szálltunk le. Igazat mondott a szekus tiszt. Az állomás irodájában átadnak bennünket. Nemsokára érkezik a szekuritátés autó, s feltessékelnek bennünket. Az újonnan épült szekuritate épületébe visznek. Mindenki magyarul beszél, de látszik a szemükben a vadság. Azt elképzelni, de még leírni sem lehet, amit azok elkövettek. Kezdődik azzal, hogy a tésztát, amit az úton a tiszt vásárolt,

elveszik. Motoznak, hogy van-e nálam valami: író-szer, papír, gyufa. Könnyű a dolguk, hiszen ruha is alig van rajtam. S vezetnek, majd elválasztanak bennünket. S hadd iktassam közbe, hogy olvasom a Népújságban a volt szekus alezredes nyilatkozatát, hogy milyen humánusan képezték ki a cellákat. Köszönöm a felvilágosítást, de én hónapokig élveztem, mit jelent a cellában élni. Butítják még ma is az embereket, mert azt nem hiszem, hogy az alezredes ne tudott volna az ottani körülményekről. Na, a kísérő kinyitja a cella ajtaját, s betaszít. Talpalatnyi hely, mint ahol a juhokat fejk. A cella két-személyes, de tömve van. Itt Erdélyben is összeszedték a sok ártatlan embert; ehhez jól értettek. A cella hiteles leírása: a talpalatnyi helyiségben két, jobbról, s balról 60—80 cm széles beton fekvőalkalmatosság, természetesen matrac, pokróc vagy lepedő nélkül. A cella végében betonból mondjuk asztalféleség, a négy sarkán egy-egy lyuk, mindenikbe lánc befűzve. Ablak nincs, a villany éjjel, nappal ég. Az ajtón csak kívülről kezelhető toló-ablak, amelyen keresztül beadják az úgynevezett ételt. Levegőt az ajtó alsó részén levő 30×15 centiméteres nyíláson kapunk, melyre sűrű rácsot szereltek. Ahogy becsukják mögöttem az ajtót, mindenki arra kíváncsi: odakint mi van, mit hallani?

Ugyan biza, akit Dobrudzsából hurcoltak ide, mit tudhatott? Azt várták, hogy akit most hoznak be, csak tudhat valami biztatót. Remélték, hogy egyszer csak vége szakad, a sok megpróbáltatásnak, borzalomnak. Milyen jó is, hogy az ember nem tudja előre a jövőt, mert a kommunizmus még harmincnyolc évet tart. Megtudom, hogy az egyik fogvatartottban Dr. Hadnagy Gyula római katolikus esperest tisztelhetem Kovásznáról. A hatvanéves székely bácsi szárazajtai, úgy gondolja harmadik esztendeje van itt, már az évekkel sincs tisztában, e pokolbeli zárkában s az életvitelben elveszíti az ember a józan eszét. Még soha nem hallgatták ki. Be van zárva és nem tudja meddig, és miért? Az embert így teszik tönkre, a bizonytalansággal, a megalázással. S közben én sem tudom, hova került a társam. Nem tudom, ki van a szomszéd zárkában. Nem tudom, mi van a feleségemmel Dobrudzsában. A nagyobbik lánykámat, akinek első osztálytól csak tízese van, kitűnő tanuló, egyik napról a másikra kiteszik az iskolából, mert valaki rájön, hogy kik a szülei. Hát, valóban nem akármik vagyunk. Ennyi mindent kibírni. Családom minden tagját, három nővéremet, fiútestvéremet, valamennyiünket elhurcoltak. De kanyarodjak vissza a cellába. Már Galacon figyelmeztettek: a szeku fogságában az embernek enni

alig adnak, annál több a verés! Ilyen körülmények között fontos a meglévő energiára ügyelni. A magam tapasztalata szerint, nem kell sokat beszélni; lehetőleg mozdulatlanul feküdtem, s nem gondoltam semmire. Most sem tudom, hogyan volt annyi lelkierőm: parancsoltam magamnak, hogy így cselekedjem. Az étel? Úgy, ahogy mondták! Első reggel csészében beadtak valami fekete színű cukornélküli ízetlen löttyöt. Látom, egyik cellatársam se nyúl hozzá. Kérdőleg nézek rájuk. A pap figyelmeztet: ha ezt a levet megisszuk, mi lesz, egy nap csak egyszer engednek ki pisilni, s annyi ideig nem lehet tartani a vizeletet. Ha döngetsz az ajtón, hogy kisdolgodra kell menni, jön az őr és beszél: jobb lesz csendbe maradni, mert ha kiengedem, biztos vért fog pisilni. Így én is félretaszítom a csészét, csak éppen belenyaltam. S jön a pisilési program. A lépésekből halljuk, hogy a szomszédos cellákban hányan vannak, mert mindig csak egyet engednek ki, s futni kell oda is, vissza is. Ha nem fut elég gyorsan, hátulról megbiztatják. Úgy hogy mindenkinek érdekében áll a futás. S kérdem én, ha nagy szüksége van? Az elég ritkán adódik — mondja az öreg —, aki nem eszik, annak szarni sem kell, s amikor megy valami, kicsi golyócskák! Ránézek az öreg székelyre, mintha egy kicsit meg volna zavarodva.

Jön az ebédidő. Benyújtják először is a kenyeret. Ahány személy van, annyi darabot. De a kenyérdarabok nem egyformák! Ezért minden nap más személyre esik az első választás lehetősége, s természetesen ilyenkor kiveszi a legnagyobb darabot. A kenyér tenyérnyi nagyságú, s egy nap egy alkalommal jár. Természetesen, minden morzsája értékes. Fuszujka a mindennapi leves, számolgatjuk, hány szem van benne. Ha hét, nyolc szemet találunk, az már sok. Nagyon sokszor csak a lé jut. Vacsora, ha egyáltalán annak lehet nevezni, a szokásos tercs, inkább lötty mint éték. Ilyen étkeztetés mellett, egyedüli megoldás, ha az ember fekszik. Fekszik a cementen. Mivel a társak ezt nem használták ki, én éltem a lehetőséggel. Mikor sajgott az oldalam vagy valamelyik testrészem, fordultam egyet. Búslakodni pedig nem szabad, mert fogy az életerő. Az új foglyot jól bevált szisztéma szerint kezdik puhítani, egyszerűen nem vesznek tudomást róla. S hatása van! Emészti, rágja magát a szerencsétlen, hogy vajon miért hozták ide? Két hét múlva idegileg tacsra van téve, s azt csinálnak vele amit akarnak. A nagy többségben így történik. Engem három hétig hagytak: dolgozzon meg a börtön. Nyílt az ajtó, s szólítottak. Meg kellett fordulnom, háttal feléje, s szememre tették a védőt, hogy semmit se lássak, amikor

vezetnek. Nagyon sokáig vezet az őr, így az ember nem csak hogy nem lát, de tájékozódni sem tud. Végül éreztem, valami irodafélébe léphettünk. Leveszik a szememről a védőt. Én, egy asztalon innen, s egy tiszt az asztalon túl. Leültet. Elém tesz egy ív papírt, s írószert. Magyarul mondja: húsz perce van, amióta emlékezni tud, újon le mindent; semmit el ne hallgasson! Mindent, ért engem? A szüleiről, iskoláról, kikkel volt együtt, mikor miket csinált, miket gazemberkedett. Politizált..., milyen pártban, kikkel, mikor...? Egyszóval pontos életrajzot kért. S nyugodt voltam, az idegeim mintha acélból lettek volna. A tiszt nem tudhatta, hogy Galacon az új barátaim kioktattak: többször kérik majd az írásos valamóást, arra kell ügyelni, hogy mindig egyforma legyen, mindig ugyanazokról a dolgokról kell írni. Hát nem ok nélkül figyelmeztettek, mert egy hét múlva ismétlődik a szembekötődsdi, vezetnek-vezetnek, s megint az irodában találok magam. Ugyanazt kérik, az életírást, s egyebet nem is kérdeznek. Aztán megint, és megint, hogy végül már én sem tudom, mit akarnak. Azaz, dehogynem, csak az ember bedilizik a cellaéletbe, őrületbe kergetik az embert. Az étel minden, csak nem étel. A kenyéradag egyre kisebb. A cementen feküdni már fizikai fájdalmat jelent. A levegő elhasznált, szenved-

ni kell amiatt, hogy a dolgát nem végezheti az ember, s amikor tehetné, addigra a szervezet már nem engedelmeskedik, legalábbis nem olyan gyorsan, ahogy kellene. Gyötrődés, százszoros megtöretés a cella-élet. S áthallatszík a szomszédos cellákból a nyöszörgés, az önmagát s életét feladó rab eszelős, talán utolsó kifakadása, örvöngése. Utólag tudtam meg, hogy ezeket Dicsőszentmártonba, a bolondokházába szállították. Tanúja voltam — már a hangokat hallva —, hogyan vonszolták őket végig a folyosón. S közben, szigorúan igyekszem betartani a tanácsokat: keveset mozogni, nem beszélni, nem töprengeni s gondolkodni. Az agy munkájához sok energia kell, s szükség lesz még az észre, a világos gondolkodásra. Ha már mindenemet elvették, a reményemet, a hitemet nem vehetik el. Nehéz tájékozódni, mikor hány óra lehet? A villany éjjel-nappal ég. A reggeli WC-program az idő számon-tartásában eligazító lehet. A hóhérok legnagyobb gazsága egyébként, hogy a vizeletet az ember órákon át, félnapig vissza kell tartsa. Közben az öreg szé-kelyt elviszik: na, jöjjön, öreg, itt már biztosan meg-unta. El akar búcsúzni a szerencsétlen, nem en-gedik, azzal a gunyoros megjegyzéssel, hogy úgy sem megy messzire. Engem is visznek a tiszt elé, csak hogy most nem írnom, hanem mondanom kell az

életem. Hogy mire ment ki az egész, rövidesen rátérek. S közben egy új tagot hoznak a zárkánkba. Mondja, hogy aradi, onnan hozták ide. Mi az esperessel minden este imádkozunk. Befogadjuk közénk, s biztatjuk, de ő nem. Nem, mert ő ateista és kommunista, őt tévedésből hozták be, s rövidesen elengedik. Néhány hét eltelik, s mit látunk, hogy a polgár imádkozik, s kéri a jó Istent segítse meg, szabaduljon innen. S engem ismételten a tiszt elé állítanak. Most már nem ültet le, nekem állnom kell, s látom dül-fül mérgében, a többszöri írásbeli majd szóbeli vallomásaimban nem talál ellentmondást, nem tud mibe belekötni, minden bizonynyal felméri a helyzetet, hogy az én esetemből nem lesz előléptetés, a bevált recept velem nem sikerült. Kijelenti hát, hogy az egész hazugság, elejétől a végéig. Ezzel kezdetét veszik a végetnemérő kihallgatósok, hol szép szóval, hol másképp. Az egyik alkalommal a bal fülemet úgy megcsapta, hogy hónapokig nem hallok vele. De végéig megtudtam, miért vagyok itt: ha nem több, kezdtem tapogatózni. Így tudom meg, hogy 1945—1949 között az országban levő privát birtokok közül a legnagyobb szántóterületen gazdálkodtam. Vallomást akart kicsikarni, hogy miként játszottam ki a törvényeket? S én mondtam az igazságot: mi öten testvérek külön

telekkönyvön szerepelünk, viszont egyben folytattuk a gazdálkodást. Intermezzo a cellában: gyufásdoboz nagyságú húst kapunk, először mióta behoztak. Hamarjába megesszük, majd halljuk, hogy itt is, ott is döngetik az ajtót. A társam is jajgat, görcsöl a gyomra, megy a hasa. A hús! Romlott volt a hús. S szinte hihetetlen, hogy nekem nem lett bajom, pedig enyhe ételmérgezésen a dobrudzsai telepen egyik alkalommal átestem. Az Istenke így védett, őrizte az erőmet, hogy még bírjam. A kihallgatást folytatták, főleg éjszaka. Tudni akarták, hogy Luka László pénzügyminiszter miért járt annyiszor nálam? Ekkor már ő is börtönben volt. És miről politizáltunk? Az életrajzomban szerencsére erről is írtam. Megintcsak a valóságot idéztem vissza: a megye egyik legjobb vadászterülete az enyém volt, s erről tudott a megye szekuritate parancsnoka. Értesített, hogy jönnek; hát mit tehettem mást? S kérdeztem a főhadnagy úrtól: ha ő van a helyzetemben, s bejelentik neki Gheorghe Dejt, hogy vadászni akar, ő nem ugyanazt mondta volna: jöjjenek! Közben figyelem, s látom hogy félrenéz. Többet aztán nem kérdezett a Luka-féle barátságáról.

Jól benne vagyunk a télben. Egyik nap a reggeli órákban a folyosón nagy futkosás, nyílik az ajtó nálunk, engem kikapnak, elmarad a szembekötés,

valósággal szaladunk a folyosókon ki az udvarra. Áll ott egy duba, már vannak benne vagy húszan. Alig vagyok fenn, már indulunk. A bírósági börtönbe visznek át, valaki biztos feljelentette őket. Még jó, hogy ezek a hóhérok is tartanak valakiktől! Bizottságot várnak. Na, most vagy el kellett volna ítélnék a sok fogvatartott embert, vagy el kellett volna engedjék őket. Az épület nagy cementpadlós pincéjébe terelnek bennünket, a cementen jó ujjnyi, kétujjnyi jég, s én úgy vagyok felöltözve, ahogy Dobrudzsában elraboltak éjnek idején. Szerencsére köztünk van két székely bácsi, őket télen hozták el, meleg ruha, bekecs van rajtuk. Meglátnak, s elszörnyülködnek: de hiszen maga itt fagy meg! Ketten aztán közrevesznek, s úgy melegítenek. Az örök itt emberségesek, tudják honnan jövünk. Ebédre nagy kondér finom krumplilevest hoznak. Kenyeret adnak bőven. Aki mindent megevett, kérdezik, hogy nem-e kell még? Én sokat enni nem mertem, mert a gyomor nincs hozzászokva, s nehogy baj legyen. Már késő éjjel lehet, jönnek utánunk. Harmincnyolc év után sem tudok magyarázatot adni, végülis miért hoztak el bennünket? Gyalog visznek vissza a szekuritatóig. A távolság 500 méter lehet mínusz tíz fok hidegben. Rajtam ruha úgyszólván semmi. Ahogy haladtunk, elgondoltam, ez nekem az utolsó utam.

Amellett, hogy a végtagjaim lefagynak, tüdőgyulladását kapok, s orvosság, gyógykezelés a szekunál nincs. Ha szólt valaki, hogy beteg, jött a megnyugtató válasz: nem baj, a temető itt a szomszédban van, s oda teszünk át. A hónapokon át börtönben tönkretett szervezet ilyen próbának nem tud ellenállni. Mondom az esperesnek, ahogy belépek a cellába, hogy vége mindennek, a téli hidegben gyalog hoztak vissza. És csodák csodája, még náthás sem lettem. Nyugtat a kovásznai lelkész, hogy Isten velem van. S telnek tovább a napok, amikoris nappal jönnek értem, visznek az irodába. Leültetnek, elébem tesznek egy levelezőlapot és diktálják: Kedves feleségem, küldj cipőt, meleg ruhát, fehérneműt. S mióta elhurcoltak, ez a levél volt az első jel arról, hogy élek.

A dobrudzsai telepen posta nem volt, csak a szomszéd faluban. A szekeres, aki a postai küldeményt szállította, magyar volt. Vitte a lapot, vitte a feleségemnek, hogy na Jucika, hála Istennek Pista a börtönben van! Örültek, mert ez volt az első hír, hogy élek. Ők úgy hallották, hogy Szibériába vittek volna, de az orosz nem fogadott be, s egy rozoga hajón kivittek a tengerre, s azt elsüllyesztették velünk együtt.

December második felében vagyunk. Az utolsó kihallgatáson ül velem szemben a tiszt, előtte teleírt papír. Néz rám, hogy Beczásy, magának eddig sikerült mindent kimagyarázni, de itt tagadni most már nem tud. Kezdi olvasni a vádat, amit otthoni életemben elkövettem: kényszerrel dolgoztattam az embereket, kegyetlenül bántam velük, rosszul fizettem őket... Olvassa, de a papír alján semmi aláírás. Mert kiküldték a falumba az iratot, hogy ott aláírják az emberek, s akkor már nem lesz nehéz jónéhány évet a nyakamba sózni. De nem kaptak senkit, aki aláírta volna azt a sok aljasságot De a tiszt még mindig esősködik, hogy tagadásnak nincs helye. Én pedig mondtam azt, ami az igazság is volt, hogy minden egyes vád szemenszedett hazugság. Intett a főhadnagy és vittek vissza.

Karácsony első napján az ajtón a zárat valaki félrehúzza, s beszél: Beczásy, maga a dobrudzsai munkás, igen? És nem mondott többet. Karácsony másodnapján, a névnapomon nyitják az ajtót, s szólnak, hogy a holmimat is hozzam. Hát az nekem nem volt, úgy hogy álltam, vártam, hogy kísérjenek. Akarok szólni az esperessel, félve lépek hozzá, de mondja, hogy csak búcsúzzam nyugodtan, többé nem jövök vissza. Na, viszen az irodába, ahol a

szekusparancsnok mellett egy civil is van. Rámszól az ezredes, minek állok úgy ott, mint egy ágrólszakadt, minek tartom a kezemben a cipőmet? Mondom, hogy vizes. De mitől? Úgy hogy éjjel belepisilek, mert egy nap csak egyszer engednek ki, s addig nem tudom tartani a vizeletem. Mintha kegyet gyakorolna: a csomagban van cipő, ruha, öltözzön fel! A Dobrudzsából küldött csomag, rajta címzés a feleségem kezeírásával. Kérdezi a civil, hogy voltam-e a kanálisnál is (a Duna-csatoma építésénél)? Ott nem! Na, akkor oda is elmegyek. Mondtam, hogy nem bánom én, csak innen szabaduljak. Erre az ezredes: akkor tudja meg, hogy magát Beczásy úr, elengedjük. Úgy éreztem, hogy a tiszt igazat beszél. Mehetek is! De így minden papír nélkül, mikor én D.O.-os, azaz kényszerlakhelyes vagyok; a feleségem Dobrudzsában van, oda kell mennem. S mit csinállok, ha útközben igazolnak? Most tudom meg, hogy én most már maradhatok Vásárhelyen, elmegyek dolgozni, s egy hónap múlva, kérem a tiszta buletint. Hát persze, hogy tele vagyok kétségekkel. Így tudom meg, ha valahol feltartóztatnak, hívják csak fel a vásárhelyi szekuritátét, ők majd igazolják, ki vagyok. Azt már magamban állapítom meg, hogy írást tehát nem adnak ki arról, hogy hónapokon át kínoztak, fogva tartottak.

A kapun kívül vagyok. Úgy ötven métert megyek, amikor fél derékból, mint a farkas visszanezek félve, hogy nem jön utánam senki? Akkor kezdem megérteni a lehetetlent: a poklok poklából szabadultam. S hirtelenében nem tudok mit kezdeni magammal. A kisebbik lányom, Tánya, itt jár iskolába, úgy küldjük a pénzt havonta az ellátásáért. Odamegyek, hozzá! A bentlakásban senki, egyedül ül az asztalnál és tanul. A szívem elszorul, s csak állok. Ő néz még jó ideig, s egyszercsak elkiáltja magát: hát ez api! És sírni kezd, velem együtt. Én Istenem, hova juttattak, a kilencéves gyermekem alig ismer meg. Két éve múlt, hogy Dobrudzsából sikerült kimenteni őket s azóta csak vágyakoztunk utánuk. Hát nem borzasztó, hogy a szülő nem tarthatja maga mellett a gyermekeit akkor, amikor nekik is a legnagyobb szükségük lenne a családi fészekre, a szülők szeretetére. S ez a rendszer hivalkodik az emberiséssel, miközben elemi jogaitól fosztja meg az embert.

Megyek az állomásra, megyek bizony. Irány Braila, ahová estefelé érkezem meg. Átjutok a dobрудzsai oldalra, s reménykedem, csak kapok valamilyen vízi alkalmatosságot. Év vége van, semmi forgalom nincs, az utolsó bárka is elment. Nem marad más, mint éjszakára ott maradni. De hol hajt-

sam le a fejem? Benyitok az egyik vendéglő félébe. Ketten ülnek ott, kérdem, adnak-e szállást? Méregetnek, majd az egyik int, menjek csak vele, éjszaka a hajón megalhatok. Megyünk jócskán a Duna parton, majd az egyik hajón bevisz egy kis kabinba. Itt alhatok reggelig. De még annyi idő sem telik el, hogy elaludjam, nyílik az ajtó, s két csendőrrel visszaérkezik a polgár. A gazember feljelentett! Ej, a besugás jól működik. Visznek az őrsre, kéri az írást, ami nincs. Jó sok időbe telik, míg tisztázom magamat. Vallatnak, hogy ki vagyok? Elmondok mindent, s kérem őket, hívják fel Marosvásárhelyt. Ott hagy-
nak a bezárt szobába. A falon áthallatszik, a felettesükhöz telefonálnak Brailába, majd később Vásárhelyre. Reggel fele jön a csendőr, mondja, hogy menjek ahova akarok. Reményen felül, megszabadulok. De csak már a délutáni hajó van, arra ülök fel. Jó sötétben érkezem a rizstelepre, s onnan vak-sötétben gyalogolok Pecineagara. A feleségem, s a nagyobbik leányom alig ismernek meg, mert ott van a lányom is, akit kivettek az iskolából; hiába volt osztályelső, ha nem jó a származása, már kommunista szemszögből nézve. S nagyon nehéz hetek, s hónapok következtek, míg valahogy összeszedtem magam. Már önmagában az csoda, hogy kiszabadul-
tam a szekuritáté kezéből.

1953-ban vagyunk, a felső hatóságok nem zavar-
nak. Azért itt is csak megkérdezték, s érdeklődtek a
tisztviselők, hogy hol voltam és miért, végül is
kényszerlakhelyes minőségemben hosszú hónap-
okig hiányoztam. Tudtak arról, hogy a történetek után,
nekem már nem kellett volna visszajönnöm, úgy-
mondd — magamnak mondom — megváltottam a
szabadságom, de a családomat nem hagyhatom. Az
igazgató látta, hogy pihenésre van szükségem, így a
téli hónapokat a rizstelepen töltöttük. Tavaszfele
aztán a tudomásomra hozza, hogy az a bizonyos álla-
mi kontroll a szabálytalanságok sokaságát tárta fel.
Közben kitör a botrány, a bukaresti ellenőrzés
következmenyeképpen Măcinibe huszonnyolc sze-
mélyt szed össze a milícia. Ami huncutság létezik, ott
mindent elkövettek. A csalásokra lehetőséget leg-
inkább az adott, hogy a munkások nagy része se írni,
se olvasni nem tudott. Azt irattak velük alá, amit
akartak, jobban mondva keresztet rajzoltak aláírás
helyett, s a hitelesség kedvéért rányomták az ujjukat.
Elkönyvelték a dolgokat, nagyobb teljesítményt írtak
be, s a munkásnak nyilván a reális teljesítményt fi-
zették. A különbözet lett a nagy-, kis- és kisebb
főnököké. A könyvelő, aki a fizetést rendezte el-
mondta nekem, hogy hetente ezért 800 lejt kapott,
ami abban az időben nagyon szép összeg volt.

Mindenki jól járt, csak az állam nem. De akkor is — az a meggyőződésem — hazugságra nem lehet építkezni. Ha csak az emberek egymásközi viszonyát nézzük, hát el lehet képzelni, hogy mindenki mindenkit meg akar rövidíteni. S mi lesz a munka becsületével, a tisztességgel? Na, elvitték, az én Józsa Pali sorstársamat is, mint aki ludas a szomszéd falu ötezer darab juhállományának „elkönyvelési” dolgában. A szekciót egy olyan ember vezette, aki ugyan értette a dolgát, csak az írással állt hadilábon, s ott volt az én sorstársam, aki írni tudott, de még elírni is, hogyha a felettesei főntről úgy kérték. S ő mint telepes, engedelmeskedett, mert azt már gyakorlatból tudta, hogy a rövidebbet mindenképpen ő fogja húzni. E tragikus fordulatban, hogy ő ide került, jó adag humor is van. Józsa Pali ugyanis nem földbirtokos, hanem gazdász mérnök. S akkor éjjel, 1949. március 2-án nem a földbirtokost, hanem őt hurcolták el. Hiába mondta, nem volt kinek mondja: nem őt kellene vigyék! Az igazi tulajdonos otthon maradt. Őt évnék kellett eltelnie, míg az ügyét tisztázni tudta, s elhagyhatta Dobrudzsát. A történeteket követően a központban jártam, s meglátott az igazgató. Behív, és érdeklődik, mit szólok a Józsa üggyhöz? Mit...? Hallgasson ide: az, hogy Józsa a pénzből nem kapott, egész biztos. Pár napra rá, őt el is engedték.

Ősz fele jön az igazgató: na, Beczásy, a csernai részlegen nagy baj van; a háromezer hektáron csak fejetlenséget találni. A tél a nyakunkon, semmi elvetve nincsen, a répa a földben, a kukorica alig szedve, s ráadásul a falusiak lopják a terményt. Oda kell mennie! Én ugye állok egyik lábamról a másikra. Kedvem egyáltalán nincs hozzá, már a rendteremtéshez, s húsz kilométerre van tőlünk, éjjelre is ott kellene maradjak. De ő már szabadságot is a főnököt, én pedig csak menjek, aztán az egész részeges bandát kisépérni onnan az utolsó kocsisig! Mert mi is történt? Az állatok részére kiutalt zabot jó dobrudzsai borra cserélték a németektől is lakott Amcsarka faluban. Nekik zabra volt szükségük, ezeknek meg borra. Nem csoda hát, hogy a nap jó részében ment az ivászat, nem úgy a munka! Tudta az igazgató, miért küld oda éppen engem. És nem volt mit tenni, el kellett fogadnom. Az a bizonyos seprűzés megtörtént, s kezdetét vehette a munka. A kukoricaszedést a falusiaknak részibe adtam ki. A répát ők ott villával ásták ki, s nehézkesen, lassan ment a munka. Beállítottam egy traktort, három eketestet felszerelve rája, s csodálkozva jöttek, s nézték, hogy így is lehet. Közben a vetést is elkezdtük. Majd jön az egyik brigádos, hogy délután menjek a kukoricaföldre, pontosan hova, mert akar

valamit mondani. Jóhiszeműen arra gondoltam, biztos valamelyik tolvajt akarja leleplezni. Otthonról, a rizstelepről hoztam magammal a lovat, a biztonság kedvéért csak lóháton jártam a mezőt. Amikor elérkezett az idő, odalovagolok a megadott helyre. Az emberem ott áll, egy jó nagyocska kukoricacsomó mellett. Körüllovagolom, de látom, más senki nincs. Aztán a brigádos elővesz a csomóból egy demizsont meg ennivalót. Most már tudtam, mit akar. Le akar nak kenyerezni, de hát engem nem abból a fából faragtak. Nagy sajnálkozás közepette rakja vissza a holmit, mondta, hogy milyen szívesen kínált volna meg. A kínálásnak az ideje még nem jött el: majd ha mind együtt leszünk, s vége lesz a munkának! Így aztán, ilyenformán azok is rászoktak a munkára, mégpedig a becsületes munkára, akik korábban nem ezt tették. S nem is jártak rosszul, jó fizetést kaptak, jól kerestek. Én közben csak vasárnapként mentem a rizstelepre. A feleségem rettegett, hogy azok még agyonvernek! De semmiféle kellemetlenségem nem volt. Még mielőtt a hideg idő beállt volna, a központban jelentettem, hogy minden őszi munkát befejeztünk. S aztán a telep! Mi, és még egy család maradtunk ott télire. Olyan havas, hideg idő köszöntött ránk, amilyen — a helybeliek szerint — száz évben egyszer, ha van. Már

november végén: nagy hideg, hófúvás! Naponta szekérral a kompon járunk át tűzifáért a szigetre. Van bőviben kiszáradt fűzfatorzs. S milyen jó, hogy van két lovunk, szekerünk, egy időre sikerült beszerezniük a tüzelőt. Szükség is volt rá, mert karácsony előtt több mint egy hétig, olyan ítéletidő tombolt szélviharral, hóeséssel, hogy én még olyat nem láttam. Kimozdulni nem tudtunk. A szél úgy kavarta a havat, hogy öt méterre látni nem lehetett! Nem tudtunk kenyérért menni. Szerencse, hogy volt odahaza puliszkalisztünk, az élelmezést meg tudtuk oldani. A kályhában éjjel-nappal égett a tűz, a tüzifaállományunk megcsappant, elhatároztuk hát a barátommal, hogy összeütünk egy szánt. Neki is kezdtünk, a műhelyt a barakkban rendeztük be. A hideg kitartóan kemény maradt aztán is, hogy a szánnal készen lettünk. A Duna egész szélességében befagyott, ami igen ritkán fordul elő. Úgy 40 cm vastag lehet a jég. A part túlsó oldalára, a szembe levő erdőbe a jégen keresztül járunk át. A telepről a török származású őr, hiába hívjuk magunkkal, nem jön, nem mer. Ő jobban tudja, miért, hiszen odavalósi. A befagyott Dunán a sok méter mély vizen járni, szánnal menni bizony veszedelemmel jár. Ha valahol vékonyabb a jég, s megnyílik, onnan menekvés nincsen. A világtól elzártan közben tel-

nek a napok. A sorstársaink 15 km-re tőlünk egy másik részlegen. Levél, újság, rádió... Semmi! Na, néhány hónappal később, a tavaszi jégzajlást követően volt eseményesség az életünkben. Hajaj, s veszedelem is. A Duna áradásakor a gazdaság vezetője elhatározza a telep kiürítését. Megérkeznek az ökröszekerek, minden raktári holmit össszecsomagolunk, felpakolunk. De bizony a víz elibünk került. Ez még nem a Duna áradása, hanem a hegyekben olvadásnak indult hónap a vize, az egyik hajlatban folyóként hömpölyög előttünk. Hátunk mögött a megáradt Duna, előttünk a zavaros, magának utat törő belvíz. A központból közben három traktort küldtek az ökrös szekerek után, hogy segítsenek rajtunk. A traktorosokat annak a részlegnek a vezetője felügyelte, akit az őszön gatyába kellett ráznom a betakarítás miatt. Élt is a hatalmával. Mi itt, ők a víz túloldalán. Megindult az egyezkedés: kiabáltunk, hogy jöjjenek már a traktorokkal. Ő persze nem volt hajlandó átküldeni a traktorokat, hogy nem vállalja a felelősséget, arra gondolhatott, úgy se mernek a traktoristák belehajtani a vízbe. De elszámította magát, mert azok az emberek ragaszkodtak hozzánk, dolgoztak velünk; amikor a feleségem a kintinban volt, láthatták, hogy jóságos és mindenkivel törődik. Na, jöttek utánunk gondolkodás nélkül a nagy vizen

át. Így minden szekér előtt egy traktorral sikerült túlra jutnunk, az áradás levonulásáig aztán együtt voltunk a többiekkel a központi telepen.

A tavaszi munkálatok beindulása előtt felkérészt az igazgató, hogy most már vissza lehet térni a telepre, s vegyem át a rizstelep és a kertészeti részleg vezetését. Én? Már úgy érti — ismétellem, mint aki nem hall jól — én, aki kényszerlakhelyes? Hogyan is tölthetnék be ilyen felelősséggel járó munkakört? Egyébként is, ott a főmérnök, s a rizstelep vezetője. De nem, az igazgató a mérnökkel már közölte is, hogy másnap átadja a részleget, s más munkakörbe helyezik. Minden esetre a rizstelep vezetője, aki a magyaroknak sok bosszúságot okozott, teljesen ki volt akadva, megrökönyödve vette tudomásul a döntést. Másnap a központban kellett jelentkeznie. No, a feleségemmel együtt az életünkben új korszak kezdődik, ami azt jelenti, hogy akárki nem rúghat belénk. Visszatérésünk a részlegre símán megy, az utat ökrösszekéren tesszük meg, tavasszal az árterületen mással közlekedni nem lehet. Kis csomagunkkal hármásban elindultunk hát új életet kezdeni. Most már nem a barakkban, hanem a megürült szolgálati lakásban lakunk. De nehogy azt gondolja valaki, hogy ez már összkomfortos lakás. A munkások számára felépített vályogépület egyetlen

nagy szobája mellett volt egy konyhaféleség s alvásra alkalmas szobácska elkerítve. Itt rendezkedtünk be. Másnap kint volt a gazdaság igazgatója: magáról olyan véleményeket kaptam, hogy semmi munkájába nem akarok beleszólni, úgy járjon el, ahogy jónak látja. Így, ezen módon történt. S hogy reméli, nem fogunk egymásban csalódnni. Na, én meg mondom magamnak: lehetőségem van, hogy megmutassam, mit tudok. Főleg magyarságunk becsületén nem szabad csorba essen. Összehívom a traktoristákat, a munkásokat, s elmondom az igazgató döntését. Ettől a perctől kiváltság senki számára nincs, mindenki a munkája után kapja a fizetését, s ha rádolgozik, a juttatást az utolsó baniig megkapja. Akik ott dolgoznak, azoknak nem a hajcsára, a társa akarok lenni, de szigorúan elvárom a becsületes, pontos munkát. S aki erre nem vállalkozik, az most menjen el. Mondtam ezt annak ismeretében, hogy ezen a két részlegen állandó elégedetlenség és jelentgetés volt.

Ugye, rizset termelni azt jelenti, hogy a talajt szinte egész évben víz borítja. Ezért időszakonként, néhány éves termelés után ajánlatos a száraz termelésre áttérni. Ez a helyzet adódott most elő. Az öntözés lehetősége közben megmaradt, így a dobudzsai viszonyok közepette kukorica termesztésére térünk át, de vetünk napraforgót, babot,

s megmarad a zöldséges továbbra is. De mindenekelőtt szeretném a helyi adottságokat felvázolni, mert a tervezésben először ezekkel kellett szembesülnöm. A terület, amin dolgoztunk a brailai Nagysziget része volt. Három évvel azelőtt, hogy minket odahurcoltak, a Duna medrétől 100—200 méterre hatalmas védőgátat emeltek. Ennek az alapzata 50—80 méter, a magassága 6 méter. A tetején szekérúttal. A gát segítségével 5000 hektár terület mentesült az évente ismétlődő áradásoktól. A tértiét három falu területe: Pecineaga, Traian, Turcuia. Az első román, a második bolgár, a harmadik török eredetű település. A védőgát megépítése előtt itt nádtenger volt. A három falu népe a száraz nádat évente felégette, s az ár visszahúzódása után az állatok legeltetésére használta. Az elégett nád hamujából, az elrodhadt gyökérszövetből az évszázadok során itt kitűnő humuszréteg képződött 50—100 cm mélységben, attól függően, hogy alacsonyabb vagy magasabb a talaj fekvése. A lehetőségeket kellett számításba vennem, s kihasználnom ezt a rendkívüli helyzetet: Európa talán legjobb talajösszetételű területe áll a rendelkezésemre, s hatalmas vízpumpa berendezést működtethetek! S tudnom kellett, hogy áprilistól itt a száraz, nagyon meleg időszak következik. Mindezt összegezve ültem

le, s készítettem el a számításaimat. Annyira beleéltem magam a munkába, hogy arról is megfeledeztem, hogy miért is vagyunk mi itt? A falubeli jó ismerőseimmel is beszélgettem, mert a tudás mellett a régen bevált tapasztalatokra is nagy szükség van. A szomszédos faluból, Pecineagaról felfogadtam Nița P. Ene ötven év körüli bolgár származású kertészt, aki családjával együtt kiköltözött a telepre. Jó kertészkedő gazda hírében állott, bár a falusiak mondogatták, hogy nem jól választottam, mert árulkodós. Én nem csalódtam benne, bár az is igaz, hogy jó bánásmóddal a vadállatot is kezessé lehet tenni. Aztán az évek beigazolták, hogy olyan embert kaptam a személyében, aki megbízható is volt, és tudta a dolgát. Mondta is nekem az elválásunk pillanatában: magáért a tűzbe mennék, nagy kár, hogy nem marad közöttünk. Aztán mondtam én is: tudtam én azt! Ragaszkodásának sokszor bizonyosságát adta, anélkül hogy hangsúlyozta volna. Na, én aztán kiszámítottam, hogy mennyi és milyen fajta vetőmag kell; a munkálatok elvégzéséhez, milyen legyen a géppark, mennyi üzemanyag szükséges. Szamba vettem az öntözéshez nélkülözhetetlen anyagokat. Kiszámítottam, mennyi állandó munkásra van szükségem; mikor s mennyi idénymunkást kell alkalmazni. Gondoltam ezek elszállásolására,

étkeztetésére. A fizetést a terület nagyságához, a természet kultúrához szabtam, s lebontottam személyekre. Ügyeltem arra, hogy a teljesítményt kell honorálni. Egyszóval költségvetést készítettem. Amikor megvoltam vele, a feleségem összesítette, letisztázta. Felnyergeltem a Puiu nevű lovamat, s belovagoltam a központba. A főmérnöknél jelentkeztem, s kiteregettem a papírjaimat. Ahogy belenéz, feláll és otthagyt engemet. Kis idő múlva jön vissza az igazgatóval, s mondja: ilyet még nem láttál! Szemléletes is — állapítom meg magamban —, ahogy különböző színes ceruzával fel van tüntetve a növények fajtája, a megművelésükhöz szükséges tényezők, s az útmutatás. Na, most már ketten tanulmányozzák. Kérdezi az igazgató: maga hol tanult? Mondom neki, s egyben tisztázom, hogy a tervek külleméért a feleségemet illeti az elismerés. — Ilyen emberek vannak Erdélyben — mondja teljesen őszintén —, s mert tanultak, mert tudnak, magukat számúzik, ebbe a nyomorúságba hozzák? Ilyenformán zajlott le az első jelentkezésem a központban. Együttal megtudtam, hogy ők is jó kommunisták lehetnek.

A vetésekkel nagyjában készen lettünk. A volt rizstelep területe főleg kukoricával lett bevetve. A Dunához közelebbi homokosabb részbe napraforgó és szemesbab került, s ott volt a kertészet, ahol min-

den zöldségnek biztosítva volt a helye. Meleg, jó a föld, nedvesség bőven! Napok alatt minden kikelt, s a vetés szemlátomás nő. Az egyik lipován traktoristám Carcaliuból való, nagyon rendes fiú, mondja: kezdődik a kapálás, ha úgy gondolom, ő hoz lányokat a falujából. Tisztességes, becsületes fajta ember, még raktárnokként ismertem meg. Megbeszéltem vele, hogy hétfőn hozzon harminc leányt. S meg is érkezik a csapat, állítólag könnyen sikerült összeverbuválnia őket. A férfiak otthon már annyit meséltek rólunk, hogy elég volt csak megemlítenie, s jöttek szívesen. Számomra is meglepetés volt, csoporton belül mennyire szervezettek. Az egyik fiatalasszony — a férje a katonai szolgálatot valahol az ország másik részében töltötte — odajött hozzám, hogy ha bármelyik lánnyal gondom van, nem vagyok megalégedve a munkájával, a viselkedésével, akkor csak neki szóljak, mert ő felel a társaságért. Elkezdtük a kapálást, beálltam a sorba, s megmutattam, mi az elvárásom. Nekem aztán többé velük problémám nem volt. Naponta végigjártam a terepet, hibát a munkájukban nem lehetett kapni. A munkából délbe jöttek a lányok, s beléptek a szálláshelyükre, s nagy volt a csodálkozás. A feleségemnek gondja volt arra, hogy minden elő legyen készítve. A barakk fehérre ki volt meszelve, az ágyak

megvetve, mindenütt példás rend és tisztaság. A központból lepedőket, takarókat váltottam ki, s magam fuvaroztam haza. Örültem, amikor láttam, hogy a lányok körbefogják a feleségem; neki is megvan a kis öröme, nem hiába fáradozott. Aztán a lányok maguk alakították ki a házirendet. A munkából jövet senki a szobába nem ment be, amíg a Dunában le nem mosakodott. Hosszú életemben sokféle emberrel volt dolgom, hozzájuk hasonlóval nem találkoztam. Reggel alig virradt, énekszóval mentek a munkába. Hét óra körül bejöttek, s megreggeliztek, s utána megint vissza a munkába! Ebéd előtt a folyóra mentek, s lemosakodtak, majd úgy két óra pihenő következett. A hálóban olyan csend volt, mintha senki se lenne ott. Majd ismét ki a földekre, s dolgoztak estig. Jövet-menet két szólamban énekelték a régi orosz énekeket. Vacsora után kiültek a barakk elé, s énekelgettek. Lefekvés után síri csend. S a munkájuk, ahogy mondtam, kifogástalan! Jegyeztük minden nap a teljesítményt. Amikor csak tehettem, mindig megmondtam, hogy előző nap mennyi volt a teljesítmény, s mennyit kerestek. Mivel tudtam, hogy más farmokon nehézkesen oldják meg a bér kifizetését, a központban előre tisztáztam, hogy listák alapján a feleségem számol el velük. Fizetés után jött a kis fiatalasszony hozzám: a

lányok nagyon meg vannak elégedve, soha így itt nem fizettek. Ó, igen, ahogy az elején leszögeztük: jó munkáért, többletmunkáért jár a fizetség! S ahogyan az már előfordult vezető beosztású emberekkel, ellenőrökkel, most ezek az egyszerű emberek kérdezték meg: kik vagyunk mi, mert ilyen bánásmódban még nem volt részük. S a lányok egész nyáron nálunk dolgoztak. Nagyon nagy szó volt akkor a biztos munkaerő. A kommunisták a kollektivizálásra itt gondolni sem mernek, hiszen a kisajátított állami területekkel sem tudtak mit kezdeni. A faluban mindenkinek megvolt a több, kevesebb földje, s az állattartásra pedig hatalmas terület, ami senkié, azaz mindenkié. Az év legnagyobb részében az állatokat így tartották őrizet nélkül. A földjüket szorgalmasan művelték. Ragaszkodtak a földhöz, mint az én székely népem. No, a fizetés után mi történt? Feljelentettek, hogy túlfizetem a munkásokat. Annyi év eltelte után most is világosan emlékszem, a bizottság délelőtt tíz óra után érkezett meg. Azért jöttek, hogy lemérjék a területet, amit aznap megkapáltak a lányok. Kiviszem őket a határba, ahol a napraforgót kapálják. Éppen jókor jöttek — szalad ki a számon —, az éjszaka egy kis eső esett, úgy hogy jól látszik a friss kapálás, hogy reggeltől mennyit haladtak. Az

aligazgató megy velük, mérik a területet, közben ők is megállapítják, milyen szépen gondozott a tábla. Dícsérik is a lányokat. A felmért területet elosztják aztán a lányok számával, s kijön az eredmény: még két óra van ebédig, s az egésznapinál többet kapáltak. Az aligazgató dörzsöli a kezét, vigyorog, a bizottság meg hüledezik. Na, jönnek oda hozzám, s a feleségemhez, s ott a fülünk hallatára oktatják egymást, hogyan kell a munkát megszervezni, mert a többi farmon nagy gond a munkaerő. Kapálni kellene, s nincs kivel. Bezzeg a rizstelepen, bezzeg! Megdícsérnek hát bennünket, s ezek után én mondom, hogy a titok mindössze annyi: az elvégzett munkát kell fizetni, s nem csak ígéretünk, hanem oda is adjuk a fizetést, hiszen a pénzügyi keret megvan rá. Közben az is kiderül, hogy a bizottság tagjai arról is tudnak, hogy napokkal előtte a lánykám, Erzsébet kimentett a Dunából egy vízbefullót. Hát igen, úszni megtanult a drágám, volt ideje rá, ha már az iskolából a származása miatt kitették. S mennyire igaz, hogy a jó Isten figyel az emberre. Azokban a napokban kaptuk a levelet Brassóból, a kislányom tanárai küldték: reménykednek, tovább tanulhat a lányom! Ó, vannak rendes emberek, akiknek minden érdek nélkül szívügye, hogy a lányom tovább tanulhasson. Örültünk neki, persze,

de azért keserűség is vegyült ebbe az örömbé. Azt feledni, hogy valójában milyen helyzetben vagyunk, nem lehet. Telnek a napok, száraz nyár van, nagy a meleg. A pumpák ontják a vizet, szűkség is van rá. S jön a másik levél Brassóból: most már egész biztos, a lányunk mehet vissza az iskolába. Megnyugtató az is, hogy gyönyörű a zöldséges. Elképzelni sem lehet bőségebb termést. Vagonszámra van paradicsom, paprika, vineta és egyébek. A gazdaság kintinjai számára innen szállítják a zöldséget. A fölösleget hajóval küldöm Brailába, hajóval mert autója kevés van a gazdaságnak. Közben mintha ránk is ragyogna a szerencse csillaga, elengednek közülünk öt személyt, főleg fiatalokat. Megint reménykedünk, hogy a felszabadításnak folytatása lesz. Ha már számon tartanak bennünket, akkor legalább lakhassunk valamelyik nagyvárosban emberséges körülmények között. Aztán elfújta a szél kicsike reményünket is, az 1956-os ellenforradalom leverésével a kommunisták megint bennünk találták meg az ellenséget. Jöttek gyakran a párttól és szimatoltak, van-e szabotázs, s nézték, mit vihetnek magukkal. S amikor mentek el a gyönyörű zöldségekkel felpakolva, már megelégedetteknek látszottak.

A tél közeledtével, ami macska a Duna árterületén kóborgott, az mind hozzánk jött. Keresték a téli menedéket. Nekik köszönhetően a telepen fia egér nem maradt. Szálláshelyet a barakk padlásán találtak. A feleségem minden nap jó nagy adag puliszkát főzött nekik. Hát igen, a nyomorúságos sors összehozott bennünket. Étkezésnél, amikor a langyos puliszkát edényekben tálaltam nekik, számolgattam őket:... tizenkilenc, húsz, és huszonegy! Egyik szebb mint a másik, félig vadak, kora tavasztól késő őszig a nagy brailai szigeten tanyáznak. De most jámborok, szelídek, mert szükségük van az ételre, a szállásra. Karácsony előtt valamivel hivat az igazgató a központba. Most az egyszer nem feladatot kaptam, hanem valami egyebet: pénzt, pénzt a munkánk elismeréseként. 800 lej prémiumot, ami akkor bizony nagy pénznek számított. S ennek az érdekessége az, hogy a jutalmazást a politikai igazgató is támogatta. Az első prémium, amit ottlétünkör még négy követett. Az időjárás? Viharos, a szél kavarja a havat. A Duna végig befagyott, 30—40 cm-es a jégréteg. Újabb veszedelem, figyelmeztetnek a helybeliek. Olvadáskor még sok baj lesz. Egy reggel csak arra leszünk figyelmesek: dübörgés, csattogás hallatszik, s nem tudjuk elképzelni, mi lehet az? Felmegyünk a hatalmas gát

tetejére: a Duna csendben alussza téli álmát. De a zaj csak hallatszik, s mintha közeledne. Tőlünk valamivel lejjebb a sziget, s előttünk három hajó. Ó, igen! Ezek jégtörők! A Duna közepén haladnak, már velünk szemben. A feleségem hangosan olvassa a nagyobbik hajó oldalán a feliratot. Orosz hajó. Teljes sebességgel haladnak. Az ember idegeit borzogatja a látvány, s a zaj, ahogy a hajótest a vastag jégpáncélba fúródik. A víz hullámvásásától, a Duna egész szélességében megmozdul a hatalmas jégtömeg. Fűlsüketítő a zaj, ahogy megroppan, szakad a jég. Ugyanezen a napon furcsa jelenetnek vagyunk tanui. Szinte a szemünk láttára, ahogy nézelődünk apadni kezd a víz. Fölöttünk úgy 15 kilométerre egy kanyarban megálltak a jégtáblák. Felülről úsztak lefele, s szépen egymásra csúsztak. A jég mind mélyebbre került, s úgyszólván elzárta a víz folyását. Az elzáródás miatt ott fenn hirtelen emelkedett a víz, idelent pedig az ellenkezője történt. Na, ott a felső falubeliek kerültek veszélybe, mert elzáródott a Duna folyása. Hallottuk aztán az ágyúzást, repülővel bombázták a víz építette hatalmas jégtorlaszt, hogy elindulhasson az áradat. Szerencsédén rárepülés történt: az egyik pilóta túl közel repült a jégtömeghez s a repülővel rázuhant. Borzalmas robbanás, s nem lehetett menteni! Abban a helyzetben

megközelíteni sem lehetett az elinduló, kitörő áradatot. Majd, amikor lennebb kifogták a roncsot, a pilóta zsebében megtalálták a levelet, amit a feleségének írt, már csak feladni kellett volna, hogy az utolsó berepülésre készül, s megy haza! Attól a nagy, felszabadult nyomástól, ami a jégtorlasszal elindult, előttünk is zajlott, áradt a Duna. S ezután következett a még nagyobb megpróbáltatás. Jégdugó most Galacnál, a nagy Duna-kanyarban keletkezett. Ez tőlünk úgy 60 kilométerre lehet. S a víz szinte naponta emelkedik. Dacára az orosz segítségnek, nem tudják összetörni a jeget. Velünk átel-lenben a brailai sziget 20 kilométer széles lehet, s már az is víz alatt van. Hatalmas területre tódul a víz, s ennek ellenére minden nappal magasabb a vízál-lás. Mi a feleséggel ketten vagyunk, senki más a telepen. Még a macskák is eltűntek, érezték a közeledő veszedelmet. Minden lehetőségre készen a szekeret előkészítettem, a lovakra a hámot feltettem. A velünk szomszédos gátat úgy 14 kilométeren jól megnéztem, megvizsgáltam. A leggyengébb részt tőlünk úgy négy kilométerre lefele találtam. A hatalmas víztömeg csak ott törhet át. Nyugtattam a feleségem, hogyha még emelkedik a víz, ülünk a szekérrre, s megyünk Pecineagara, ott biztonságban leszünk. Minden esetre a gát tetejéről ijesztő a

kilátás. A szembe levő szigeten már csak a fák koronája látszik ki a vízből. A piszkos áradatban úsznak a jégtáblák, a szél viharos, hatalmas hullámokat korbácsol. S itt az este. A feleségemnek nem merek beszámolni a látottakról. Most már óránként megyek a partra, ha tovább emelkedik a víz, csak el kell indulnunk. De a reggelt meg kellene várni. Tizenegy óra után, látom a víz négy centit apadt. S egy óra múlva kétszer annyit. Azt csak másnap tudtuk meg, hogy tőlünk lefele úgy 15 kilométerre a gát átszakadt, a közvetlen veszedelemtől így szabadultunk meg. Amikor a víz rést mos magának, percek alatt egyszerűen beszakítja, elmossa a gátat, s a víztömeg addig zúdul át a másik oldalra, míg a víz szintje ki nem egyenlítődik. Szerencsések voltunk, hogy így végződött az eset. Valójában nem is tudom, milyen veszélynek voltunk kitéve. Nem, az ottmaradást még egy ilyen helyzetben nem reckiroztam volna meg. A macskák is visszatértek, s többen voltak, mint korábban. Hát nem jól látok? Számolom őket többször is! Barátságosak, szelídek, s várják az etetést. S ahogy a víz elvonul, úgy tűnnek el egyik napról a másikra, mintha sohasem lettek volna itt. Visszavonhatatlanul jön a tavasz. A kertészeti részlegen már február első napjaiban kezdjük a munkát. Négy méter magas nádból szélvédőt

készítünk. Az istállóktól szalmás trágyát hordanak a munkások, készül a melegágy. A magokat a központból küldik, de a kertész többre becsüli a maga által begyűjtött magot. Jelentkeznek a halászok, igen rendes emberek, hagyom őket letelepedni. Ajánlgatják a halat, s nem értik, miért olyan ritkán fogadom el? A központi irodában a tisztviselőket annál jobban érdekli, mondják is, hogy vigyek nekik, a halászoknak megfizetnek érte. Na, hozzák egyik napon a két méteres, negyvenkilós harcsát. Elviszem hát az irodistáknak, a halászok szépen elrejtik a szekérben, mert szigorúan tiltják a szállítást. Az én szekerembe azért soha nem néztek bele a csendőrök, restellték volna, hiszen annyiszor jöttek már hozzánk egy kis zöldségért. Nagy az öröm, amikor mondom a hivatalnokoknak, hogy mi van a szekérben. Jelentkezik az egyik, hogy ért a feldaraboláshoz. Hátraviszszük az udvarba, s nagyban darabolja, szabdalja, amikor látom, hogy hátul ott áll a milicista. Az első kérdése az, hogy ki hozta? Tagadásnak nincs helye, mit tehetek, magamra vállalom, s közben készíti a jegyzőkönyvet. Jaj, megint volt miért izgulnom, hogy jószágoskodásomnak milyen következménye lesz? Szerencsére bíróságra nem került az ügy, az aligazgató közbenjárt, s elejtették az ügyet. Na, de én se vittem több halat az irodára! Jó világot a kommuniz-

mus Erdélyben sem teremtett, mert ott is szűkölködtek élelemben. Ilyesmit ezért is nem volt szabad szállítani. De mit lehet tenni? Nekem is, ha már megengedték, hogy disznót hízlaljak — a kukorica-prémiumból megtehettem —, nem magamnak tartottam, hanem Salamon Imrének, akinek a felesége rokonunk is, és náluk volt a nagyobbik lányom. Jött is Imre két kofferrel, mindent szépen becsomagoltunk, s elindítottuk szekérrel Brailáig. Onnan vonattal ment tovább, s minden baj nélkül hazaérkezett. A jó idő beköszöntésével a tröszt igazgatója Galacról — török származású intelligens ember többször meglátogatott. Szép nyári délelőttön így érkezett, kíséret nélkül. Kiszállt a kocsiból, s rögtön mondta, hogy nem ellenőrizni jött. Egy kicsit ki akar kapcsolódni, mert ez az egyedüli hely, ahol nincsenek különösebb gondok, s pihenni akar néhány órát. A feleségemet megkéri, hogy úgy három óra múlva, ha lehet, készítse el a prézlis harcsát — ő hozta magával —, s szól a sofőrnek, hogy vegye ki a kocsiból a korszót a murfatlar borral. Egy órát pihent, aztán kísértelt a Duna partra. Megyek utána, s szólok neki, hogy jöjjön ebédelni. Minden elkészítve, szépen megterítve, de ő csak velünk együtt akar enni. Tölti a bort, s inni kell, pedig mi nem vagyunk hozzászokva a borozgatáshoz. Finom a

hal, finom a bor, s közben privát ügyekről beszélgetünk. Ebéd után köszöni az ízesen elkészített ételt, a feleségemnek kezet csókol, s úgy távozik. Így találkozok a hatalmas tröszt mindenható vezetője a kényszerlakhelyes, kisemmizett földbirtokossal. A mezei munkálatokkal egyébként jól haladunk, a termények szép termést ígérnek. A lányok kevés kivétellel mind visszajöttek dolgozni. Jó a kapcsolatunk az emberekkel. A sorstársak hétvégén rendszeresen jönnek fürödni a Dunára; ez most is alkalom arra, hogy mindenki elmondja bánatát, kevéske örömét. A lánykákat a nyári időszakra nem merem hívni, pedig vágyakozunk rá, hogy velünk legyenek; nehogy úgy járjanak, mint a bátyám fia. Odajött, s a szekus meglátta, s beleütötte az igazolványába a D.O. jelzést. Így pedig nem hagyhatta el a telepet.

Szeptember vége fele járunk, s nagy a meleg. Nem öregasszonyok nyara, hanem kánikula. Rajtam mindössze egy rövidnadrág, s amúgy mezítlábasan érzem a legjobban magam, az öntözőberendezést szabályozom, bütykölöm, s látom, hogy szép autóközeledik. A részleg igazgatója s a macini szekus főnök száll ki a kocsiból. Ó, Istenkém, gondoltam én akkor mindenre, csak jóra nem. S akkor még jópofáskodik is velem a szekus főnök, hogy jól felöltöztem. Na, mi fog ebből kisülni? Azt látom,

hogy a szekus főnök kíséző, nagy baj tehát nincsen. Előadja akkor az igazgató, hogy köztudottan a baragánon burgonyát eddig nem termeltek, de ahogy már korábban is szóba hoztuk, próbálkoznunk kellene vele. S hogy ez most már mennyire nem terv, átnyújtja nekem a papírokat: kiutalás két vagon ültetni való burgonyára. Hm, ez igen! Nagyon bölcsen bólintok. Legyen, miért ne! S megtudom, hogy a kiutalásért nekem kell elutaznom Marosvásárhelyre. Nekem? Kerekítem nagyra a szemem, de hiszen semmi igazolványom, s nem hagyhatom el a körzetet. Ekkor szólal meg a szekus tiszt: ez nem gond, ha valami baj adódik, telefonon hívják őt, majd ő mindent elrendez. Ó, igen, köszönöm. Mit is mondhatnék, hiszen nekem végsősoron engedelmesskednem kell. De már az is munkálkodik bennem, hogy így hátha sikerül látnom a lánykáimat. Na, megegyezünk, s így én már reggel szedem is a sátorfámat. Nagy füsttel, dudálással indul a hajó, a rizstelephez érve a gát tetején állnak a magyarok, integetnek, ki tudja, milyen emlékeket ébreszt bennük az én utazásom, persze hogy vágyakoznak, s szeretnének a helyemben lenni, mert akárhogyan is, látni fogom Erdélyt. S ők, ők látni fogják-e még valaha, szabadulnak-e a kényszerlakhelyről? Az elindulásom előtti napok valamelyikén történt: beállít hoz-

zám Bányai Miklós csuromvizesen, s megrendülten, hogy Buday Károly feleségét most húzta ki a több méter mély vízből, s még jó, hogy észrevették, így is alig tudta kimenteni. S ilyen jelenetek bőviben vannak, a kilátástalanság örületbe kergeti az embert...

A brailai állomásban vonatra ülök, s baj nélkül érek Brassóba. És megsegített az Isten, Brassóban találkoztam Erzsébet lányommal. Öröm számomra, hogy osztályelsőként leérettségizett, a két év kényszerpihenő Dobrudzsában nem döccentette ki a tanulásból. Ő aztán jó korán belekóstolt az életbe, a saját bőrén tapasztalta, mit jelent a félreállítás. Éppen érkezésemkor döntötte el, hogy ő is utazik Vásárhelyre, szeretne bejutni a hároméves egészségügyi iskolába. S fél, nagyon fél, hogy nem a tudás számít, itt is azt nézik, hogy ki az anyja, ki az apja. Az agyongyötört, volt földbirtokos osztálytól még mindig tartanak. Van is miért! Mert ez az osztály életben tudta tartani a magyar nyelvű oktatást. Én mint gyermek visszaemlékszem rá, hogy jöttek édesapámhoz, kérték a segítségét. Komoly pénzüsszegekkel járult hozzá ő is, hogy meglegyen a tanárok fizetése, legyen ki foglalkozzon a gyermekekkel. A kommunisták aztán megértették az idő szavát, majd ők, majd..., az írmagját is kiírtják a földbirtokos osztálynak.

Ülünk a vonaton, robogunk Maros fele. Mit lehet beszélni? Jobb hallgatni. A lányomat is a félelem emészti: felveszik-e? Mi történik, ha engem igazolnak? Hogy mennyire bizonytalan a mindennapi létünk, s a mellettem ülő, elmenő utasok minderről mit sem tudnak. S ha kéri a buletinem, mi történik: rájönnek, hogy a lányommal vagyok, s neki nincs beütve a D.O. jegy. Ezek aztán meg sem hallgatják az embert, egyszerűen beleütik. Jaj, most már nem is magamért izgulok! De hála az Istennek símán érkezünk meg. Én legelőször elmegyek az Agrosem-irodába. Látják, az irataim rendben vannak, s intézkednek is. Na, közlik velem, hogy a pityókát Háromszéken, Uzonban vagonírozzák. S mivel szabad vagyok, hív a lányom, ebédeljünk meg együtt az iskola kázinójában. Mi ott kettesben ülünk az asztalnál, s bejön az iskola igazgatója, Dr. Lőrinc Ernő főorvos. A negyvenes években kézüdvásárhelyen szervezte be az iskolát, úgy hogy megismerkedtünk, s jóbarátom lett, sokszor járt Dálnokon, részt vett a vadászatokon. S volt amikor pihenni, kikapcsolódni családjával együtt, feleségével, két gyermekével jött. Meglát Ernő és csak néz. Nézhet is a földbirtokosból dobrudzsai napszámossá vedlett régi barátjára! És végre tudja, hogy ki vagyok. Hozzám lép, megölel, s az asztalunkhoz ül. S az

Erzsébet brassói osztálytársainak legnagyobb csodálkozására a professzor velünk ebédel.

Uzonig vonattal utazom. S mit látok, a régi barátaim fogadnak. Ott látom Páll Ferit, a szentiványi malom volt tulajdonosát. Egyik raktárosnak, a másik éjjeliőrnek vedlett át. Na, ők legalább szabadok! Mutatom a papírjaim, s előadom fura helyzetemet, nem szeretném ha valaki kérné a személyazonossági igazolványomat, mert nincs. Megnyugtatnak, minden rendben lesz. Üljek csak vonatra, a legjobb vetőburgonyát fogják bevagonírozni. Az utazás sok törődésével vissza is érkeztem. Azt nem írhatom le, hogy haza, mert nekem nincs otthonom, a kommunisták földönfutóvá tettek. Az igazgatónak lelkiismeretfurdalása lehetett, mert jött, s érdeklődöt, mi van velem? Nem kerültem bajba? S megjött a burgonya. Olyan gyönyörű vetnivaló burgonyát még a vezetőség nem látott, úgy hogy a csodájára jártak. Én pedig szépen télire elraktároztam a burgonyát. Ideje is volt. Egyik reggel macskanyávogásra ébredek. Kinyitom az ajtót, hát négy-öt macska ott jön-megy. Néhány napra rá, megszámolni sem tudom, annyi a macska, egyik szebb, mint a másik. S másnap fúj a csontig hatoló Krivec szél. Ők előre érezték a hirtelen ráncszakadó hideg időt. A félig vad állatok

megjámborulva járkáltak körülöttünk, mi pedig elkezdtük a puliszkafőzést, hogy legyen mit egyenek.

A hónapokig tartó tél most is próbára tette az idegeimet. Magamról mondom, pedig mindkettőnket megviselt az elzártság. Elképzelni is abszurdum, kultúrélet után a kényszerlakhely, s a dobrudzsai télben még a munka sem élteni az embert. Minden nap ugyanaz a semleges környezet: a nappal még valahogy eltelik, de a hosszú esték, s a nehezen felvirradó reggelek! Az ismétlődő egyhangúság kikezdi az idegeket, mert az ember csak tudja, hogy valahol életnek kell lennie, történnek dolgok! Hátha pontosan most kellene a gyermekeink mellé állnunk, s mi nem tudunk semmiről, mi nem tehetünk semmit. Hála az égnek, hogy korán tavaszodik, s bennem mocoogni kezd az ambíció, mert ezt az egyet nem tudták tőlem elvenni. Megmutatom, hogyan kell burgonyát termelni. A munkások barakkját előcsíráztató helyiségnek készítem elő. Kis ládákat rendelek a krumplinak, s kályhát, hogy lehessen fűteni, mert a hőmérsékletet tartanom kell. A közeli községekből jelentkeznek a régi munkásaim, így legalább nem vagyunk egyedül. Közben elkezdődik a melegágyak készítése, javítása, de a figyelmem központja a burgonya. Nagy kérdés előtt állunk, lehet-e egyáltalán ezen a vidéken burgonyát termelni.

A falusiak kertjében mindenütt megtalálni a krump-
lit: egy fészekbe 4—6 darabot tesznek, s kivesznek 8—10
diónagyságut. Nagy kincs itt a burgonya.

Előcsíráztatásra előkészítve minden. Hetenként
permetezzük a gumókat. Hőmérséklet, világosság
pontosan betartva. Meg is van az eredmény, öröm-
mel figyelem a krumplikon a szép lila színű vastag
csírákat. Közben az embereim előkészítették a ta-
lajt az ültetéshez. Olyan helyet választottam, ahol
nem felülről fogok majd vizet juttatni a növénynek,
hanem az öntözőárbokból, ahonnan természetes
beszivárgással alulról kapják majd a vizet. Tehát
nem felülről öntözéssel, még csak elárasztással sem.
Említettem, hogy itt a talaj humuszban gazdag,
tehát vízáteresztő, s én ezt az adottságot használok
ki. Megvannak ugye, az öntözéshez szükséges nagy
sáncok, s az előző években már kitapasztaltam, hogy
amennyire a vizet emelem bennük, huszonnégy óra
múlva 50—80 méter távolságra hasonló magasságnál
a talaj átnedvesedett. Szakszerűen szabad eljárni, a
burgonya ugyanis nem bírja a túl nedves talajt, s köz-
tudottan a szárazságot sem. Na, az említett eljárással
a burgonya megkapja a kellő mennyiségű, s aránylag
hűvös vizet. Az ültetésnél figyelniem kell arra, hogy
megbízható emberek vegyenek körül, ültetéskor a
krumpli csírája le ne törjön. Na, jelentem a központ-

ban az ültetés kezdetét. A ládákat a krumplival kiszállítjuk, a sánc meghúzva, s egyenként, ügyelve arra hogy a csíra felfele essen, a fészekbe helyezzük a gumókat, majd kapával, vigyázva húzzuk rá a földet. Délelőtt megérkezik a stáb: igazgató, főmérnök, s valakik a központból. Kérdezősködnek, nézelődnek, meglepi őket, hogy a munkások milyen egyszerűen, pontossággal végzik a dolgukat S hogyan lehet, hogy a csírák sem a szállításkor, sem a földbehelyezéskor nem sérülnek? Mondom nekik, milyen nagy a jelentősége az előcsíráztatásnak! Majd megemlíti nekem másnap az igazgató, amikor összefutok vele, hogy a központból jövő elvtársak, arról próbálták meggyőzni egymást, hogy íme, a mi munkásaink mindenre megtaníthatók! S én mit mondhatok erre? Mi csak tudjuk, nemde? S közben a megszokott munka folyik a határban, visszajönnek a traktoristáim, hárman vannak. A központból, Iliescu nevű gépészmérnök szólt nekem, hogy a tavaszi kihelyezésnél mindenik traktorista a rizstelepre kérte magát, de ő a régi embereimet adta vissza, mert biztosan én is úgy akarom. S ez így igaz, a régiek már tudják a dolgukat! Jön Karol Schabinger, s németül szólok hozzá. Ő csak nevet: a nagyapám még németül beszélt, én már sajnos nem tudok! De ha nem is beszél a nyelvet, a vérében

maradt a német pontosság, megbízhatóság. Rezmelice bolgár származású, nagyon rendes, dolgozó fiú. S számra a harmadik traktorosom Kozmenkó, lipován fiú. Lipovánok sokan élnek a faluban. Dolgos, szívós emberek. S én minden reggel nézem a burgonyát. S amikor már látni lehet a sort, a feleségem is jön velem, s együtt gyönyörködünk, milyen egészségesen bújnak ki a csírák a földből. A természet tavaszi megindulásának együtt örvendünk. Nem említem neki, de ilyenkor azt hiszem megfeledekzik arról, hogy ő voltaképpen okleveles gyógyszerész. Közben fogyunk, pusztulunk, mi dobrudzsai székelyek. Meghal Benke László, a szomszédfaluban, Eresztevényben volt birtoka. Meghal Dr. Sólyom Miklós. Most már nem megy kaszával a vállán, a „halálbrigád” élén. Itt hagyott bennünket Jakabos Antal, az örök bohém. Ő ismerte fel leghamarabb, hogy nem szabad búval, keserőséggel élni, mert a bú, a bánat felőrli az embert. Jó barátom volt, s hirtelen jött, erős fájdalomban nem tudtuk segíteni. Bélcavarodása lett, s mivel itt a világ végén vagyunk, meg kellett halnia. Nagynehezen beszállították Brailába, de már nem tudtak segíteni rajta. De az sem jó, hogy én itt a halálról beszélek, ne emlegetsem, jön az úgy is, hivatlanul. Akkor már jobb, ha a burgonyatáblát

nézzük meg. Már április második felében az időjárás nagyon meleg. Arról gondoskodom, hogy víz állandóan legyen a sáncokban, a burgonyának szüksége van a nedvességre. Nagyon jónak ígérkezik a termés. Egy fészekben 8—12 darab is van, 2—3 darab nyomja a kilogrammot. Betakarításkor idejében szőlök az igazgatónak: kezdjük a szedést! De ő még ebbe sem akar beavatkozni: úgy járjak el, ahogy jónak látom. Azért csak értesítik a konstancai Aprozárt, hogy néhány vagon burgonya elszállításáról gondoskodjanak. Meg is kapták hamarosan a választ, hogy őket bolonddá ne tegyék, Dobrudzsából burgonyát soha nem vásároltak fel. Na, jó, csak kiküldenek egy áruszakértőt, mert ők akármilyen burgonyát nem vásárolnak fel. Meg is érkezett a kiküldött, jön az igazgatóval. Addigra a kolompér kiszedve a földből, hatalmas nagy csomókban tároltuk, s a zöld szárával takartuk be vastagon, hogy védjük a melegtől, az erős napfénytől. Hát én még ilyen termést Erdélyben sem láttam. Jó a fajta is, gyönyörű rózsaszínű gúlba! És kitakarjuk a csomót, az áruszakértő meg csodálkozik, nem jut szóhoz. Jó, de ki fogja ezt neki elhinni, hogy ez a burgonya Dobrudzsában termett? Két nap múlva küldte az autókat, a többinek egy sleppet küldött, motoros vontató hajón szállították

el. Engem pedig nem hagyott nyugodni a kíváncsiság: ha már júniusban beérett a burgonya, miért ne lehetne egy évben kétszeri termést elérni? Hozzá is kezdtem. Úgy 200 kilogramm közép nagyságú gumót elvermelek a földbe. Sötét, hűvös helyen van két hétig, aztán elültetem. Az eredmény? Megcsírázott, kikelt. Október közepén szedtük ki a második termést, s a főnökeim pedig csodálkoztak, honnan a friss burgonya?

Az ivóvizünk a Duna vize volt, ezt már említettem. A fúrott kutak vize, a különös íze miatt ihatatlan. Amikor viszont nagy esőzések voltak Európában, a folyam olyan sárgán hömpölygött, hogy rossz volt nézni. Egyedüli gyakorlati megoldásunk az maradt, hogy este az edényeket telemerítettük, s reggelre 3—4 cm-es iszap ülepedett az edény aljára. A nyári hónapokban, a tartós kánikulában olyan meleg volt a Duna vize, hogy amiatt nem lehetett inni. Mit tehettem? A kicsi szobánk sarkában ástam egy gödröt. A Duna szintjéhez igazodva, tele lett vízzel. Ez ugye hűvösebb volt, üvegekbe töltve ebben hűtöttem a leülepített vizet. A mérnök közben érdeklődik tőlem, miért nem hagytam burgonyát vetésre? Nehéz volt az újonnan végzett agrármérnöknek megmagyaráznom, hogy miért. Vetőburgonyát nem lehet akárhol eltenni. Annak

már tudománya van. Minden bizonnyal ezt nem tanították nekik az egyetemen vagy hiányozhatott az előadásról. Mindenesetre a burgonyáról nem fejeződött be a história, akkor még én sem sejtettem, hogy rövidesen nagyipari természetnek nézek elibe. Az elkövetkező hónapok eseménytelenségét, a sártengert, a tél egyhangúságát most felemlíteni sem akarom, nagyobb a csábítása az olyan történéseknek, amelyek az életvitelünket határozzák meg. A tavaszi munkák elkezdésével a feleségem kérésére a bátyám leánykája hozzánk kerül a konyhára. A disznóknál dolgozott, s ez mindenképpen könnyebb, tisztább munka, s nálunk tavasztól őszig a mosakodási lehetőség is megoldott. A bátyám fia pedig nálam kocsis, a farmon. S közben én megkaptam a harmadik kitüntetésemet, hogy 100 ha-on 10000 kg. szemeskukoricát termeltünk. Jobbanmondva, hogy ezt a határértéket meghaladtuk. Ó Istenem, ha azok ott Bukarestben tudnák, hogy egy kényszerlakhelyesnek ítelték oda a díjat?! Az igazgatómmal együtt mulatunk e furcsa helyzeten.

Galacról a tröszt igazgatója váratlanul kopogtat be hozzám. Mindenről beszélgetünk, érdeklődik a gyermekek felől, majd megkér, menjek már ki vele, sétáljunk egyet. Gondoltam én, hogy nem hív hiába,

de azt megálmodni se mertem, hogy rövidesen 80 ha-on fogok burgonyát termesztetni. Mert a szakminisztériumban híre ment a gyönyörű burgonyánknak, s most Brailában 180 tonna burgonyával egy hajó arra vár, hogy elindítsák hozzánk. Kifakadásom spontán és őszinte volt: ez így örület, előkészület nélkül ekkora területen nem lehet! És milyen fajta? Hát nem korai! Éppen az ellenkezője, kései krumpli. S jönnek a forró nyári napok: ki fog sülni az egész.

Teljesen bizonytalan az ügy. Mondták ugyan, bármi történik én nem felelek érte. Akkor is, a 180 tonna burgonya elfoglal 80 hektár területet. Egy vérbeli gazdának elképzelni is szörnyű, mekkora kár lehet ebből. S 80 hektáron mennyi kukorica teremhetne. A burgonyaültetvény pedig nagyon tönkremehet. Sok olyan nyár volt már itt, hogy még a fű is kiszáradt. Ha legalább egy korai fajtát választottak volna. Veszedelemes a juliusi, augusztusi hőség, rizset is azért lehet itt termesztetni. Hogyan fogja átvészelni a burgonya ezt az időszakot? Igaz, az öntözőberendezés megvan, de mikor, s hogyan használjam, a burgonya ugyanis a túlságos nedveségre is érzékeny. A nedves talaj az erős napsütésben túlmelegedik, s egyik napról a másikra tönkremegy a növény.

Sok gondolkodásnak helye nincs, minden percben megérkezhet a hajó. A feleségemnek nem is merek róla szólni. Ülök az asztalnál és számítgatom, mit lehetne csinálni, hogy sikerüljön. Kérdezi tőlem, ugyanbiza mit forgatok a fejemben? Mondom, miről van szó. S jogosan háborodik föl, hogy ezek megbolondultak: emlékezzél, mi bajod volt ennek a tizednyi területén. Mi lesz, ha ősszel beáll egy esős időszak, itt a sárban el lehet sülyedni. Ha addig meg is marad a termés, hogyan takarításátok be?... És neki igaza volt, mert én erre nem is gondoltam.

Az elhatározáson változtatni már nem lehetett, a terv készen volt. Meg kellett nézmem, hogy mi mindenre van szükség. A sorokat ültetés előtt ki kell húzni kultivátorral, ezt a német származású traktoristám nagy pontossággal tudja végezni. Szükségem van ötven munkásra az ültetésnél és a hajó kirakodásánál. Húsz szekér kell, hogy a burgonyát a terepre hordjuk. Szükség lesz tíz pár lóra seprűboronával, hogy ültetés után a gumókat betakarja. Na, ezeket tisztáztam. Így felvértezve belovagolok a faluba. Évek során a falubelieket megismertem, szorgalmas, becsületes gazdák. Elmondom nekik, miről lenne szó. Közben délfele a hajó nagy túlköléssel megérkezett. Na, megegyezünk

abban, hogy reggel a farmon lesznek. Az ültetők hozzanak magukkal kosarat. A nagy hajó sajnos nem tudott kijönni a partig, így deszkákból kis bejárót kellett ácsolni. Körülményes munka!

Korán reggel már messziről látom, mintha népvándorlás lenne, úgy jönnek a faluból. Össze-
gyűlnek, s meghallgatnak: mindenki tudja hol, s mit dolgozik, mennyi fizetést kap érte. Hozzáteszem még, hogy este hazamenet senki ne vigyen burgonyát magával, kellemetlensége belőle ne legyen. Az ültetés végén mindenki kap 10 kg krumplit a fizetésén felül.

Megmutattam, milyen távolságra rakják a gumókat a finoman elkészített földbe. Szó nélkül indul a munka. Ültetés és takarás egy ütemben megy. A hajó kapitányától pontosan tudom, mennyi lett kirakva, még mennyi van benne. Aztán később mondja nekem: ő még ilyet nem látott, mindenki szó nélkül dolgozik, mindenki tudja, mit kell tегyen. Hogyan dolgoznak ezek ilyen jól, más helyen hetekig tart egy ilyen munka. A titok — mondom —, hogy a munkájuk megvan fizetve.

S mit ad az Isten, a harmadik napon az utolsó hektáron dolgoznak. A kapitány jelenti: két óra múlva üres a hajó. Ekkor érkezik meg a trösztigazgató autója. Közben én tárgyalok a kapitánnyal.

Az igazgató feljön a gát tetejére, s int, menjek oda. Elmondja, örül hogy dolgozunk, s mutassam meg, hogy hova raktároztuk a krumplit, amíg elültetjük. Mutatom, az emberek egy és fél kilométerre ide dolgoznak, menjünk oda. Hogy-hogy, el van ültetve — hülledezik —, az nem létezik! Üljek be az autóba, meg szeretné nézni, mi is van. S ahogy megyünk kifele, látja a tele szekeret, jövet az üreseket. Odaérve kiszállunk, s érdeklődik. Éppen áll a traktor, s megkérdezi: pihen? Mondja a traktorista: utasítás, hogy egyszer csak annyi sort húzzon ki, amennyit az ültetők egy fél óra alatt elültetnek. Beczásy úr megmagyarázta: a föld legyen nedves, amikor a gumó belekerül. És rámnéz az igazgató. Aztán megyünk az ültetőkhöz. Látja, hogy a sorát senki sem hagyja el, külön vannak munkások, akik a szekérről pótolják a vetőkrumplit. Kérdezi, miért van így? Ha mindenki otthagyja a sorát, aztán keresi, hol kell folytatassa. S ha máshová áll be, a minőség rovására mehet, úgy nem lehet ellenőrizni, ki hol dolgozott, melyik munkáért felelős. Nézi közben, ahogy a boronával a lovasok keresztbe mennek, s tökéletesen betakarodik az elültetett burgonya. Utánuk a föld aszfaltsíma.

Visszamegyünk a hajóhoz, már az utolsó kosarakat hordják ki. A kapitány megtudja, hogy

kivel vagyok, s odamegy a galaci tröszt igazgatójához. Nagyban magyarázza, ő régi hajós, de ilyen megszervezett emberekkel még nem volt dolga. Amikor Brailából eljött, szolt: két hétnél hamarabb ne várják, ha egyáltalán addig is ezt a töménytelen burgonyát kirakják. Felém fordul: s ez a harmadik nap.

Na, megyünk vissza a gát tetejére. Az igazgató megfogja a vállamat, úgy mondja: ha nem látom, el sem hiszem. Úgy gondoltam, hogy még a kirakodással sem végeztek, de hogy el is legyen ültetve? Indulása előtt ragaszkodott hozzá, hogy köszönjön a feleségemnek. S mi hallgattuk a feleségemmel: ilyen emberek, mint maguk, s itt kell tartanunk ebben a nyomorúságban...! Indulása előtt még elmondtam, hogy az esti munka végeztével burgonyát senki sem vihetett magával haza, de az ültetés befejezésekor mindenki kap 10 kg krumplit. És nem ellenkezett, ha én úgy látom jónak, akkor meg is érdemlik.

Ültetés után a második hét végén látszanak a nyílegyenes sorok. Egyszerre kelt ki az egész tábla. Hívom a német traktoristát, mondom neki, amíg bele lehet menni a traktorral anélkül, hogy kárt csinálnánk, addig ő gondozza a 80 hektárt. Ketten összeszereljük a kultivátort, centipontosan a késeket. Ültetem magam mellé, mert az első térélt

én akarom csinálni. Rám néz sokatmondóan, ő nem tudhatja, hogy valamikor otthon sokat dolgoztam a traktoron, ez nekem nem újdonság. Ha a kultivátor a sorok köze után be van állítva, hátrafelé már nem is kell nézelődni, csak mindig előre, és egyetlen sort figyelni. Ügyelni kell arra, hogy pontosan tartsuk az irányt, mert a kések az ültetvényt kivágják. S egy fordulat után a kormányt átadtam neki. Több magyarázatra nincs szükség, megbízhatom benne, pontos munkát végez.

A talajban még elegendő a nedvesség, a burgonya szépen fejlődik, a levelek egészségesek, sötétzöld színűek. Most már legfontosabb a töltögetés, amit csak lovakkal lehet elvégezni. Ezt egy hét alatt meg is kell ejteni, másképp kárt csinálunk. Kiszámítom, hány lóra lenne szükség az enyémeiken kívül. Lovagolok a központba, jelentkezem az igazgatónál, elmondom mi a helyzet: van az én két lovam, szükségem van még hat lóra, nyugodt csendes állatokra és nyolc töltögető kapára, hogy idejében elvégezhessek a munkát. Kacagva mondja nekem, hogy a trösztigazgató meghagyta, bármire van szükségem, kapjam meg. Na, ebben nem is volt hiba, mindent megkaptunk, így nekifogtunk a munkának. Én is beállok töltögetni. Az ekéknél nyolc a létszám, két lovat vezet egy ember, s megy a

munka. Június van, nagy meleg. Az öltözékünk rövid nadrág, s mezítláb vagyunk valamennyien, a puha földben lépni másképp nem is lehetne. Egy térülés másfél kilométer: utána ember és ló pihen.

Harmadik nap éppen ülünk, készen arra, hogy elinduljunk, amikor jön egy idegen szép autó. Nagyban dudálnak, s mi várunk. Kiszáll az igazgató és egy idegen uraság. A tábla gyönyörűséges, mint egy eleven nagy szőnyeg. S jól megindult virágozni. Szól az uraság, hol van, aki a fermát vezeti? Int az igazgató, menjek oda. Én a rövid gatyában, mezítláb jól nézhettem ki. Bemutat az igazgató, de a látogató ennyivel nem elégszik meg. Na, de ki maga? Elmondom, hogy a mezőgazdasági tanulmányaimat Németországban végeztem, otthon egy vetőmag mintagazdaságot vezettem, máskülönben erdélyi vagyok, s most már nyolcadik éve a feleségemmel kényszerlakhelyen itt élek. Megtudom közben én is, hogy a bukaresti vezérinspektorhoz van szerencsém, aki országos szinten a burgonyatermesztést koordinálja. Mondja az igazgatónak, hogy sokat van úton, az országot járja, de sem Erdélyben, sem Moldvában még ilyen egyforma szép táblát nem látott. Érdekelik a részletek, hogyan kerültünk ide, s nincs-e valami kellemetlenségem? Én már indulóban vagyok, amikor hozzám lép, és megfogja a

kezem: szívből sajnálom magát... Na, pár napra rá készen vagyunk az utolsó sorral is. S én csak állok, álldogálok, mintha gyökeret eresztett volna a lábam, mert a nagy kérdés most következik: hogy lesz tovább? Bizony, én sem tudom. A még hátralevő júliusi meleg, és augusztus, a dobrudzsai hőség, a száraz levegő mit művel a burgonyatáblával? Most már csak éjjel, vigyázva merem adagolni a vizet. Egypár tövet felhúzok, lássam mi van benne: húsz-harminc darab burgonya diótól tyúktojás nagyságig. Nagy szomorúságomra látom, hogy a levelek kezdenek fonnyadni, kéri a vizet, de nem merek öntözni. Inkább maradjanak azzal, ami van, mint-hogy tönkremenjen az egész.

Szabályos időszakban jönnek a központból, nézelődnek, kérdezősködnek, mert be kell számoljanak a vezérinspektomak. S mellénk állt a jó sors! Augusztus vége felé jelenti a meteorológiai intézet, hogy egész Európát hűvös hullám lepte el. Kevés eső után nálunk is hűvösebb lett. Beindítottam a 12 colos pumpát, ontotta is a vizet éjjel-nappal. Az összes sánc tele vízzel. Négy nap alatt a 80 hektár terület bőven kapott nedvességet. S szeptemberben már az éjjelek is hosszabbak, hűvösebbek, ami megint csak kedvez az ültetvénynek. S amire én se számítottam, a tábla életre kap, újból kivirágzik.

Újra kötött a burgonya, minden tő alatt 10—15 darab új krumpli. Ebből aztán kellemetlenség is származott. Eredeti számításaim szerint október elején kellene szedni, de valamicskét ezt a határidőt ki kell tolni. Akkorra a második kötés nem érik be, s azokat télire eltenni nem tanácsos. Szombaton megyek jelentést tenni, de a főmérnök, aki jószerivel akkor jött ki az egyetemről, már határozott, hogy hétfőtől szedni kell a krumplit. Én először szép szóval, érvekkel próbálom szándékaitól elállítani, de látom nincs kivel beszélnem. Szó szót követ, kijelenti, ő a főmérnök, s itt az történik, amit ő mond. Én még mindig nyugodtan sorakoztatom az érveket, végülis kénytelen vagyok bejelenteni, hogy ehhez én értek jobban. Őurasága elvörösödik, rám kiállt, hogy „drept”, azaz vágjam magam vigyázállásba. Nézem a felfortyanását — mindig is tudtam uralkodni magamon —, s kiigazítom: majd ha mindkettőnkön katonaruha lesz, akkor szóba jöhet a „drept”! De vigyázat, mert koromnál fogva akkor az én rangom lenne nagyobb. Dúl-fúl a főmérnök, megfordul és otthagy.

Úgy két hét múlva a központból jövök hazafelé lóháton, s látom a porfelleget, szemből egy autó jön. Ahogy elérjük egymást, megállnak, s kiszállnak a kocsiból. Az egyik uraság a brailai Aprozár igazgató-

ja, aki a burgonyát átveszi, a másik a főmérnök úr. Az igazgató gratulál a gyönyörű terméshez, s megkér, ha lehetséges, még várjak néhány napot a szedéssel, hogy jól éljen be a termés. S közben megkönnyeb-
bülten konstatálja: milyen jó, hogy elkezdtuk a bur-
gonya termesztését, többé nem kell más vidékről
hoznunk. Ennél szebbet úgy sem kapnánk! Látom
ám a főmérnököt, hogy nagyokat nyel. Attól tartott,
hogy egy-két megjegyzést azért én is teszek. De nem!
Lássa csak, hogy úriemberrel van dolga. A fele-
ségemnek azért elmondom, hogyan járt a főmér-
nökünk. Később már azt is fogom tudni, a keserű
pirulát nem nyelte le. De majd erről is szólok.

Az idő előrehaladott, s hatalmas mennyiségű
burgonyát kell felszednünk. S a mai modern gépek
akkor még nem voltak! A vezetőségnek előadom a
helyzet komolyságát, nagyszámú kézi erőt kell
bevonnunk, szállító eszközök sokaságát, s nagyon
gyorsan kell cselekedni, az őszi esők beálltával elnyel
bennünket a sár, az utak járhatatlanná válnak. De
az egész termést tönkretetheti egy korai fagy!
Javasoltam, be kellene vonni vagy száz katonát is, s
az autóparkjukat. S a másik nagy kérdés: ilyen men-
nyiséget hova tudunk szállítani? Elhatározzuk, hogy
a Duna mellett hatalmas csomókba rakjuk a krump-
lit, ahonnan minél hamarabb tovább kell szállítani.

A brailai, galaci Aprozár hajóval viszi tovább. Igen ám, de ők sem számoltak ekkora termésre, s nincs hova tegyék. Újabb határozat születik, amely szerint a környező falvak lakosai bármilyen mennyiséget hivatalos áron helyben megvásárolhatnak. Visszaélés nem történhet, mert két példányban kiállított bonnal dolgozunk, fizetés után az egyik a vevőé, a másik a tömb kotorjában marad. Ó, ez mind szép, de ki mérlegel, ki állítja ki a bonokat, főleg ki szedi a pénzt, kié a felelősség?

Utólag értesültem a gyűlésbeli vitatkozásról, tisztában voltak ugyanis azzal, hogy visszaélések is történhetnek. A fermákon könyvelő dolgozott elég, ők csinálhatták volna, de nem, nem! Éppen a politikai igazgató jelenti ki, hogy ő egyedül Beczasyékban bízik meg, más szóba se jöhet. Hívnak a központba, hogy én és a feleségem oldjuk meg a burgonya eladását. Minden lehetséges kifogást előszedtem, de hiába, a nyakunkba sózták az ügyet. Csak annyi kellett, hogy a falusiak tudomást szerezzenek a döntésről, mire észrevettük valóságos népvándorlás vette kezdetét. Hát hogyne, amikor minden évben olyan nehezen szerezték be a burgonyát, Erdélyből kellett hozni, s két kiló kukoricát adtak egy kiló krumpliért. De itt máris cselekedni kellett. Először is azt pontosítottuk, hogy közülünk

ki mivel foglalkozik, hogy aztán ne legyen nézeteltérés. Az embereim villával, válogatás nélkül töltik a zsákokat, mi két mérlegen mérlegelünk, s bon ellenében szedjük a pénzt. S hetente kétszer viszem a nagy összegeket elszámolásra, a pénztártól persze kapom a nyugtát. Esténként könyvelünk, s ez volt az én nagy szerencsém, mert látni fogjuk, néha milyen gyarló lehet az ember.

Miből állt a könyvelés? Bevezetni minden bonnak a számát, az összeg amit a fél fizetett hány kilogramm krumplit jelent; a főkönyvben beírni a napi tételt kilogrammban és értékben, ezeket összesíteni: s ez a teljes összeg milyen számú nyugtán lett a kasszának leadva. Sok fáradságot igényelt a nyilvántartás, de a kép így pontos és világos.

Az első szállítmányért megérkezett a hajó. A mérést roppant egyszerűen oldottuk meg, a kiküldött áruszakértő — delegátus — jelenlétében a kapitány bevonásával leolvastuk az üres hajó mércejét, majd elkövetkezett a berakodás. Mikor készen voltunk, megint leolvastuk a mérce: a hajó süllyedéséből pontosan lehetett tudni a súlyt. S közben szedtük tovább a krumplit. Sokan voltak szedők, jó volt az időjárás! A katonasággal az együttműködés zavartalannak bizonyult és közben teltek a hetek, s mi mégis rettenetesen elfáradtunk. Egyszerre sok

mindenre kellett figyelniük, ha egyebet nem is veszek számításba, csak azt, hogy ennyi embernek a munkáját, az ügyeit adminisztrálni kellett. S közben ajánlatot kaptunk a szomszédos község nagygazdától: krumplit ők is vennének, de engedjük meg, hogy válogassanak, s a mérésnél is tegyünk kedvezményt, ennek fejében ők sem maradnak adósok. S ilyen felajánlás nem egy akadt. Ha mi olyanok vagyunk, mint amilyenek nem voltunk, vagyont szerezhettünk volna. A központtól se közben, se a munkálatok befejeztével senki nem jött ellenőrizni. Egyedül a főmérnök látta elérkezettnek az időt: most végre a kezében vagyok! A könyvelésben a feleségem vitte a prímet. Jól emlékszem, az utolsó szállítmány a szebeni keményítőgyárnak ment. A számlák, nyugták, s a saját napi kimutatásaink összegezésével is elkészült a feleségem. A jó pár kiló aktacsomaggal elindultam a központba. De még mielőtt beadtam volna, a kávéházban ebédelek, s odaszól nekem a főmérnök: ne adjam le, ellenőrizni akarja az eladást! Én pedig nyugodtan letettem elébe az egész paksamétát, addig míg sor kerül a számvetésre, legyen nála.

Én lóval vagyok, ő kocsival, s mehetünk vissza a rizstelepre. Vissza akarja adni az iratokat: azt már nem — mondom —, majd a rizstelepen, amikor

leülünk az asztal mellé! Azóta 38 esztendő telt el, s most is minden részletre emlékszem. Ő kocsin, én lóháton, szerencsésen megérkeztünk. Belépünk a kicsi szobánkba. Mondom a feleségemnek románul, úgy ahogy tudtam, hogy a főmérnök úr ellenőrizni akarja az eladás teljes menetét. Mert magyarul nem beszéltünk addig, amíg a főmérnök ott volt. Mire akart rájönni? A felek által aláírt számlák tételének összege, hogyan stímmel a főkönyvbe írt tételekkel; a termelt, lemért krumpli mennyisége pénzben kifejezve egyezik-e a központi pénztárba befizetett, letett pénzüsszeggel? Hol a feleségem, hol én, valamelyikünk mindig mellette vagyunk, nehogy valami nyugtát eltüntessen. S a főmérnök egész álló nap írja ki az adatokat számsorokba. Este tizenegykor jutott oda, hogy a tételeket összegezze. Ami a laikus számára elképzelhetetlen, az a hozzáértő embernek természetes. Gyógyszerésznő vezette a nyilvántartást, ott hibának nem szabad lennie. S a mérleg összegei megszülettek, lejre pontosan találtak! A nagymellényű drejt-es fiúból kezesbárány lett. Föláll a főmérnök, s mondja, hogy csak arra volt kíváncsi, hogyan tudtuk megoldani az eladással járó nagy munkát. S én nem tudtam megállni, hogy legalább annyit ne mondjak neki: senki az életben egy Beczásyt még nem kapott tolvajláson. S ezt véssé

az eszébe a jövőre nézve is! Éjnek idején ment el. Pár nap múlva a központban találkozom az igazgatóval, jön velem szembe, s nevet: én figyelmeztettem a főmérnököt, szálljon le magáról, mert ő húzza a rövidebbet!...

Nyáron még megvoltunk valahogy, a sok munka lefoglalt bennünket, nem volt idő a búsulásra. Vasárnaponként jöttek a sorstársak le a Dunára, fürödni. Szinte mindenkinek maradt rokonsága Erdélyben, kapták a hírt, levelet, néha csomagot. Szomorú hírből volt elég: hogyan rombolják az elrabolt otthont, hogyan teszik tönkre a házat, a gazdasági udvart, meg mindent-mindent, ami most senkié, azaz mindenkié! S nekünk még az sincs, aki beszámolna: itt vagyunk ebben a nyomorúságban öten testvérek. A tél, 1959 tele, nem mondhatnám, hogy nyugodtan telt el. A milicisták jöttek, s kutattak, először csak módjával, aztán szinte minden nap. Jöttek éjszaka is. Elnézések közepette ugyan, de kutattak, benéztek a raktárba, a lakásba. De mi is történt? A brailai szigeten hatalmas büntető tábor van, s a rabok kitortek. Na, őket keresik, mert messzire a nagy pusztaságban nem mehettek, bujkálnak a szerencsétlenek. S vártuk, nem vártuk, érkezett a január. Megújulás helyett a törődöttség, a súlyos teher érzése hatalmasodott el rajtam.

Az éveken át tartó örökös bizonyítás, a harc a fennmaradásért felőrölt engem is. Hogy éveken át a rizstelepen a vízben, legtöbbször a hideg vízben álltam, mert később is, irányítóként is csak ott kellett lennem; a nedves lakás, a hosszú telek, s együtt a tábori élet áldatlan állapota kihozta belőlem az ízületi, reumatikus fájdalmakat. Itt minden eltöltött év legalább kettőnek számít! És gyógyszer, segítség nincs, csak az egyre elhatalmasodó betegség. Lesoványodtam, kikészültem. A régi embereim szó nélkül végzik munkájukat, ahogy megtanulták. Gond, ettől függetlenül mindig akad, s én már nem vagyok olyan fiatal, nem vagyok a régi. Az igazgató is látja, hogy egészségileg leromlottam. Engedélyt ő nem adhat, de szólok neki, hogy elmegyek a brailai kórházba, hátha tudnak segíteni. Elbúcsúzom a feleségemtől, s hajóval szerencsésen bejutok a városba, senki nem kérdezte ki vagyok. A kórházban úgy jelenek meg, hogy nincs beutalóm, igazolványom. Várakozom, akár egy ágrólszakadt. Jön a főorvos, bekerülök a rendelőjébe, s elmondom neki honnan jöttem, ki vagyok. Látom a jóindulatát, s kissé megnyugszom. Behívja az egyik nővért, hogy helyezzen el éjelre, adjon csillapítót, s majd holnap foglalkozik velem. Én egyik ámulatból a másikba esem: egyágyas szobába kerülök, a takarón előkészítve a pizsama. Az

orvos úgy rendelkezett, hogy vigyenek a fürdőbe, majd valamilyen nyugtatót kaphattam, mert igen jól aludtam. Reggel csodálkozva néztem széjjel. Annyi nyomor után elképzelni sem tudtam, hogy így is lehet: példás tisztaság, nyugalom, csend. Na, hivat az orvos, kísérnek hozzá. Alaposan megvizsgál: ugyan biza, mit tudtak magával csinálni, hogy a szervezete így tönkrement? S kérdezett is, érdekelte a sorsunk alakulása. Látom az arcán a megdöbbenést, s érzem, hogy ez az ember, ami rajta áll, segíteni fog. Aztán mondja is: néhány hétre van szükség, s talpraállítom. A néhány hét kijelentésére megijedek: de doktor úr, engem bármikor elfoghatnak, végeredményben nincs hivatalos engedélyem, egyedül az igazgató tudja, hogy eljöttem. Ha elfognak, őrsről őrsre adnak tovább, gyalogosan toloncolnak vissza. Ez volt az eljárás, ha valaki elmerészelt menni, s elfogták. Nyugtat az orvos: ameddig ő itt főorvos, addig bántódásom nem lesz. Akkor mondja el, hogy az ő apja is kisajátított — s közben elgondolkodva a távolba réved a tekintete —; s engem úgy fog ellátni, kezelni, mintha az apja lennék. Így kerültem én gondoskodó, jó kezekbe. Az injekcióknak, orvosságoknak vagy inkább a nyugalmas környezetnek olyan eredménye lett, hogy én éjjel, s nappal aludtam. Jól esett az alvás, szinte elmerültem a gyógyító álomban. De

olyan is volt ez, mint az álom! Étkezéskor rendszerint felébresztettek. A gyógykezelésnek, a finom ételeknek meglett a hatása, éreztem, hogy napról napra jobban vagyok.

S gyakran bejött hozzám az orvos. Leült az ágyam mellé, kérdezősködött a feleségemről, a gyerekekről. Látom egyszer, hogy könnyes lesz a szeme, s az övéit emlegeti: mi lehet velük, hol vannak? Hát velem ténylegesen úgy bánt, mintha az apja lennék. Két hét után a kezelésben azt is előírta, hogy menjek le az udvarra. A kórháznak gyönyörű árnyékos parkja volt. Először tíz percre, majd nagyedőrára. Attól kezdve sokat voltam odakint, sétálgattam a fák alatt, s mintha ujjászülettem volna! Már azon járt az eszem, hogy menni kellene vissza, ne hagyjam bizonytalanságban a feleségem. Az orvos bele is egyezett, csak arra kért, hogy a rizstelepről szabaduljak meg, ha egy mód van rá, másképp rövidesen visszatesek a régi állapotomba. Na, ebben maradtunk. Hazamenetelre a vasárnap reggeli hajójáratot választottam, olyankor nem szoktak igazoltatni. A főorvostól nagy köszönések közben búcsúztam el, ő megölelt, s úgy indított el, hogy minnél hamarabb szabaduljunk abból a pokolból! Visszaérkezve nagy volt az öröm, a csodálkozás: jó pár kilót magamra

szedtem, s egyenesen tudtam járni. Amikor aztán először találkoztam az igazgatóval, mondom neki, hogy a legfőbb orvosság az ő kezében van: a főorvos úr nem javallja a rizstelepet! Azzal nem lesz baj — mondja —, 72 fejőgép-rendszert hoznak be a németektől, s abból egy a miénk. Mivel én németül tudok, majd én beszélek velük, amikor beszerelik, amúgy is én fogok dolgozni az új berendezéssel. Na, ez eddig jó is lett volna, bizakodással élünk. Közben cserélik a politikai igazgatót, s ezzel együtt ránk szakad a baj. Az elvtárs ugyanis a feleségét is kihozta, s ahogy a tisztelet megkívánja, a zöldségesben járva, a feleséget, mint háziasszonyt megajándékoztuk. S valóban gyönyörű zöldségünk volt! De mi történik? Gyakorivá válnak a látogatások, s nyilvánvalóvá válik a szándék. Ezt még hagyjám, néhány szép zöldség nem a világ! De szalad az őr hozzám, hogy Surugiu, a politikai igazgató most kocsival jött, s ládákbán rakják fel a zöldséget, s mit csináljon? Mit? Papír nélkül senki nem viheti el az árut. Van papírja? Akkor vigye! Ha nincs, le kell pakolni a kocsit. Az én emberemnek se kellett több, így járt el: amikor hozza a papírt, máris viheti, de addig félreteszi. Nagy haraggal mentek el. Azt hitte, mindenhez joga van, hiszen őt a mindenható kommunista párt ültette a bársonyos székbe.

Összeköttetése valóban jó lehetett, mert jöttek is a miliciától, hogy azonnal hagyjam el a fermát. Így megyek át a többi sorstársamhoz a másik telepre. A gazdasági igazgatóm mérgelődött, mert amit a párt elhatároz, az ellen ő sem tud tenni. Roppant figyelmesen azért megkérdezte: amíg rendeződnek a dolgok, hol akarok dolgozni? Kertelés nélkül kirukkoltam: ahol keresni lehet, hiszen tudja, nem az a fajta ember vagyok, aki megijed a munkától, s a pénzre szükség van, hogy a lányaim fenntartásához küldeni tudjam. Tudtam, hogy a növendék borjúknál gyarapodás után fizetnek. A feleséggel együtt így vállaltam el ötven borjú gondozását. Ez így szép és jó, várakozáson felül, hamar megszabadultam a rizsteleptől, kertészettől, bár ez utóbbiért fájt a szívem. Egyik alkalommal javában takarítjuk a borjúkat — gyönyörű állatok! —, s jön a tröszt igazgató, meglát: hát maga Beczásy, mit keres az állatok között? S beszámol neki az igazgatóm, mi történt. Kikelve magából méltatlankodik, hogy van egy emberünk, aki érti a dolgát, szereti is csinálni, s azt is félreállítják. Na, mindennek az lett a következménye, hogy két nap múlva keresnek a galaci miliciától: felsőbb parancs, vissza kell menjek! Mondom én is, cigányságot velem már ne műveljenek, egyébként sem akarok Surugiu úrnak az

útjában állni. Amiatt ne fájjon a fejem, mert Surugi annyi szabálytalanságot követett el, hogy visszavették a gyárba, sőt a pártkönyvét is elvették. Az év hátralévő részét ilyen kitérőkkel végülis a rizstelepen töltjük.

Az 1961-es év, ahogy korábban az igazgató ígerte, elhozta az új beruházást. A fejtögepek számára félig már állt az épület, amikor látom, hogy bontják az egyik fala. Kérdezem a mestereket, hát miért? Mert Bukarest rosszul adta meg a méreteket. S hogy e mögött mi van, annak részleteire lassan fény derült. Mert mi történt azon a tárgyaláson, amikor a németek eljöttek a szerződést megkötni? Jó kommunista módszer szerint lekoppintották a németek tervét. Nagy vendéglátás közepette finom ételeket, húsféléket tálaltak, s mellé a legnagyobb választékban különböző évjáratú nemes borokat tettek az asztalra. Azokat csak végigkóstolni is kész veszedelem! S a vendégek számára még fehérnépeket is szereztek, úgy hogy el lehetett képzelni mi lett a vége. Úgy kellett támogatni őket, hogy megtalálják a szobájukat. S közben eltűntek az aktatáskák az iratokkal. Reggel keresik a táskákat, hát hol vannak a táskák? Megnyugtatják őket, hogy biztosan a kocsiba maradtak. De a sofőr valami megbízatást kapott,

már kell jönnie, s mindent hiánytalanul megkapnak. A németek megnyugodtak, miközben láthatóan az előző este kapatos állapotának következményeit viselték, s fejfájással, kialvatlanul ültek le a tárgyalóasztalhoz. Közben a táska tartalmát, a tervrajzokat a románok egyszerűen lemásolták. Jött aztán a sofőr, a táskák megkerültek a tervrajzokkal együtt. A tárgyalás eredménye pedig az lett, hogy a készülékeket a román partner megvásárolta, a beszerelést viszont költségmegtakarításból maga vállalja meg. Hát ez is történt. A falat ilyen okból kellett bontani s újra felhúzni.

1961 végére az épület elkészült, a gépek is megérkeztek. Idejében megkaptam a német nyelvű utasítást, hogyan kell működtetni a komplikált felszerelést, s főleg mi mindenre kell vigyázni! Volt időm felkészülni a munkafolyamat megszervezésére, s láttam, hogy bizonyos teendőket mechanikus beidegződéssel pontosan be kell tartani. A gépi fejésről a tapasztalatainkat hetente adtuk le a központnak, s ők küldték tovább Bukarestbe. Erre fel, bejelentetlenül érkezik egy csoport a minisztériumból: hogyan csináljuk, hogy működnek a gépek, s jó a tejhozam, amikor máshol nem boldogulnak a német gépekkel. A vásárolt 72 teljes garnitúrából csak kettő működik, a mienk, s a

Brassó melletti feketehalmi, ahol német elítéltekkel dolgoztatnak. A többi, üzembeállítás után sorra tönkrement. Ó, hát nem ver az Isten bottal! A beszerelést, a beindítást, ugye, a német partner nélkül oldották meg. Viszont kifejejtették a számításból azt, hogy ezek a finom, s precíz gépek szakszerű kezelést igényelnek. Ha ezt megkapják, óraműpontossággal működnek, ha nem, akkor kezelhetetlenek. A bizottság éppen fejés idején jött: elmagyaráztam, de láthatták is, mit hogyan kell csinálni. Először is minden az állatok szoktatásával kezdődik. Figyelmeztettem őket, mi történik, amikor nagy puffogva beindul a motor. Elsőként melyik állatok indulnak el, s hogyan követik egymást. Maguktól mennek be a fejőházba, s beállnak a helyükre. S mikor látták, hogy ez így is történik, ahogy mondom, nem hittek a szemüknek. A kétszáz fejőstehen között volt egy fehér szimentáli fajta, bal oldalán római egyes bílyog. Ilyen baloldali jeggyel négy, jobboldali jeggyel megint négy állatot jelöltünk. S voltak római kettes, római hármas stb. számokkal jelölt fejőstehenek. Minden kurjongatás, s terelgetés nélkül — ahogy a sorjuk következett — az állatok az istálló előtti boxokból, ahol a tejhozam arányában kaptak erőtakarmányt, korpát és lisztkeveréket, maguktól mentek be a fejőcsarnokba. A számozás-

nak a betanításnál volt jelentősége, hogy a gondozó is tudja, mikor melyik következik. A német útmutatásban mindezt pontosan leírva megtaláltam. Az első napokban csak arra kellett ügyelnünk, hogy a sorrendet mi tartsuk be, a boxokból szabályosan irányítsuk őket a fejőállásokba. Az urak csodálkozva nézték, ahogy láthatatlan forgatókönyv szerint történnek a dolgok, s a tehenek bekötés nélkül állnak. A gondozó — jobbról is egy, balról is egy — langyos vízzel megmosta a tőgyet, ruhával megtörölte, s közben megtörtént a félperces masszáz, majd rákapcsolta a gépre. Az üvegcsövön jól követhető, meddig van tej a tőgyben. Utána rögtön le kell kapcsolni, nehogy az elszívással vér serkenjen a tőgyből. Ahogy a készüléket a gondozó lekapcsolja, az utolsó cseppeket kézi fejéssel feji ki. Ennek a tejhozam szempontjából van nagy fontossága. A tőgyben nem szabad kifejetlen tejet hagyni, mert az elkövetkező napon annyival kevesebb tejet ad le a tehen. A tejhozamot egy ilyen egyszerű procedúra elmulasztása lényegesen befolyásolhatja. S az egész műveletet nézni is öröm, ahogy az állatok egymást követik a fejésben. Jöttek az urak, jöttek hozzám, s gratuláltak. Ó, most már értik — mondták —, miért van jelentősége a gépek beszerelési rendjének, az állatok szoktatásának, az utolsó cseppek kifejésének.

Utólag még megjegyzem: amikor én a részlegről eljöttem, még vagy három hónapig működött ez a szisztéma, utána itt is csődöt mondtak. Elég csak néhányszor felborítani a szabályos rendet, utána visszaállítani a régit, szinte lehetetlen. Az ember az eszével teremt és alkot, a kényelmességével rombol!

Fejés után a tehenek a másik oldalon egyenként mennek ki a szabad kifutóba. Utánuk az állást — ha szükséges — tisztára mossák, s jöhet a következő széria. Fejés idején nem hogy kiabálás nincs, de még a hangos beszéd is tilos. Közben nem álom meg, hogy el ne mondjam, miként gyógyultam ki az isiászból, talán még az orvosok számára is tanulságos lehet. A fejés alatt én leginkább a gépházban ültem, felügyeltem, az embereim a fejéskor tudták a dolgukat. A hátamat a nagy hengeralakú tartálynak dűtöttem, amelyben nyomás alatt forró gőz volt, mert az összes gépezetet a gőz működtette. Abban az állandó melegben a rizstelepen szerzett nyavalyáim eltűntek. A tehenállomány a gazdaságban abban az időben is tekintélyesnek számított, a gépi fejésre beállított 200 fejőstehen mellett, még ugyanannyi volt a szomszédos istállóban, ahol kézfajéssel dolgoztak. A fiatal brigádos egy szép napon onnan egyszerűen megszökött, elege lett a sok bajokkal járó munkakörből. Angolosan távozott,

tehettem, mert ő szabad ember s nem kényszerlakhe-lyes volt. Ekkora felelőtlenség láttán, annál inkább bosszankodott az igazgató. A döntése még engem is meglepett: fogadja el a feleségem a brigádosi posztot, egy pár napig majd segítem, amíg belejön. Előadom a feleségemnek a történeteket. Miért ne? Hiszen voltam én már az elmúlt tizenegy év alatt a kintinban, a disznóknál, a borjúknál, a raktárban, a tyúkoknál, most miért ne lehetnék brigádosi! Hát bizony, volt ebben a kifakadásban legalább akkora keserűség, mint humor. Én még örültem is az ajánlatnak: munka a szekción ugyan bőven volt, de itt legalább nem kellett cipelni. A tyúkoknál a 80 kg-os zsákokat kellett emelgetni, s az már igazán nem neki való volt. Mivel a feleségemnek mindig jó rálátása volt a dolgokra, most is nagyon hamar felmérte a helyzetet, s emellett tudott az emberekkel is bánni. Nagyon hamar rájöttek a gondozók, hogy ő mindig pontosan tudja, mit akar. Az állattartásnál szükséges nyilvántartást felvezette: gondozás, takarmányozás, tejhozam. Különös tehetségének köszönhetően két hét múlva már mindenik tehénél tudta, mikor, mit kell csinálnia. A kézzel fejt tejet ők a csarnoknak adták át, amely tőlünk alig egy kilométerre lehetett. Bidonokba gyűjtve szekérral vitték be a tejet, a feleségem mindig személyesen adta át, s ennek

alapján vezette a nyilvántartását. Az igazgató közben egész biztosan érdeklődhetett a dolgok menetéről, mert legközelebb már újságolta nekem: na, ugye, hogy jól mennek a dolgok? Mióta új brigádosunk van, rend van a szekción, s negyedével több a tej! S hogy lehetőleg én se maradjak le, még megtoldotam a dícséretet: miért, hát az igazgató úr nem tudja, hogy ezt a prágai gyógyszerészeti egyetemen tanítják!... Mindenesetre, az igazgató vette a lapot.

Ezen a nyáron kis híján múltott, hogy végleg Dobrudzsában maradjak. Mi történt? Az estéli fejés végeztével már koromsötétség, s a délután elkezdődött esőzés kitartóan tart, azért én elindulok haza, hiszen az utat úgy ismerem, mint a tenyerem, sok százszor megtettem már. Biztos lévén a dolgomban jól kilépek. Persze nem tudhattam, hogy akkor délután szállítják s a helyére teszik a magasfeszültség betonoszlopát. S ennek az oszlopnak én fejjel neki! A hegedés nyomát ma is látni. Az ütéstől hátraszédültem, egy pillanatig jóformán nem tudtam magamról, majd éreztem a számban az esővízzel keveredő sós vér ízét. A betonoszlop épp bele lett állítva, s a kétméteres gödör tele vízzel. Ha az ütéstől a szédülés pillanatában előretántorodom, s nem oldalra dülök, hanem előre, menthetetlenül beleesem a mély gödörbe, s úgy félig eszméletlenül

ott fulladok meg. Az ösztöneimre voltam bízva, s a jó Isten akaratára. A sötétben látni nem lehetett. Tudat alatt működni kezdett az agyam: jobbra nem mehetek, ott hatalmas silógödrök vannak, ezeket el kell kerülnöm. Elindultam arra, ahol a villanyvilágítást szolgáló motorháznak kell lennie, ahol éppen most a bátyám a szolgálatos. Vaktában haladtam. Bár a motorház száz méterre lehetett tőlem, a közben feltűnő udvari világítást nem észlelhettem, az erős ütés, a szemembe ömlő vér elvette a látásomat. És az Isten megsegített, a silógödrök mellett tántoroghattam el, éppen neki az épületnek. A bátyám amikor meglátott, rohant hozzám, belémkarolt s vezetett a barakkba. Hirtelen mindenki összeszaladt, azt hitték, hogy valaki betörte a fejem. Na, de most már jó kezekben voltam. Megmosdattak, fertőtlenítették és bekötötték a sebem. S most már elmeséltem, hogy valójában mi is történt.

S közeledik az utolsó év, az 1963-as, amit a kényszerlakhelyünkön töltünk. Ez az időszak úgy múlt el felettem, hogy lényeges dolgokra vissza sem emlékszem. Éltük a telepes életet, emésztett bennünket a keserűség, a kilátástalanság. Közben egyik, s másik társam is kapott a rokonságtól levelet, s azokban olyasmi is volt, hogy a nyugat, főleg

Amerika-hangja számon kéri Romániától: mit hangoztatja az emberi jogokat, amikor Dobrudzsában embertelen körülmények között sokszáz embert dolgoztat, s kényszerlakhelyen tart. Amíg ezeket az embereket fel nem szabadítja, a nemzetközi kapcsolatokban a román államnak nem lehet hitele. S pontosan, számszerűen bemondták a fogvatartottak számát, s a telepek neveit. Hogy honnan tudták olyan pontosan, az ő titkuk. Azt mindenesetre mi is tapasztaltuk, hogy nagyon sokan, akik ellenőrzésre jöttek hozzánk magasbeosztású emberek, részvétet éreztek irányunkban s egyszersmind nem voltak a rendszer feltétlen hívei. De hogy ne vágjak az események elébe: augusztus 23-a volt, a nagy kommunista ünnep, amikor a hatalmas traktor-műhelyt átalakították ebédlőnek, mert várták a vezetőséget is. Estére tervezték az ünneplést, a nagy felszolgálat. Folytak az előkészületek, volt nagy sütés-főzés. Éppen elfogyasztottuk a szerény ebédet, amikor nagy riadalom támadt. Hírül adták, hogy az iroda előtt egy nagy teherautó, s a magyarok öt percen belül mind ott legyenek, visznek át bennünket Măcinbe. Nekem már volt részem hasonló hirtelen jött utazásban, s másoknak is természetesen, úgy hogy a félelem megint munkálkodni kezdett bennünk: mit akarnak már megint, milyen megtöretés-

nek teszik ki lélekszámban megcsappant közösségünket? De gondolkodni nem volt idő, a parancs az parancs. Fut mindenki, mintha a szemét vették volna. A magas járműre az öregek, bénák, sánták csak nagy üggyel-bajjal tudnak felszállni. Mit mondjak, még a fiatalokból is kiment az erő, hogy megint milyen megpróbáltatás előtt állunk? Mi lesz velünk? A sofőr közben hajtott, mintha eszét vették volna. Mi úgy összerázódtunk, hogy a világunkat se tudtuk. Megáll az autó a milicia előtt. Jönnek és kijelentik, hogy azonnal szálljunk le, mert itt a fényképész, s mindenkit külön lefényképez, mert kell a kép a bulletinbe. Vége a D.O.-nak, kapjuk a tiszta személyazonossági igazolványt és mehet mindenki, ahová akar!

Egyszeriből változik meg minden, mintha már nem ugyanazok az emberek lennének: az idősebbek s a nők könnyebben másznak vissza az autóra, s még nekem is úgy tűnik, a rázás sem olyan borzasztó. A telepen, amikor az ottlakók megtudják tőlünk a jó hírt, velünk együtt örvendeznek. Ők is látták, milyen lehetetlen körülmények között élünk, jogfosztottan, teljes bizonytalanságban. S az ünnepség végre a mienk is! Vacsora alatt az igazgató mellénk ül, tiszta szívből örvend, hogy megszabadultunk. Azt

mondja nekem meg a feleségemnek: maradjunk a gazdaságnál! Olyan helyre tesznek, ahonnan könnyebb Erdély felé az utazás, megkapom a megérdemelt állást és fizetést.

Köszöntem én szépen a bizalmat, de akik annyi évet külön töltöttek a gyermekeiktől, ott más megoldás nem lehet, csak menni, menni! Ment is az én drága feleségem, s néhány nap múlva kaptam a hírt, hogy a Brassó melletti Rozsnyón kapott állást. Én még két hónapot maradtam becsületből, hogy a gépek mellé tanítsak be valakit, ne égessen fel magam mögött mindent, amit sikerült elérnem. December 6-án kaptam egy autót, amire föl pakoltam azt a kevés betyárbútort, amink volt. Az embereimtől, a vezetőségtől elbúcsúztam és tizenhárom és fél év viszontagságos dobrudzsai esztendő után elindultam, de nem haza ám, nem Dálnokra, mert oda nem mehettem, a dicsőséges kommunizmus földönfutóvá tett. Szerencsésen megérkezem Rozsnyóra, megtalálom a szobát, amelyiket a feleségem bérelt, s amelyik úgy, ahogy be is volt rendezve. Ó Istenem, hogy megértük azt a napot, hogy az én jó feleségem a szakmájában dolgozhat. A gyógyszerértárban egyébként az egész személyzet német, s nagyon jól kijön velük. Kisebbik leánykánk Brassóban tanul, ami tőlünk mindössze félórái út.

Végre a közelében vagyunk, s láthatjuk is egymást. Közben én munkalehetőség után érdeklődöm ott helyben a gazdaságnál. Az igazgatót Bírónak hívják, s beszámolok neki mindenről: hol tanultam, otthon hogyan gazdálkodtam, mint földbirtokost a családommal együtt kényszerlakhelyre, Dobrudzsába hurcoltak... Szóval nem akartam elhallgatni semmit, nehogy emiatt utólag gond legyen. Behívta a káde-rest, s ők ketten eldöntötték, hogy szükség van rám, de mégis jó volna, ha beutaznék a tröszthez Brassóba, tudjanak ők is róla, hogy ki vagyok.

Beutazom a nagyfőnökhöz, s elmondom, hogy Rozsnyóról jövök, s szeretnék elhelyezkedni, de bizony én, ez és ez vagyok! Néznek rám csodálkozva az irodában, majd kijelentik, hogy őket nem érdekli, ki voltam, hanem, mit tudok? Ahogy visszatértem, Rozsnyón már úgy fogadnak, hogy minden el van intézve, a holnapi naptól állásban vagyok, a brassói központban jó benyomást tettem. Meg is kaptam az első feladatot: a gazdaság udvarán hatalmas, még a múlt században épült boltíves istállók állnak, eredetileg a huszárságot szolgálta ki. Na, ezeket kellett január 1-ig rendbe tenni: javítani, meszelni, fertőtleníteni. Mikor készen voltunk, jól nézett ki. Jól bizony! S megtudom, hogy éppen a

dalnoki kollektívától vesznek át 200 tehenet, mert ott úgy tönkretették az állatállományt, hogy a napi átlag tejhozam két liter.

Ahhoz, hogy eredményt éljek el, jó gondozókra lesz szükségem. Egy torjai gazdától, aki munkára jelentkezett, megtudom hogy otthon náluk most folyik a kollektivizálás. Az embereket agyba-főbe verik, úgy tolakodnak szegények, hogy beállhasanak a kollektivbe! A gazdák java fut, amerre tud, csak ne kapják otthon, mert akkor már régen rossz. Na, megegyezek vele: menjen haza, s hét jó erőben levő, nem részeges, ügyes embert szedjen össze. A megbeszélte napon autóval én majd ott leszek a falu végén, s elhozom őket, csak ne tudja meg senki, főleg a hivatalosság ne! S a terv sikerült. A Beczásy név is közrejátszott, mert tudták, mit műveltek velem, s a családommal. Heten, de nem mint a gonoszak, heten tízhektáros kisgazdák ott vártak a falu végén. Ó, milyen idők voltak azok, amikor a rendes, gondos gazda annak örült, hogy sikerült az otthonától megszabadulnia. Így még abban reménykedtek, hogy a kis gazdaságuktól valami megmarad. Ilyen körülmények között rajtam annyi múlt, hogy mindent igyekeztem előkészíteni: jó hálóhelyet, étkezési lehetőséget. A gazdaságnak a kávéházában jól főznek, a hivatalnoki kar is ott ebédel.

Eljött a nap, hogy autókkal, magasított re-morkájú traktorokkal elindultunk a tehenekért. Dálnokon hamar híre futott, hogy Beczásy úr viszi a teheneket! Mint meneküléskor, úgy néztünk ki a fel-sorakoztatott sok járművel. Azt én előre kikötöttem, hogy csak tejelő teheneket válogatunk. Velünk volt a rozsnyói gazdaság állatorvosa, szimpatikus, rendes ember, akinek a felesége az én asszonyommal együtt a patikában dolgozott. Na, vele együtt történt a kiválogatás, ami elég sokáig tartott, mert én az ők kimutatásában egyáltalán nem bíztam meg. Annyit rögtön megállapítottam, hogy az anyag jó, a baj csak annyi: az állatok tönkre vannak téve.

Jól emlékszem ma is, hogy a gazdaság 218-as számú autójával mi a konvoj végén haladtunk. Ha történik valami, rögtön tudjunk segíteni. De hála az Istennek, szerencsésen érkeztünk meg Rózsnyóra, a gazdaságba, ahol az istállók elő voltak készítve, a já-szolban a takarmánnyal, úgy ahogy kell. Ahogy a tehenekkel bánnak, látom hogy az embereim értik a dolgukat. Végül is, amíg hagyták őket, ezt a munkát végezték naponta. Ők maguk mondták el aztán a bánatukat. Megtudom, hogy 10—15 holdas törekvő, józanéletű kiscigányok, s most inkább azt választották, távol legyenek az asszonytól, gyerektől, mert már nem bírják a sok fenyegetőzést és a verést.

Nem akarnak beállni a közösbe, nem akarják odadobni a kollektívának, amit őseiktől örököltek, a földet, a dédelgetett állataikat, a gazdasági felszereléseket. Hát lehet is ezt ép ésszel felfogni, hogy egyik napról a másikra mindenüket sehonnai útszéliek sorsára bízzák? Aztán magamról említek egyet s mást. Hajaj, tudnak a Beczásy névről és az ismert tarka lovakról! Mondom: nekünk épp azért kell megmutatnunk, hogyan kell dolgozni, még akkor is, ha nem a magunk állatjait gondozzuk.

Takarmány van bőviben, úgy hogy az állatok napról napra szépülnek, híznak. Az biztos, hogy amióta a közösbe kerültek ezek a tehenek vakarót, keféket nem láttak. Az embereim minden reggel a tehenek farkát mosták, s kefélték őket. A szőrük síma és fényes lett, s ami fontos, a tejhozam szaporodik. A főmérnök, akivel később sok kellemetlenségem adódott, naponta végigjárja az istállókat, dicséri az embereimet, s főleg engemet. Már jó pár hét telt el, február vége felé jártunk, amikor az egyik reggel futkosnak, keresnek, hova mehettem? Az irodából az egyik tisztviselő talált rám, s nagy lelkendezve, megijedve adja elő, hogy a szomszédos istállóban a miniszter van. Hát Bucur Scopus földügyminiszter volt az, aki soha nem jelentette be magát, csak már ott is volt. Írtó szigorú ember,

reszkettek tőle! Ugye, átmegyek a másik istállóba, s látom: alacsony, zömök kicsi ember megy elől, utána a slepp, trösztigazgatótól elkezdve úgy tizenötön. Nem a tudás, s hozzáértés, hanem a funkció szabta meg a kísérés kiváltságát. Én leghátul maradtam, s teljes nyugalommal vártam a fejleményeket. Fejés után voltunk, az istálló újból ki lett takarítva, ragyogott a tisztaságtól minden.

Egyszer csak megáll a miniszter, s kérdezi, hogy ki vezeti a szekciót? Erre én előre vonulok. Rám néz, s megyen tovább. Közben kérdezi, mennyi a napi adag tej? Felelek neki, hogy öt és fél liter. — Maga meg van elégedve? — mered rám. Nagy bátran felelem, hogy igen. Én már annyi veszedelmen mentem keresztül, s ha a szekusoknál álltam a sarat, csak tudok válaszolni a miniszternek is. Nagyhirtelen megfordul a miniszter, s látom az igazgató meg a többiek arcán az ijedséget: na, most ebből mi lesz? Én ugye úgy felelek, ahogy megszoktam: őszintén, röviden. — Alig hat hete vannak itt, s akkor két liter volt az átlag! — s ez volt az igazság. A miniszter rákérdez az igazgatóra, hogy így van? S az bólint. A miniszter erre megenyhült. — Na, ilyen emberre van nekünk szükségünk — nézett rám, s kezet adott. — Ahonnan hozták, azokat pedig a legszigorúbban vegyék elő... — mondotta. Ó, Istenem,

mintha mindezért a gazdálkodó kisemberek lennének a felelősök. S ezt éppen egy olyan ember ne tudta volna, mint Bucur Scopu?

A főmérnök a bukaresti gyorstalpaló politikai főiskolán végzett gazdasági tanulmányokat, s ha a gazdálkodáshoz nem is értett, hithű kommunistához méltóan annyit felismert, hogy a nagy-kultúrához olyan emberre van szüksége, mint Beczásy. Az állattenyésztési részleg — gondolta — most már nélkülem is megy. Közben engem figyelmeztetnek, hogy ügyeljek, mert veszedelmes ember. Mint jó párttag, a főnökökkel tud bánni, ellátja őket minden jóval, ami a gazdaságban elérhető. Megszokta, hogy a beosztottai vakon engedelmeskedjenek neki. Az igazgatót addig környékezte, míg elérte, hogy június elsejétől áttettek a nagykultúrához. Hogy ott hogyan mentek a dolgok, arról elég annyit elmondanom, hogy akkor ültették a burgonyát. S amitől tartottam bekövetkezett: napirenden voltak a kis- és nagyobb nézetkülönbségek. S kitör az első botrány! Volt egy silókukorica tábla négy levélben, s a még gyenge növények között töménytelen apró gyommag kikelve. Küllőskapával odaküldök egy traktort. Éppen ott vagyok, mert látni akartam hogyan dolgozik az emberem, amikor megérkezik a főmérnök,

s elővesz: miért itt dolgozik a traktor? — Nagyon fontos, amit csinál — válaszoltam. De ő megy a saját feje után, s a fiút nagy méreggel elküldi. Két nap múlva esni kezd, s tart két hétig, úgy hogy ki sem lehet menni. A nedves, hűvös időben a gyomok ránőnek a kukoricára. Ahol meg lett kapálva, ott pedig gyönyörű szép! Na, de egy ilyen őrmesterből lett főmérnöknek elég volt ennyi, nem tudta lenyelni. A trösztől jönnek, s biztatnak, hogy csináljak csak mindent belátásom szerint. No, igen! Könnyű mondani. De nekünk is egyszer már révbe kellene ér-nünk, s ha nem másért, a feleségem állása miatt túrni kell. A vetőburgonya elvermelésénél az összeütközés megintcsak elkerülhetetlen volt. Keres-tem egy megfelelő helyet, ahol biztonságban lesz-nek a gumók. A traktoristának megmutattam hol kezdje a sáncokat ekével kihúzni, s aztán máshova mentem el, a dolgom után néztem. A főmérnök, közben a helyszínre érkezik, s úgy rendelkezik, hogy nem ott vermelünk. Elkészülnek a gödrök, a sok száz tonna burgonyát berakjuk, s elföldeljük annak rendje s módja szerint. December első felében napokig hull a puha vizes hó. A térdigérő hóra jön egy meleg légáramlat, s a hó elolvad. A bur-gonyavermek megtelnek vízzel, úgy hogy ki kellett bontani. A hatalmas krumplimennyiséget a havas

hideg vízből kellett kiszedni. Brassóból jönnek kivizsgálni, hogy mi történt, s ki felel érte? Szerencsémre a traktoristát hiába környékezte a főmérnök, megmondotta hogy Beczásy úr máshova jelölte ki a vermelést, és most ott nincs víz! Hát ilyen idegölő körülmények között dolgoztam. Ottlétem második esztendejében, 1965 őszén aztán olyasmi történik, hogy döntenem kellett: nekem innen menni kell! Ugye, vetőburgonya termesztéssel foglalkozunk; szállítunk az ország minden részibe. Volt olyan, hogy 32000 tele zsák volt kint a határban. Az autók az üres zsákokat tízezerszámra hozták, s a szállítmányt aláírással én vettem át. A vagonokba berakott küldeményekről aztán én elismervényt kaptam. Nem nehéz elképzelni: halom irat gyűlt össze. Azért én biztos voltam a dolgomban, legyen bármennyi zsák is a mezőn, az örökkel este és reggel megolvastattam, hiányom nem lehet. A legutolsó vagonírozásnál még volt üres hely, úgy hogy oda egy másik részlegtől is pakoltak be elszállítani való terményt. Örültünk, hogy a megrendeléseknek eleget tettünk, s jól sikerült minden. Majd kapok a könyvelőségtől egy felszólítást, hogy 1500 zsák hiánya terhel, s fizessek ki 37000 lej. Akkor egy mérnöki fizetés 2000 lej körül volt. Persze, hogy két-ségbeesem, beutazom Brassóba az Agrosem-raktár-

ba, s kérem az utolsó zsákbontok másolatát. Csoda folytán megkapom az iratot, pedig a főmérnök azokkal is jóba volt. Nézem a bont: 150 zsáknak írtam alá, ott pedig 1500 szerepel. Azt is észre veszem, hogy az utolsó zéró, mintha más tintával lenne írva. Értesítenek, hogy néhány nap múlva kijön a revizor. Én pedig, mint az üzött vad, nem lelem a helyem. Hiába főz a feleségem, nem tudok enni, éjjel csak forgolódom az ágyban, nem tudok aludni. Kérdezi tőlem, hogy mi van velem? Elmondom, milyen bajban vagyok. — Ó, hát miért nem szólsz, az iratokat eltettem, megvannak... Persze, hogy nagy volt az öröm! Másnap azért elmegyek a miliciára, s bejelentem a hamisítást. A főmérnök persze a milicistákkal is jóban van, azok figyelmeztették is, úgy hogy a hamisított bont később már nem veszik elő. Közben mi a feleségemmel készülünk a kivizsgálásra, a pár százezer zsákról az aláírások és a bonok alapján összeállítjuk a kimutatást. Brassóból kijön a revizor. Hívnak is, hogy a burgonyaszállításnál nagy zsákhány mutatkozik, ha nem tudom bizonyítani, hol vannak a zsákok, fizetnem kell. Erre én előveszem a kimutatásaimat, az eredeti bonokat: ezt csak a revizor úr kezébe vagyok hajlandó átadni! Kérdezi, hogy miért? — Arról nem nyilatkozom, de tessék, nézze át!... Hát

így volt. Második nap hívnak. Az irodában ott a könyvelőség, a vezetőség. A revizor először más ügyekkel foglalkozik, majd bejelenti, hogy a rozsnói Állami Gazdaság feljelentette Beczásyt a zsákhiány miatt. Kérdezem — így a revizor —, hogy minek alapján jelentették fel, amikor az összes eredeti akták átnézése után, azt kell kérdezni Beczásytól, magyarázza meg, honnan van 200 darab zsáktöbblete? A főmérnököt mintha forró vízzel nyakon öntötték volna. Erre nem számított. A 200 plusz zsákról pedig elmondtam, hogy a legutolsó vagonírozásnál, mivel a vagonban még volt hely, a gazdaság hármasként egyébként szállított, s tévedésből azokat a zsákokat is a mi bonunkra írták.

Így végződött. A vizsgálat végén a revizor odajön hozzám, s mondja, hogy jól ismeri a nevemet. A felesége gyermekkorában Dálnokon élt, az apja a szövetkezeti boltot vezette, s a falubeliek sokat meséltek rólunk. Mit mondhattam erre? Dálnok, az életünkben már csak szép emlék. S nekem azon kell gondolkodnom: hova, merre, hogyan tovább? Kezdem érdeklődni, s megtudtam, hogy a bándi gyógyszerárban üresedés van. Én pedig megpróbálom a marosszentkirályi Állami Gazdaságot ahol a főmérnök a kézdivásárhelyi Dombi Jenő, s tudja,

hogy vérbeli mezőgazdász vagyok, bár a származásom nem éppen finom. A válasz: jöhetnek. Rozsnyóról hozzam azt a bizonyos transzfert! Az csak természetes, hogy Rozsnyón a zsák ügy miatt beadtam a felmondásomat. A törvény értelmében két hétre rá el kellett volna engedjenek. A feleségem el is foglalta az új állását, de rólam, hogy átvegyék a részleget, mintha megfeledeztek volna. S ebben is a főmérnök keze volt benne. Miután tovább várni nem tudtam, szóltam az igazgatónak, hogy a kulcsokat viszem magammal, s hívjanak telefonon, ha hajlandók elszámolni. Maroson közben átveszem a részleget, s egyre várom az értesítést. A jelenlegi főmérnököm, Dombi Jenő szól át a tröszt főmérnökének, hogy Rozsnyó végre intézkedjen. Meg is kapják Brassóból a parancsot, s táviratoznak, hogy menjek. Amikor megérkezem, megintcsak várok egy napot, két napot. Megyek megint az igazgatóhoz, s kijelentem, ha nem intézkednek, másnap utazom! Előrukkol, hogy mindennek a főmérnök az oka, de holnap reggel menjek be, most már ő intézkedik. Közben megtudom, hogy az én jóakaróm még egyet akart ütni rajtam, kiadta a parancsot, ha valahol valami hiányzik a leltárból, írják fel. Természetesen, a hiányt az én rovásomra könyvelik el. A gépészeti osztályon egy korrekt,

német ember dolgozott: ő is, s más részlegen a többiek is tudták, mire megy ki a játék, a főmérnököt pedig egyhangúan útulta mindenki. Végül megkapom a jegyzőkönyvet, mindent rendben találtak, s másnap már utazom Maros felé. Az új helyen hamar feltalálom magam, az első hetekben az irodák mellett kapok egy szobát. Hozzám tartozik száz fajálat, főleg tehenek, s azonkívül szántóterület takarmánytermelésre. Rendelkezésemre áll egy kocsi két lóval. A gondozók, rendes jó munkások, nincs baj velük, pláne az első fizetés után, amikor látják, hogy meg is vannak fizetve. S kezdetét veszi az 1966-os év. A feleségem ugyan húsz kilométerre van tőlem, de van közlekedési lehetőség. A sorsunk kezd jobbra fordulni. Ebben az évben kapom meg az ötödik munkaéremrendet, s 500 lej prémiumot. Az elismerés a munkámnak szól, s nem a kisemmizett földbirtokosnak. A tejtermelést napi 16,5 literre sikerült feltornázzuk. A körülményeket figyelembe véve az akkori gazdaságokban ez igen jó teljesítménynek számított. Jó volt a munkaléggör. Az igazgatónk ugyan román volt, de hagyta, hogy a főmérnök magyarul tartsa a gyűléseket. S még egy kedvező fordulat: a feleségem a városban kap gyógyszerésznői állást. Ő csak amiatt aggódott, hogy most már hogyan fogok étkezni? Pedig ez egy pillanatig

sem jelentett gondot, a kantinunkban elég jól főztek, s azzal én megelégedtem. A főmérnökkel közben elindítjuk az újabb vállalkozást, hogy nagyban termesszük a burgonyát. Ennek ugye, nincs akadálya, hiszen háromszéki születésű ő is, én is. Kidolgozzuk a tervet, megszerezzük a vetőburgonyát, nekem már csak utána kell mennem. Tíz katonai teherautóval indulok el Háromszékre. Hát elég körülményes volt, mert az autók csak konvojban mehettek, s már jövetben az egyik kocsi defektes lett. Valahogy azért, több kényszerpihenővel csak visszaérkeztünk.

1967-ben újraszervezik az állami gazdaságokat. Gyakorlatilag ez azt jelentette: ami addig jól ment, el kell rontani. S lettek a farmok! A kollégám, aki a bergenyei gyümölcsöst telepítette, s végig vitte a munkálatokat egész addig, hogy most már termőre fordultak a fák, bejelentette, hogy tovább nem marad. Az igazgató hivat: bajban van. Nagy László menni akar, s ott a gyönyörű gyümölcsös. Vegyem át! 120 hektár területen alma, szilva, barack, cseresznye, meggy... Ezeknek a legkülönbözőbb fajtái. Tudtam, hogy a kollégám az ültetéstől kezdve gondozta a gyümölcsöst, s amikor munkájának az eredményét látja, most megy el? Miért? A város

vezetői, a magas beosztású elvtársak annyira belejöttek a hordásba, hogy tovább nem meri vállalni a felelősséget. Gyümölcsszedés kellős közepén ilyen körülmények között kerültem a gyümölcsösbe. Szezonban néhány száz emberrel dolgoztunk: szedték, szállításra válogatták a szép almát, körtét, szilvát, barackot. A kaput lezárattam, két ügyes emberemnek meghagytam, hogy magánszemélyeknek — legyen bárki — belépni, s gyümölcsöt vinni csak akkor lehet, ha írásos engedélye van az igazgatótól. Írás ellenében mindent lehet! S jött a lavina. A vásárhelyi elvtársak megszokták, hogy ingyen viszik a szép gyümölcsöt. A kapunál az embereim kérték az írást, ha megvan, jöjjenek vissza, szívesen kiszolgáljuk őket. Az igazgató viszont nem mert olyan papírt adni, hogy én ingyen gyümölcsöt utaljak ki. Kocsival egyre jöttek az elvtársak, megszokták, hogy ládával viszik a gyümölcsöt. Én még csak a kapu felé se mentem. Jöttek, dudáltak, ácsorogtak, majd nagy felháborodással mentek el. Annyit minden esetre elértem, hogy megszűnt a hordás.

Valamikor a nyár elején a gyümölcsös egy részét jégeső verte, s akkor, a megyétől érkező bizottság jegyzőkönyvben úgy értékelte, hogy legfeljebb 10 tonna exportra alkalmas alma maradt, s ilyen mennyiséggel pedig nem érdemes foglalkozni. Mivel a

megye export megrendelést kapott, a németek, a csehek jóminőségű jónatán almát kémeek, eszükbe jutott, hogy kérdezzék meg Beczásyt, hátha mégis csak lehet exportálni. Jött a nagy pártosokból álló bizottság, járták a gyümölcsöst, nézelődtek, mintha valamit is értettek volna hozzá. Végül nekem teszik fel a kérdést: lehet-e vagy sem? Magukban pedig arra gondolhattak, hátha az osztályellenség — mert nagyon a begyükben voltam — valutát hozó üzlethez juttatja őket. Kértem egy napot, hogy mérjem fel az állományt, s tanulmányozhassam a szerződést. A válaszom: megfelelő válogatással 15—20 vagonnal sikerül összehozni. Nagy az öröm! Megegyezünk, hogy a börtönből minden nap kihoznak 20 asszonyt. Tudtam, hogy velük pontos munkát lehet végezni. A kis csoportban többségében orvosnők, egészségügyi középkezelők vannak, akiket a szigorú abortusz törvény megszegése miatt börtönöztek be. Én felolvasom a szerződést, s elmondom, mit, hogyan csinálnak. Hozzá teszem: ha a külföldi partner a minőségre kifogást nem emel, akkor hosszú heteken át biztosítva van a kényelmes munkájuk. Mondanom sem kell, hogy ezek után, ők ügyeltek egymásra, nehogy valaki hibát találjon. A válogatott alma kisméretű ládába került, lehetőleg úgy, hogy ne a legszebbek legyenek felül. Egy vagonba ezer láda alma fért. A

partner megbízottja a határon vette át az árut, úgy hogy a vagonból, különböző helyekről kivettek 10—20 ládát, s a tartalmát kirakták, megvizsgálták. Ha a kifogásolható alma a szerződésben feltüntetett százalék alatt volt — gyakorlatilag hibázni nem lehetett — akkor megkaptuk az átvételi elismervényt. Ha nem, fordították vissza a vagon, magyarázkodni nem lehetett. Más gyümölcsösöknek egyremásra küldték vissza a vagonokat, rettenetesen izgultam, hogy velünk mi lesz? Nekünk mind a húsz vagonunkat átvették. A delegátosunk mondotta utólag, hogy volt olyan eset: a német a Bergenyéből érkező küldeményt át se nézte. Tőlünk ugyanis mindig kifogástalan áru érkezett. A tizedik vagonnál tarthattunk, amikor megjelent egy bizottság, s annak a mindenható tagja egy nagyszájú bukaresti fehérnép. Előadják nekem, hogy lazítsunk a válogatás minőségén, úgy is jó lesz. Felháborodva méltatlankodom: a becsülettel nem lehet üzérkedni, de azt nehéz megszerezni, de könnyű eljátszani. Ha úgy gondolják, hogy a szerződést meg lehet szegni, akkor hozzanak ide valaki mást, mert én nem szegem meg. Erre ott hagyom őket, és bemegyek az irodámba. Onnan hallom a nagy vitát, majd a nő mondja: ezzel nincs mit csinálni! Így aztán tovább válogatunk annak rendje-módja szerint. Majd

kapom az értesítést, hogy a város részére 30 tonna almát tartsak vissza. Azonnal kapcsoltam: a fő elvtársak a szedésnél nem kaptak ingyen almát, s télire csak nem akarnak alma nélkül maradni. Az előézetem jó volt, mert november végén hirtelen áthelyeznek. Az utódom sarló, kalapácsot visel a mellén. Ő már egész biztos az elvtársak embere lesz. Az áthelyezésnél az sem volt szempont, hogy a gyümölcsösben a terv 165%-ra teljesítve van.

Szabadságom letöltése után, az utasítás szerint a szentkirályi gazdasághoz tartozó hidegvölgyi farmon kell jelentkeznem. Minden tekintetben a gazdaság legnehezebb farmja: 1000 hektár föld, 1000 darab állat, s ebből 600 fejőstehén. Az igazgatót, a főmérnököt, a főkönyvelőt kitették a sok szabálytalanság miatt. Az emberek előtt vesztek össze, s egymásra kiabáltak, mit gazemberkedtek! A főkönyvelőt be is zárták. Na, engem ilyen zűrzavaros helyre küldenek. Január első napjaiban foglalom el az állást. Egy blokkban kapok egy szobát, az első emeleten. Fontos, hogy tiszta, és jó benne a kályha, mert éjszakánként mínusz harminc fok a hideg, s nappal is alig enyhül. Kantin létezik, akinek nagy igénye nincsen, annak megfelelő. Vasárnap reggel megyek a feleségemhez: azt, hogy haza megyek, nehezemre esik kiejteni, mert az én házamat,

otthonomat mások bitorolják, és jogtalanul. S hét-főn reggel jövök vissza. Az állatállományt egyetemet frissen végzett fiatal mérnök rendezi, szerencsére józanéletű, rendes fiú. S ott van még a brigádosunk! A nagy kultúrában segítségemre van egy jópofa beszarábiai, onnan menekült, s telepedett le a családjával. Ő együtt dolgozott a lecsereált gárdával. Micsoda cirkuszok történtek itt, hogy miket nem mesélt? Az elmúlt esztendőben nagy területen fehérborsót vetettek. Természetesen jócskán maradt betakaratlanul a föld tetején; a gondjuk az volt, hogy messziről fehérlett a vetés. Kijönnek erre Vásárhelyről az elvtársak, mert valaki besúgta. Valaki? Jól tudott volt, hogy minden kollektívában, állami gazdaságban a legjobban fizetett állás a besúgóké volt. Volt belőlük elég! Na, kérdőre vonják, s fenyegetik őket, hogy milyen munkát végeztek. Ígérik: már holnapra el lesz rendezve minden! A huncutságra is volt eszük. Megbeszélték a helybéli juhosgazdával, éjjel a juhokkal járja végig a táblát. S a juhok az utolsó szemig felszedték a borsót. Másnap déltájban megint jönnek az elvtársak, mennek a helyszínre: dicséretet kapnak, milyen szépen betakarták a borsót. De kérdem én, mit értettek ezek az elvtársak a mezőgazdasághoz, hát nem vették észre a juhok lábanyomait? Egyébként, mit várhattunk, amikor ez

ment a legmagasabb szinten, élén a mindent tudó pártfőttkárral, s feleségével, a doktor-mérnök-akadémikus elvtársnővel. A hazugság és korrupció országa lettünk. Nekem pedig rendezetlen körülmények között 1000 hektár gondja szakadt a nyakamba. Naponta a töménytelen állatot takarmányozni kell, s a területünk hegyen-völgyön. Ahogy kezdett hullni az áldás az égből, belekeveredtünk a sárba. A nehéz, vizes takarmánnyal elsüllyedtek a remorkák. Acél huzallal, két traktorral vontattuk, még sem haladtunk. Nézni is kínlódás volt. Este a traktoristákat alig lehetett megismerni: melyik-melyik? Merő sár volt mindenik! A legnagyobb baj mégis az, hogy a munkások zöme nem megbízható. A részegség mindennapos, megválogatni a gárdát nem lehet. A farm távol esik a falutól, s jobb munkaerőt nem találunk. Na, meglátogat engem Dombi Jenő főmérnök, s előadja, hogy milyen jól bejött a burgonyatermés. Örültem neki, de hamar rájöttem, hogy ez üremöt is jelent, mert ahova én megyek, árnyékként kísér a feladat: mindig az a gazdaság kapja a burgonya ültetési tervet, ahova megyek. Ebből a látogatásból többek között ez is kiderült. 120 hektáron — ami hatalmas terület — kell burgonyát termesztünk. S nekem rendszeresen a főnökökkel gyűlik meg a bajom. Ültetés után

eljön a tröszt igazgatója, s kezdi nekem vakargatni a földet, hogy milyen mélyen van ültetve a krumpli. Elégedetlenkedik, hogy miért nem úgy ültettem, ahogy elő van írva! Sokkal mélyebbre. Mondom: úgy indult az év, a kelletténél sokkal több a csapadék, s ilyenkor később is több az eső; nem tanácsos mélyre tenni a gumókat. Az érvelésem, hogy jobban ismerem a helyi viszonyokat, mint ő, aki ide csak néhányszor jön ki, süket fülekre talál. Próbálom a dolgok élet azzal elvenni, hogy egy román közmondást is elsütök: majd ősszel számoljuk a bábokat! De csak mérgelődik, erre én visszavonulok. Nyár elején aztán olyan sok csapadék hullt, hogy ahol parancs szerint ültettek, elrodhadt a földben a burgonya. Nálunk jónak mondható a termés. A szedés bizony bonyodalmas, hiába van egy kétsoros szedőgépünk. Naponta 500—600 gyermek jön ki autóbusszal a városból, s elszabadul a pokol. Régi szép idők, amikor a mezőgazdasági munkát a falusi ember el tudta végezni! De csak a végére jutunk a szedésnek, s elvermelünk 40 vagon burgonyát.

Az 1969-es esztendő csak a hidegvölgyi farmon talál. A feleségem végleg Marosvásárhelyre kerül. Rokonnál húzza meg magát, aki váratlanul elhalálozik. A későbbiek során ez lesz a lakásunk. Van egy kis szoba, egy előszoba féle, s konyha jó kályhá-

val s fürdőkáddal. Végül is összkomfortos lakás. Húsz év után elmondhatjuk: valahogy megvagyunk. A hétvégi szabad napot együtt töltjük. Kicsi lakásunknak előnyére írható, hogy ugyanabban az épületben lakik nagyobbik lányunk, Erzsébet. Nekem a munkakör továbbra is nehéz. Hétvégén a 25 km-es utazás, hétfőn korahajnalban vissza, s a felelősség nagy. 15 traktorista: még ők a legrendesebbek, de velük is sok a baj. A negyven fejőemberrel, állatgondozóval alig bír a brigádos: ahogy tudok, besegítek neki. Elképzelni is: annyi állatot etetni, rendbe tartani, s 5000 liter a napi átlagfejés. S mindig jelen lenni: ahogy a fejők észreveszik a lazulást, a tejet vízzel gyarapítják, s érkezik a reklamáció a tejet átvevő vállalattól. S hozzám társul a szerencse: a bergenyei részlegről kiteszik a vezetőt, s küldik a helyébe dr. Dán Józsefet, akinek állatorvosi végzettsége van. A gazdaságban jó állatállomány van s pár száz hektáron növénytermesztés. Dr. Dán kapálódzik, hogy ő állatorvos, s a növénytermesztéshez nem ért, a felelősséget nem vállalja. De elfogadja, ha jön vele Beczásy is! A vezetőségnek nincs más választása, s megszabadulok a nagyon nehéz munkahelyről. Itt dolgozom 1970-ben; ó, de ez már más világ! Hat traktoristával dolgozom, jobbak a munkakörülmények. Városi autóbusz jár a

közeli faluig, ahova átszekerezem, s végre minden este otthon feküdhetem le. Szerettem az új helyet, azt persze nem várhattam, hogy a gazdálkodási szemlélet is változzon. Érzékeltetni szeretném, mi sülyesztette egyre mélyebbre a mezőgazdaságot: a parancs gazdálkodás. Tehát azt kellett csinálni, amit a felső szervek parancsoltak. S ez leginkább ellentétben állt minden szakszerűséggel. Honnan is tudták volna, mit s hová kell vetni, s mikor? Végeredményben nem értettek hozzá. Csak egyetlen példát had idézzek fel. Takarmányozás szükségleteire 10 hektár takarmányrépát osztanak ki ránk. Eddig rendben is lenne! De üzenik, hogy vetni kell. Aki kicsikét is ért hozzá, tudhatja, hogy a vetéshez bizonyos feltételek szükségesek. Ha ezek nincsenek meg, nem szabad vetni. Egy hét múltával már írásban kapom az utasítást: vetni kell! S ami ennél is fontosabb, le kell jelenteni. Én várom az esőt, mert hiába teszem a magot a földbe, attól a kevés nedvességtől, ami van, a mag nem kel ki, s lassan csíráképtelenné válik. Tehát nem vetek. S ennél is rosszabb, hogy a vetést nem jelentem le, különben megnyugodtak volna. Mivel az összes állami gazdaság végzett a vetéssel, hát megérkezik az igazgató. Látom rajta, írtó ideges. Bejön az irodába, írni akar, s reszket a keze. — Mindenik gazdaság elvetette a répát, csak maga nem —

mondja nekem. Mit tehettem? Ha akarják, jelentsék le, hogy elvettem, de én csak akkor kezdek neki, amikor biztos vagyok benne, hogy jó a magágy. Ami nem jó, én azt nem csinálom. Végül elmegy. Pár nap múlva hull az eső, s utána szép meleg az idő. Ó, most már lehet ierbicidálni a földet, amire szintén várni kellett. A maroszentgyörgyi kísérleti állomás Angliából kapta a vegyszert. A parancs rájuk is vonatkozott, ők is vetettek. Na, én tőlük kaptam a folyadékot, így aztán a jól elkészített talajba vetjük a répát. S egy hét múlva látszik a vetésnek a sora, szépen, egyenletesen kelve. S mi történt a többiekkel? Hát nem kelt ki a répa! Mutatóban egy-egy szálat találni mindössze. Várnak, várnak, hátha csak ki fog kelni. Két hét múlva rájönnek, hogy az elvetett mag csírákéességét elvesztette. S újra kellett vetni. S nekem már megkapált, egyezett répatáblám volt. Jó érzés volt a szemet legeltetni rajta. Jöttek a felső fórumokról, az igazgató büszkén hozta őket, s mutatta a gyönyörű tábla répát. S az egyik ilyen alkalommal csak megreszkíroztam: Bukarestben nem tudják, mikor kell vetni a répát!

Jól mondják azt, hogy az ember sorsát, nem mindig maga intézi. Én sem gondoltam nyugdíjba-menésre és mégis, ebben az évben nyugdíjas lettem. Mi is történt? A traktoristák irányítására egy akárm-

lyen felelőst kellett volna alkalmazzanak, aki a fiúkat, s a géppark ügyvitelét rendezi, a közlekedéshez szükséges iratokat kiállítja és aláírja. Reggel volt, a közeli javítóműhelybe kellett küldeni egy remorkát. Kérdezem a fiút, hogy minden rendben? Mondja: igen! Én erre aláírom a papírját. Pár óra múlva keresnek, vár rám a milicista. Veszi elő a papírt, s kérdezi, hogy az aláírás az enyém? Ha igen, 500 lej büntetést kell kifizetnem szabálytalanság miatt. S már ment is! Meg is kaptam a felszólítást a fizetésre. Megfellebbezem, hogy szakember nincs, én a fiút megkérdeztem, hogy rendben van-e minden, kimehet-e a forgalomba? Ezek után írtam alá. Kijön egy tiszt, s úgy találja, hogy fizetnem kell. Én pedig gondolkodóba estem: 62 éves vagyok, s van nekem erre szükségem, hogy ilyen bandába dolgozzam? Beadom a nyugdíjazási kérésem. Megtudja utólag a főmérnök s kérdezi: ugyanbiza, mit csináltam? Megtudom tőle, hogy Hidegvölgy ismét vezető nélkül van, és ismétlődik az előbbi helyzet: fiatal állatorvost küldenek ki, de ő csak akkor vállalja, ha megy vele Beczásy is. Engem pedig nem lehet előráncigálni, mert nyugdíjas vagyok. De rögtön hozzászól a főmérnök: a nyugdíj nem akadály, a törvény szerint a mezőgazdaságban a nyugdíjas teljes fizetéssel tovább dolgozhat. Vacillálok, mert ismerem az

ottani körülményeket. Na, végül is megegyezünk abban, hogy kapom a legmagasabb fizetést. Így aztán 1971—1972-ben újra azon a nehéz munkahelyen dolgozom. Természetes, a gazdaság burgonya területe jött utánam. De nem panaszkodom: a hidegvölgyi gazdaságot most magam választottam. A fiatal állatorvos kolléga? Ha jót nem mondhatok róla, akkor inkább semmit! Rendelkezésemre állt egy kocsis, de én inkább a kicsi 400-as traktorral jártam a hegyeket. A legnagyobb gond most is az ezer állat az istállókban, s az emberek hozzáállása! Esős időben 40000—50000 kg. zöld takarmányt szállítani úttalan utakon, szintén nem tartozik a leányálmok közé. S ősszel a 120 hektár burgonya kiszedése — s mindezt iskolás gyermekekkel megoldani —, s a szállítás bonyodalmai! Mit mondjak? A második év őszén bejelentettem, hogy elég a dicsőségből. A vezetőség engedékeny, kémelek, hogy ne vonuljak vissza, a várostól két kilométerre kapok egy gazdaságot, zöldségest és melegházakat. És megyek! Szívesen csinálom, hiszen Dobrudzsában hosszú éveken át ez volt a szakmám. A melegházakban korai zöldséget termeltünk, s a mezőn, a sok zöldség mellett hatalmas tábla eprünk volt. Éréskor jöttek az ingyenélő pártelvtársak! Szerencsém csak annyiban volt, hogy az érés rövid ideig tart, s aztán nem zak-

lattak. S jött nagy alázatosan a milicista koma, hogy neki is eper kellene. Nagyban kezdtem köszönni neki, milyen jót tett, amikor 500 lejre megbüntetett, mert most kapom a nyugdíjat, s a fizetést is. Hát nem képes volt letagadni, hogy nem ő volt az, hanem egy társa, aki hasonlít hozzá!

Vége a betakarításnak, s én a családi fészket választom. Elég volt, elég! Élvezem a nyugdíjazással járó szabadságot, jobban mondva unom magamat. Úgy május fele a főtéren sétálgatok, s meglát a tröszt főmérnöke. Megáll, s kérdően néz rám, hogy én meg mit csinálok itt? — Ha hiszi, ha nem, sétálok! — mi mást mondhattam. Hát az nem lehet: aki ilyen jó erőben van, s van is hol dolgozzon... Felelem, hogy azt már csináltam eleget! De csak mondja a magáét, s jön az ajánlattal, hogy fél óra múlva jön autóval az ákosfalvi igazgató, Mănișor úr, s ő kivisz engem, megmutatja hova is kellene neki egy jó szakember. Ha meglátom, hova visz, s mi a teendő, biztosan igent mondok. Na, jött is az igazgató, s viszen engem a várostól 70 km-re; közvetlen Szováta mellett van a gazdaság egyik farmja. Gyalog elindulunk, végigjárjuk a gazdaságot, s megmutatja, miről is lenne szó. Van tehát 400 darab növendék állat, s 100 hektár kaszáló, ahol szénát kell csinálni. A farmon két hatalmas istálló, a gondozók számára lakás. Majd

megmutatja a gyönyörű kis villát; három szoba, konyha a rendelkezésemre áll, hozhatom magammal a családomat is. És még nem mondtam el mindent: a ház mellett hatalmas fenyőfák, száz méterre tisztavízű forrás. Ha mástól nem részegedtem meg, a látványtól, s a jó levegőtől szédelegni kezdtem, s beadtam a derekam. Így kerültem Iszujkára, mert ez a neve. Nem felejtí el megjegyezni, hogy mindenben úgy járjak el, ahogy jónak látom, hiszen jó pár évvel ezelőtt kollégák is voltunk a szentkirályi állami gazdaságban. Mégis nagy köztünk a különbség — ezt én már jobban tudom —, mert Beczásy az, aki a „fost moşier” keresztet cipelte, míg neki a létra a falhoz volt állítva, piros kommunista könyvvel könnyen haladhatott felfele. Hozzám különben mindig is kedves, és előzékeny volt.

Első ténykedésemként az állatok legeltetését szedtem rendbe. A villanypásztor felszerelés megvolt, csak épp nem működött. Ha jó a berendezés, az őrzésben nincs is szükség emberre. A gondozók megbízhatóak, mindenkinek rendes lakása van a telepen. A dolgokat így könnyen rendbe tettük. Na, gondolám, most már ideje megnéznem a kaszálót. Mentem, s meg is ijedtem! Akkor kezdtem érteni, hogy miért is volt szükség éppen énrám? A területet túlságosan műtrágyázhatták, s hogy a

hegyek között bő a csapadék, a fű méter magasra nőtt. Ez önmagában még nem lett volna baj, de a viharok összevissza dűtötték, mintha le lenne hengerelve. Ehhez a szarvasok is hozzájárulhattak. Megtudom, hogy voltak itt már kint a trösztől, gépészfőmérnök, s más jeles ember. Amennyi féle kaszáló gép, s kombájn létezik, mind kipróbálták, s pár méter után mindenik csütörtököt mondott. Mindenféle gép eldugult. A gépészmérnök végül kijelentette, hogy az országban jelenleg olyan gép nincs, amivel itt dolgozni lehet. Gép nincs, de van kasza. Hozok kaszásokat, s lekaszáljuk, szénát csak csinálunk. Na, előadom a tervemet a főnökségnek: sok éven keresztül dolgoztam az Urişiu faluban lakó munkásokkal, akik ismernek, s beszélek velük. Ők lekaszálják, bármilyen nehéz is. Egyedüli feltételem, hogy tisztességesen fizessék meg őket. Látom rajtuk a nagy megkönnyebbülést. Ha ötszáz lejt fizetünk — jó pénz volt akkor —, lekaszálják, megszáritják, kazalba rakják. A hegyek közé beékelt falu munkáisait csak vasárnap lehet otthon kapni, úgy hogy vasárnap indulok el autóval. Felkeresem a régi emberem, Pop Iliet, neki nem kell magyarázkodnom, tudja, hogy milyen munkásokra van szükségem. A faluban közben terjed a hír, hogy itt van domnu Beczásy. Jönnek a régi embereim, nagy

parolázás, s öröm kíséri a találkozásunkat. Beszélgetünk, s elmondom, hogy mire is vállalkoznak. Én, az akkori díjszabásnál jóval többet ígérek. Hogy a fű össze-vissza van dülve, az, ha ennyi pénzt fizetnek, nem akadály, hiszen olyan fű még nem termett, amit ők levágni ne tudnának. Az egyezségben benne van, hogy kocsival visszük, és hozzuk őket, s hetenként megkapják a fizetést. S kezdődik a poharazgatás: részeget nem, csak jókedvű embereket látni! Hétfőn reggel aztán megy a koci értük. Megérkezik 20 férfikaszás, s ugyanannyi asszony, s leány a széna szárításához. A vasárnapi iddogálásra még kortyolgatnak, s nagy lendülettel kezdenek a munkának. Kikötöm közben, hogy hétvégéig ivás nincs. De ezt, akár meg se kellett volna említenem, hiszen az elvárásaimat régről ismerik. A hegyek közti gyakori eső ezeket az embereket nem zavarta, egyébként jelentéktelen volt a csapadék. Hétfégre felé jönnek a nagyfőnökök, mondják hogy menjünk ki a kaszásokhoz. Két nagy parcella van, s kiviszem őket oda, ahol már befejeztük a munkát. Mikor meglátják a töméntelen szénát összerakva, csak ámuldoznak. Átviszem őket a másik darabba, ahol a kaszásaim vannak. Szóba állnak a munkásokkal, jól megértik egymást, hiszen azok is románok. S következő héten jönnek a traktorok, a hordás következik. Hétfégre tíz hatalmas

kazalba összerakva a széna. A hat hónap, amit Iszujkán voltam, megtette a hatását A hegyi levegő, a nyugalom jót tett az egészségemnek. Egy ideig kint volt a feleségem, s a nyolc éves István unokám. Ó, élvezték ők is a szabadságot! A kisunokám lovagolni tanult, s az egyik este úgy jött be, olyan sárosan, hogy alig ismertem rá. Nagyon meg volt ijedve, vigasztaltam hát, hogy a lovaglással ez együtt jár. Október végével beköszöntött a szokásos esőzés. Napokon át esik, majd 31-én délután mondom az embereimnek, hogy a levegőnek olyan hó szaga van. Szerencsére az állatok nagy részét már elszállították, a többi az istállóban. Este kezd havazni. Reggelre 50 centis, térdig érő a hó. Az országúti forgalom leáll, a buszok nem közlekednek, jó pár napra el vagyunk zárva a világtól. A szarvasok bejönnek az istállókig, várják hogy kapjanak ennivalót. Én tíz nap múlva Vásárhelyre költözöm.

A pihenésem nem sokáig tart. Karácsony után fölkeres Nagy László, aki velem hasonló sorsú, a birtokát kisajátították, a családját elhurcolták. A szentkirályi állami gazdaságban együtt dolgoztunk, s most ajánlattal jött: a vidrászegi hízlalda január elsejével az ákosfalvi kollektívától átvesz két modern istállót állatokkal együtt, nekik ugyanis nincs takarmányuk. Menjek és vezessem a részleget! Nem nagyon

akarom, de újból jön, s most már az igazgatóval, Lutzky Rudolf-fal. Rábeszélnek: takarmány odaszállítva! Bármire szükségem van, kukoricaliszt, napraforgó pogácsa — ami a hizlaláshoz szükséges —, a raktár tele! Négyszáz állat számára kell is. S ezt már úgy jegyzem meg, hogy a megbízást végül elfogadtam. Nem bántam meg. A nyugdíjamat továbbra is megkaptam a fizetéssel együtt. A gondozók súlygyarapodás után kapják a fizetésüket, s jól keresnek. Érdekük, hogy pontosan dolgozzanak, a munka megszervezése nekem így nem okoz fejtörést. Reggel, este autóbusszal járok, így a saját ágyamban alhatok. Akkor, 1975-ben volt a hatalmas árvíz. A Maros kiöntött, a város is félig víz alá került. Nagy nehezen jutottam ki Ákosfalvára. Az istállók a Nyárád partján: nézni is rossz a hömpölygő sáros vizet. Az udvaron csónakázni lehet, az istállóba be- és kifolyik a víz, az állatok hasig vízben állnak. Kiengedni őket? Gondolni sem lehet rá, ez újabb veszedelmekkel járna. Úgy hogy várunk. A víz apadni kezd, s szerencsére nagyobb baj nem történik. Na, egészen 1977 januárjáig a részlegen maradok, akkor az igazgató kijelenti, hogy viszen a központba, szüksége van rám. Ott már 4000 hízóállatot tartanak: kéthónapos jószágtól négyszáz kilós súlyhatárig, főleg külföldi export részére. Ezen kívül ott

a bárányhízalda 6000 állattal! A körülmények ideálisnak nem mondhatók, úgy hogy sok a gond, a két állatorvosnak mindig van mit csinálnia, s közben építkeznek is. Külön vágóhidjuk van a kényszer-vágásokra. Na, ez így együtt elég nehéz munkakör, s mire észreveszem, már benne is vagyok. Hosszabb távon végül még sem vállalom. Az igazgató velem mindig előzékeny, rendes, s nem akartam, hogy miattam esetleg bajba kerüljön. S innen már vonat-tal ingáztam, ami sokkal fárasztóbb. Így 1978-ban végleg felhagyok az utazgatással.

Istenem, és nekem még mindig van feladatomban a földi életben. Tétlenül nem ülhetek, természetem-nél fogva valamivel foglalkoznom kell. Még a hidegvölgyi állásomból idejéből ismertem meg az iskola egyik tanítónőjét, akit származása miatt kitétek a tanügyből. Marosvásárhelyre került, állami üzletben eladóként dolgozik. Tudtam róla, hogy sok kellemetlensége van a főnökével, olyan fából faragták ugyanis, aki az elveit nem egykönnyen adja fel. No, felkeres engem az egyik napon, s elmondja, hogy a város egyik legforgalmasabb üzletének vezetésével bízták meg, de fél a nagy felelősséggel járó munkától. Mondom: még mindig jobb valahol főnöknek lenni, mint hol itt, hol ott alkalmazottként dolgozni. Elfogadná az állást — vallja be —, ha

segítségére lennék, s a könyvelést felvállalnám. Na, ezek után lett munkám! Az üzletben zöldséget, gyümölcsöt, húsféleségeket, italokat forgalmaztak. Én tartottam magam a régi igazsághoz: az kezdjen könyvelésbe, aki szereti a pontosságot! Tizennégy eladóval dolgozik az üzlet, s a napi forgalom egyre nagyobb. S én 1985-ig könyvelek, abban a nehéz időszakban, amikor mindenért órákat kellett sorbaállni. A beszerzés gondjától ezekben az években legalább mentesítettem magam. De az idő nagy úr, az évek csak telnek, s én 77 éves vagyok. Úgy érzem, elég volt a napi elkötelezettségekből. Bár a sok szenvedés, az életért való harc megedzett: most már másokon a sor, tegyék a dolgukat! Tétlenül azért sokáig nem maradtam. Jó ismerősünknek a szomszéd utcában kertje van, gyümölcsfákkal, szőlővel, zöldségessel, s nincs ki gondozza. Örömmel vállalom, annyi fizikai munka jót tesz az egészségemnek. Ősszel nekikezdek, az egész kertet felásom. Tavasztól aztán találok magamnak elfoglaltságot: a magvak elvetése, majd kapálás, a szőlő gondozása, permetezés. Kétévenként ugye, utazhatunk külföldre, mi a feleségemmel igyekszünk is kihasználni. Az egyik testvére a feleségemnek Prágában él, a másik Pozsonyban. Mindig meglepődünk, mennyire más ott a világ, az életvitel! A baj akkor kezdődik, ha

összehasonlítjuk a mi itthoni körülményeinkkel. Amikor hazajövünk, nehezünkre esik visszaszokni abba, ami van. Visszafele jövet megszakítjuk az utunkat Pesten, hogy Egerbe utazzunk, s felkeressük egyik rokonunkat, dr. Patakfalvy István főorvost.

Az 1988-as évre gondolni se merek. Feleségem egészségi állapota egyre rosszabbodik. Az 1949-től 1963-ig tartó nyomorúságos évek következménye nem múlhatott el nyomtalanul, s most már nagy bajok vannak. Az én feleségem itt hagy. Elmegy. Elmegy örökre. S engem, akit senki nem tudott térdre kényszeríteni, engem még mindig éltet a remény. Másként hogyan gondoltam volna arra, hogy önként vonuljak be a kórházba, hogy megoperáltassam magam. Hogyan is szokták mondani? Az operáció sikerült, de a beteg meghalt! Majd így jártam én is, szépen lelépek a porondról, ha nincsenek a lányaim, főleg Erzsébet, aki a klinikán pszichológusként dolgozik. A jó Isten megsegített, hat hónap telt el, míg talpra álltam. Közben, ami betegség létezik, végig csináltam mindent: gyulladás, sárgaság, emésztési zavarok, tüdőgyulladás. A feleségem halála után már csak az a tudat tartotta bennem a lelket, hogy valaminek történnie kell: a kommunista rendszer világszerte omladozik, s én még

Dálnokra vissza fogok menni! Mondta is a főorvos a lányomnak: az édesapját nem én gyógyítottam meg, hanem ő magamagát. Őszire annyira össze-szedtem magam, hogy a kertet lassan felásom. 1989 tavaszára kiheverem az elmúlt esztendő megpróbáltatásait, még néhány kilót szedtem is magamra, de mintha valaki sugallta volna, a kerti munkát tovább nem vállaltam. Mintha éreztem volna, hogy olyasmi fog következni, amire negyvenkét éve várok. A jó Istent esti imámban mindig arra kértem, hogy szabadítson meg bennünket a kommunistáktól, kapjam vissza a régi otthonomat, az elrabolt birtokomat. S a negyvenkét éve várt esemény december 22-én bekövetkezik: kártyavárként összeomlik a kommunista rendszer, az agyonsanyargatott nép elsöpri a diktátort. Ott voltam a tüntetéseken, száz méterre tőlem lövöldöztek. S láthattam, amikor a televízió mutatja, ahogy nagy megijedve a harckocsitól fejjel lefele kimászik a mindenható és mindent tudó diktátor. Ezt, szegény feleségem nem érthette meg, pedig hogy várta. S én nem tudtam tovább tartani benne a lelket. Azt hitte, csak vigasztalni akarom, amikor mondogattam: visszatérünk mi még Dálnokra, hidd el, visszatérünk.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A kiadó postai címe: Fábíán Imre, 3700 Oradea, str. Simion
Bărnăuțiu nr. 32, bloc C8, ap. 18.

1470 lei preț de vânzare
30 lei T.L.

1500 lei Total

Uniunea Scriitorilor din România
Contul nr. 45101032
Banca: B.C.R. Fil. sect.I, București
Viața îngrădiță (I. m.)

„1908-ban születtem Dálnokon, Beczásy Imre földbirtokos ötödik gyermekeként. Hosszú életem nagyobbik felét a kommunizmus érájában, s annak minden keservét megszenvedve éltem le. Aki ismeri a történelem e viharos korszakait, az előtt nem idegen a fogalom: az első számú közelség mi voltunk, birtokunkat kisajátították, kényszerlakhelyre hurcoltak bennünket. A hatalom bekerítette az életünket. A jó Istenbe vetett töretlen hitem, reményem mégis megengedte megélnem egészségesen azt az időt, amikor talán minden jóra fordul. Visszatérhetek az őseimtől örökölt birtokra, a közben teljesen tönkretett jusomat megkaphatom. Oly sok hányódtatás, megaláztatás, dobrudzsai deportálás, szekuritáte-fogság, s az én jó feleségem elvesztése után...”

Beczásy István